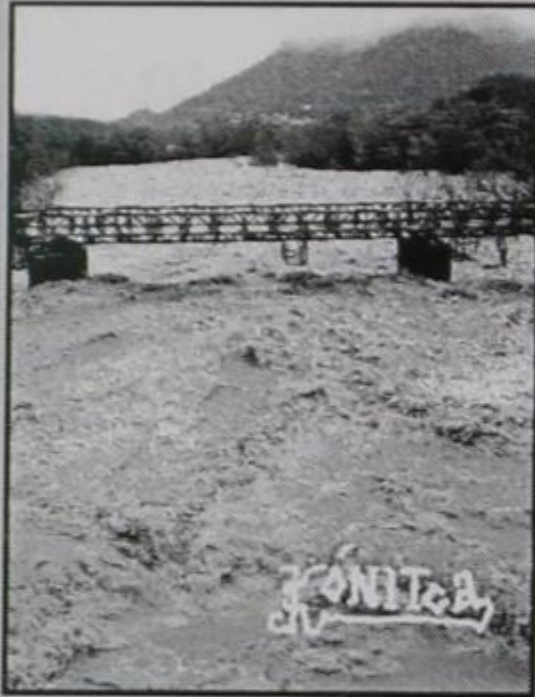

ΚΟΝΙΤΣΑ

149. Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2009

149. Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2009

(Φωτ. εξαφ. Π.Σ.Τ.)

Μπουραζάνι: Ο Αϊώος θυμωμένος

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

και Υπεύθυνος κατά Νόμο:

Σωτήρης Τουφίδης

Κόνιτσα 44.100

Τηλ. 26550 22464 - 22212

Fax: 26550 22464

Συντάσσεται από Επιτροπή:

Ανδρέου Ηλίας

Τουφίδης Σωτήρης

Τσιάνκης Ίκαρος

Ετήσια συνδρομή:

Εσωτερικού 15 Ευρώ,

Εξωτερικού 30 Ευρώ ή 40 Δολ.

Αλληλογραφία - Συνδρομές

στον υπεύθυνο Σ. Τουφίδη

Περιεχόμενα

Σελ.

387

Για τα Λουτρά Καβασίων, *Β. Τσιαλιαμάνη*

392

Η Διαβητολογική Εταιρεία στην Κόνιτσα, *Σ.Τ.*

393

Επέσανε τα Γιάννενα, *Χ. Ρεμπέλη*

396

Χρ. Χρηστοβασίλης, *Χ. Γκούτου*

401

Το Βόρειο Πωγώνι, *Χ. Γκούτου*

411

Η αναβίωση των Ολυμπ. Αγώνων

416

Δελτίο Τύπου Κ.Π.Ε.Κ.

417

Οι δούλοι στην Αρχ. Ελλάδα, *Α. Πολίτη*

423

Ζει Πόντον-Ε. Βίνου

428

Η ζωή γράφει εύθυμα, *Κ. Τσούβαλη*

429

Επίσκεψη στη Γερμανία, *Χαρ. Εξάρχου*

431

Ταξίδι στη Β. Ήπειρο, *Ι. Δάφνη*

434

Έθιμα Πάδων, *Ι. Μεσσή*

435

Τα φυλαχτά, *Σωκ. Οικονόμου*

437

Μια φωτογραφία, *Ηλία Ανδρέου*

439

Βιβλιοπαρουσίαση, *Σ.Τ.*

443

Αναπολώντας τα παλιά, *Π. Μπούνα*

446

Το Τάμα (Βιβλιοπαρουσίαση), *Χ. Ανδρεάδη*

448

Ωδή, *Α. Πολίτη*

449

Ο Τρύγος, *Σπ. Ξινού*

451

Σήμερα γάμος γίνεται, *Π. Νάτση*

453

Αδ/τα Λαγκάδας, *Π. Νάτση*

454

«Τύμφη» Κόνιτσας

456

Ειδήσεις - Κοινωνικά

ΓΙΑ ΤΑ ΛΟΥΤΡΑ ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ

Του Βασιλη Τσιαλιαμάνη, Προέδρου του Δημοτικού Συμβουλίου Κόνιτσας e-mail: tsial-b@otenet.gr

Πρόλογος: Πολλάκις σε κείμενά μου δημοσιευμένα στην «ΚΟΝΙΤΣΑ» για την αναπτυξιακή πορεία του Δήμου μας έγραφα για το αναξιοποίητο υγρό χρυσάφι των Λουτρών Καβασίλων. Κρίνω όμως σκόπιμο προς ενημέρωση κάθε ενδιαφερόμενου να αναφερθώ, μετά από μια γενική εισαγωγή, σε δύο πτυχές του θέματος, στην φυσική κατάσταση της πηγής και στην νομική κατάσταση της πηγής. Θα ακολουθήσει άλλο σημείωμα με τα στοιχεία της μελέτης ανάπτυξης της πηγής και της γύρω παραποτάμιας περιοχής ως μονάδας ιαματικής θεραπείας, κέντρου ιαματικού τουρισμού-θερμαλισμού, κέντρου αναζωογόνησης (SPA), που συντάσσουν ειδικοί Ιταλοί επιστήμονες.

Εισαγωγή: Η Ελλάδα είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες με φυσικές πηγές θερμομεταλλικού νερού. Το νερό αναβλύζει από 752 διαφορετικά γεωγραφικά σημεία. Ο Νομός Ιωαννίνων διαθέτει μόνο δύο πηγές, τα λουτρά Αμαράντου και τα λουτρά Καβασίλων και αυτή η αποκλειστικότητα έχει μεγάλη σημασία για τον Δήμο μας και τον Νομό μας για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού.

Στην Γερμανία, πρότυπη χώρα του ιαματικού τουρισμού, με επίσημα στοιχεία για το έτος 2005, τα έσοδα των 330 Λουτροθεραπευτικών Κέντρων υπερέβησαν τον τζίρο ολόκληρης της γερμα-

νικής βιομηχανίας, πραγματοποιήθηκαν 17,6 εκατομμύρια επισκέψεις και 98 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις, δουλεύουν δε σ' αυτά 300.000, ειδικοί και μη, εργαζόμενοι. Ο Γερμανός αυτοκράτορας Κάρολος, ο τέταρτος, ανακάλυψε το έτος 1350 σε απόσταση 200 περίπου χιλιομέτρων από την Πράγα, σημερινή πρωτεύουσα της Τσεχίας (πόλη-παγκόσμιο στολίδι), υπέρθερμα θειούχα λουτρά κατά μήκος του ποταμού Τέπλα. Σήμερα η τσεχική πόλη του Κάρλοβι Βάρι (σημαίνει λουτρά του Καρόλου) είναι μόνο λουτρόπολη ελκύνοντας ετήσια εκατομμύρια επισκέπτες και μεταξύ αυτών τους «επώνυμους» όλου του κόσμου, αθλητές, τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων, που μεταβαίνουν εκεί για θεραπεία, αναψυχή, αναζωογόνηση, ευεξία, αισθητική του σώματος, προετοιμασία αθλητών και συνέδρια στα αμέτρητα και πολυάστερα ξενοδοχεία. Τα οικονομικά αυτά στοιχεία (αλλά και τα στοιχεία από αξιοποιημένα λουτρά στην πατρίδα μας) πρέπει να μας προβληματίσουν, άρχοντες και πολίτες, περισσότερο στις σημερινές μέρες της βαθιάς οικονομικής κρίσης, της ανεργίας, και στα «καθ' ημάς», της ερήμωσης της περιοχής μας. Η Ελλάδα με το άριστο κλίμα, την μεγάλη ηλιοφάνεια, με τις απέραντες παραλίες, με τη γεωφυσική ποικιλία της και το θαυμάσιο φυσικό ιαματικό πλούτο μπορεί να απο-

τελέσει τον ευρωπαϊκό πιλότο συστηματικής τουριστικής αξιοποίησης των ιαματικών πηγών με προοπτική αιώνα. Ο τουρισμός υγείας σε δωδεκάμηνη βάση μπορεί να γίνει ο σημαντικότερος τουριστικός κλάδος και να τονώσει θετικά όλους τους υπόλοιπους τουριστικούς κλάδους και την εθνική οικονομία. Στην Ελλάδα σήμερα υπάρχουν 20 υπερσύγχρονα υποδειγματικά κέντρα θερμαλισμού και θαλασσοθεραπείας –αναζωογόνησης– με κατάλληλη υποδομή και εξοπλισμό. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η γεωθερμική ενέργεια και για την θέρμανση-ψύξη των υδροθεραπευτικών κέντρων, για καλλιέργειες σε θερμοκήπια κλπ.

Η χρήση του ιαματικού νερού στην υπηρεσία της ανθρώπινης σωματικής και ψυχικής υγείας αποτελεί γεγονός αναμφισβήτητο και πανάρχαιο. Ο πρώτος που μελέτησε συστηματικά την θεραπευτική χρήση των θερμών και ψυχρών λουτρών και την αποσύνδεσε από την θρησκεία, ήταν ο πατέρας της ιατρικής, ο Ιπποκράτης (460-356 π.Χ). Ταξινόμησε τα νερά σε 3 κατηγορίες: ύδωρ ποτόν, αλμυρόν, θάλασσα. Είναι προφανές ότι λέγοντας αλμυρόν ο πατέρας της ιατρικής εννοεί τα μεταλλικά νερά.

Η υδροθεραπεία γίνεται με την μορφή της εσωτερικής υδροθεραπείας και ειδικότερα με την ποσιθεραπεία και την εισπνοθεραπεία και με την μορφή της εξωτερικής υδροθεραπείας και ειδικό-

τερα με τα ιαματικά λουτρά, τις υδρομαλάξεις, την πηλοθεραπεία.

Φυσική κατάσταση της πηγής: Τα Λουτρά Καβασίλων απέχουν 15 χιλιόμετρα περίπου από την Κόνιτσα και 10 χιλιόμετρα περίπου από το ομώνυμο χωριό, βρίσκονται σε υψόμετρο 410 μ στην αριστερή όχθη του Σαραντάπορου στις πλαγιές της Τύμφης και είναι μακριά από κατοικημένη περιοχή. Τα νερά έχουν θερμοκρασία 32 βαθμούς κελσίου με ταυτόχρονη θερμοκρασία αέρος 21 βαθμούς κελσίου και χαρακτηρίζονται: υπόθερμα (υπόθερμα είναι τα νερά με θερμοκρασία μεταξύ 25 βαθμών κελσίου έως 34 βαθμούς ομοιόθερμα τα νερά με βαθμούς μεταξύ 34 έως 36 και υπέρθερμα με βαθμούς άνω των 36 βαθμών), θειούχα (ανάλογα με την προέλευση και την χημική τους σύσταση τα νερά διακρίνονται σε οξυανθρακικά, χλωριονατριούχα, θειϊκά και θειούχα) με έντονη την μυρωδιά του υδρόθειου, μεταλλικά (τα νερά από τους υπόγειους ταμιευτήρες κατά την διαδρομή τους προς την επιφάνεια, την πηγή, περνάνε ή παραμένουν μέσα σε πετρώματα και διαλύουν ένα μέρος από τα συστατικά τους συσσωρεύοντας μεταλλικά ιόντα). Θεραπεύουν ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες, μετατραυματικές παθήσεις, ραχίτιδες, νευραλγίες, δερματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις.

Τα σημερινά Λουτρά Καβασίλων, που από την πηγή τους αναβλύζουν πε-

ρίπου 500 κυβικά ιαματικού νερού την ώρα, είναι ακριβώς απέναντι από τα Λουτρά Πυξαρίας, που το παλιό τους μεγάλο, «επιβλητικό» πετρόκτιστο κτίριο είναι σε ερειπιώδη κατάσταση από την εποχή του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Το μέγεθος και η αισθητική του κτιρίου, όπως αποδεικνύονται από φωτογραφίες, φανερώνουν την σημασία που έδιναν οι «παλιότεροι» στο συγκεκριμένο υδροθεραπευτήριο. Η θεραπευτική δύναμη των πηγών μας είναι γνωστή από την μέση βυζαντινή εποχή (7ος-12ος μ.Χ αιώνας). Φημίζονταν ανέκαθεν για την αποτελεσματικότητά τους στην αποκατάσταση καταγμάτων. Λένε πως παλιά τους ανήμπορους τους έφερναν με τα κάρα, τους πετούσαν μέσα στο νερό και έβγαιναν μόνοι τους.

Τα τελευταία χρόνια στα Λουτρά Καβασιλών γίνονται μέχρι 20.000 λούσεις την περίοδο από Ιούνιο μέχρι και Οκτώβριο. Αν διαιρέσουμε τον αριθμό αυτό με τον αριθμό 7 έως 10, που είναι ο μέσος αριθμός λούσεων καθενός λουόμενου, βρίσκουμε τον, περίπου, αριθμό των επισκεπτών.

Υπάρχει μεγάλη ανακαινισμένη εξωτερική πισίνα των 500 κυβικών μέτρων νερού, δύο εσωτερικές μικρές πισίνες για άνδρες και γυναίκες στο υδροθεραπευτήριο, που και αυτές θα ανακαινισθούν εφέτος μαζί με την κατασκευή στον εξωτερικό χώρο πέντε μικρών πισίνων σε σχήμα μαργαρίτας και με την εν γένει ανάπλαση του χώρου. Το Λουτροθεραπευτήριο τα τελευταία 3

χρόνια το εκμεταλλεύεται μισθωτής που το μισθώνει κατ' έτος πλειοδοτώντας σε δημόσιο ανοιχτό διαγωνισμό. (βλέπετε περισσότερα και αναλυτικότερα στο περιοδικό ΚΟΝΙΤΣΑ, τεύχος Ιουλίου-Αυγούστου 2009, σελ. 293, σε «απολογιστικό» κείμενο-απάντηση του Δημάρχου Κόνιτσας Χαράλαμπου Εξάρχου). (Πηγές: Τα ΛΟΥΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, Περιηγητικός Οδηγός, τρίτη έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη, ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ, ΑΡΧΕΓΟΝΑ Spa, έκδοση εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΘΕΡΜΑΛΙΣΜΟΣ, έκδοση Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας -του οποίου ο Δήμος μας αποτελεί ενεργό μέλος, Οικοτουριστικός Οδηγός ΚΟΝΙΤΣΑΣ – ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ, Εκδοση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ιωαννίνων και «Ηπειρος ΑΕ» έτους 2008 με επιμέλεια Χαρητάκη Παπαϊωάννου, Ταξιδιωτικά μυστικά για ΖΑΓΟΡΙ-ΚΟΝΙΤΣΑ – ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ του Νίκου Κυρίτση)

Νομική κατάσταση της πηγής: Οι Ιαματικές Πηγές Καβασιλών-Πυξαρίας παραχωρήθηκαν κατά χρήση με το από 13-5-1957 βασιλικό διάταγμα στον Δήμο Κόνιτσας και στις Κοινότητες Καβασιλών και Πυξαρίας για 25 χρόνια, κατά ποσοστό 60%, 20% και 20% αντίστοιχα, υποχρεουμένων των παραχωρησιούχων τα έσοδα από την εκμετάλλευση να τα δαπανούν για την κατασκευή έργων και για την ανάπτυξη των

λουτρών. Με το με αριθμό 98/31-1-1972 βασιλικό διάταγμα παρατάθηκε ο χρόνος παραχωρήσεως στους ίδιους παραχωρησιούχους για μια ακόμη δεκαετία ήτοι μέχρι και του έτους 1992 χωρίς αντάλλαγμα και με τους λοιπούς όρους της προηγούμενης παραχώρησης.

Οι Ιαματικές Πηγές σύμφωνα με τον προηγούμενος ισχύσαντα νόμο με αριθμό 4086/1960 χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες ανάλογα με την κίνηση των λουομένων, σε ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας και σε ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας οι δε Πηγές Καβασιλών-Πυξαριάς ανήκαν στην δεύτερη κατηγορία.

Το 1984, επί Δημαρχίας Σπύρου Γκότζου, συστάθηκε με σκοπό την ανάπτυξη της Λουτροπηγής η ανώνυμη εταιρεία με το όνομα «ΛΟΥΤΡΑ ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ – ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ» με έδρα την Κόνιτσα, διάρκεια έως το έτος 2014, κεφάλαιο το ποσό των 5.000.000 δραχμών και μετόχους τον Δήμο Κόνιτσας, την Κοινότητα Καβασιλών, την Κοινότητα Αγίας Βαρβάρας και την Αναπτυξιακή Εταιρεία «ΗΠΕΙΡΟΣ». Με μελέτη της «ΗΠΕΙΡΟΣ» και με χρήματα ειδικού προγράμματος στην δεκαετία του 1980 έγινε το υπάρχον υδροθεραπευτήριο και οι λοιπές λουτρικές εγκαταστάσεις.

Με την από 12-12-1995 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Κτηματικής Εταιρείας του Δημοσίου (ΚΕΔ) παραχωρήθηκε για αόριστο χρόνο

έκταση 22.076 τ.μ της ευρύτερης κοίτης του ποταμού Σαραντάπορου με μη αντάλλαγμα και άλλους όρους στην παραπάνω αναπτυξιακή εταιρεία «ΛΟΥΤΡΑ ΚΑΒΑΣΙΛΩΝ-ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ».

Από 24-10-2006 ισχύει ο νέος νόμος με αριθμό 3498/2006 και τίτλος «Ανάπτυξη ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις» Καταργείται η διακρίση των ιαματικών πηγών σε τουριστικής και τοπικής σημασίας. Δημιουργείται μητρώο ιαματικών πηγών που περιλαμβάνει τις από τον Εθνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ) πηγές, που αναγνωρισθούν και οι οποίες θα εφιστηθούν με ειδικό σήμα. Για την αναγνώριση απαιτείται αίτηση συνοδευόμενη από υδρολογεωλογική μελέτη, ραδιολογική έκθεση, μικροβιολογικές φυσικές και χημικές αναλύσεις, καθαριότητας και υγειονομική έκθεση για τις ενδείξεις και αντενδείξεις των ιδιοτήτων του ιαματικού φυσικού πόρου. Γενικά από τον νέο νόμο αντιμετωπίζεται το θέμα των ιαματικών πηγών επιστημονικά και «ευρωπαϊκά». Οι μελέτες αυτές γίνονται για την πηγή Καβασιλών (και για τις περισσότερες πηγές της χώρας μας) από ειδικούς επιστήμονες του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας. Στο μέλλον δεν πρόκειται να λειτουργήσει στην χώρα μας μη αναγνωρισμένη πηγή και απειλούνται οι εκμεταλλευτές παρανόμων λουτροπηγών και με ποινικές κυρώσεις.

Με το νέο νόμο η εκμετάλλευση ια

ματικών πηγών που είχαν παραχωρηθεί σε Δήμους και Κοινότητες παρατείνεται για μια 10ετία από τον χρόνο της δημοσίευσης του νόμου και μετά απ' αυτή την 10ετία και υπό προϋποθέσεις για μια ακόμη 10ετία μετά από σύμβαση με τον ΕΟΤ. Μετά την ισχύ του παραπάνω νόμου, οι ιαματικοί φυσικοί πόροι που αναγνωρίζονται, ανήκουν κατά κυριότητα στον ΕΟΤ, ανεξαρτήτως της κυριότητας του εδάφους επί του οποίου εμφανίζονται.

Κατά τα παραπάνω ως Δήμος Κόνιτσας έχουμε να κάνουμε για την πηγή με τον ΕΟΤ και η σύμβαση μαζί του απαιτεί την αναγνώριση της πηγής μετά από προσκόμιση των παραπάνω μελετών, μελέτες που ήδη προχωράνε και για την περιβάλλουσα αυτή (την πηγή) περιοχή με την Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου (ΚΕΔ). Από καιρό η ΚΕΔ δεν παραχωρεί εκτάσεις για εκμετάλλευση αλλά συνάπτει με τους ενδιαφερόμενους προγραμματικές συμβάσεις με όρους συγκεκριμένους και η σύμβαση μαζί της απαιτεί μελέτη, που ευτυχώς συντάσσεται από ειδικούς επιστήμονες

Ιταλούς και μέχρι τις φετινές γιορτές των Χριστουγέννων θα την έχουμε στα χέρια μας. Έχουμε μπροστά μας δύσκολο και ανηφορικό δρόμο αλλά πολύ καθυστερήσαμε και οι καιροί δεν μας περιμένουν άλλο.

Επίλογος: Σκοπός αυτής της «γραφής», αλλά και κάθε «γραφής» μου στο περιοδικό μας, είναι η ενημέρωση, ιδία, των Κονιτσιωτών, οπουδήποτε και αν βρίσκονται, σε θέματα που απασχολούν τον τόπο μας και την τοπική μας κοινωνία, ή που πρέπει να μας απασχολήσουν. Αποβλέπω όμως και στο άνοιγμα διαλόγου μέσω του περιοδικού ή με e-mail κλπ και στην συνεισφορά με τεκμηριωμένες προτάσεις όλων και δη των συμπατριωτών μας επιστημόνων και των με τις πλούσιες εμπειρίες Κονιτσιωτών του εξωτερικού στην χάραξη πορείας του Δήμου μας προς την πρόοδο στέρεης, γρήγορης και πλατιάς. Ο φίλος μου Γεώργιος Μάρραιη μου έστειλε το βιβλίο «Τα ΛΟΥΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ», που με βοήθησε στην γραφή τού στα χέρια σας κειμένου και τον ευχαριστώ και δημόσια.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΘ. ΠΑΝΤΟΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗ • ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΑ
ΦΥΤΕΥΜΑΤΑ • ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ LASER

ΚΛΗΠΟΥ 77 Τ.Κ. 10680 Τηλ.: 210 36 30 657

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

1. ΚΟΝΙΤΣΑ, (Ιστορία και Πολιτισμός)

Τρίτη έκδοση.

2. ΠΑΖΑΡΙΟΥ ΑΝΑΤΟΜΗ (Πολιτισμική Μαρτυρία)

Εκδόσεις ΡΟΕΣ, «Οι Ηπειρώτες» β' έκδοση.

3. «Κι οι αργαλειοί δε δούλεψαν» εκδ. Ζαχαράκη

Αθήνα. Τηλ. 210 8834329

ΚΟΝΙΤΣΑ. Βιβλιοπωλείο Ν. ΠΛΟΥΜΗΣ

ΤΗΛ. 26550 24574

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΒΗΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ στην Κόνιτσα

Μέλη της Ε.Δ.Ε. πραγματοποίησαν στην Κόνιτσα ομιλία για το σαχαροδιαβήτη στις 20/12/09.

Ήταν ο καθηγητής κ. Χρηστακόπουλος, ο καρδιολόγος κ. Στεφανίδης, ο κ. Παππάς και ο συμπατριώτης μας κ. Σταύρος Μπούσμπουλας που είχε και την πρωτοβουλία για την εκδήλωση

Στην αίθουσα του Δημαρχείου οι Κονιτσιώτες παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον την κατατοπιστική ομιλία του κ. Μπούσμπουλα και των άλλων ομιλητών που έδωσαν μεγάλη έμφαση στην πρόληψη, τη διάγνωση

και τη θεραπεία του διαβήτη 2 που βασανίζει πολλούς ανθρώπους.

Στο τέλος έγιναν πολλές ερωτήσεις από το κοινό στις οποίες οι ομιλητές απάντησαν με λεπτομέρειες ικανοποιώντας τους ενδιαφερόμενους.

Στο τέλος η ομάδα των καθηγητών εισέπραξε τα χειροκροτήματα και τα ευχαριστήρια των παρευρισκομένων.

Ήταν μια ομιλία που ωφέλησε πολύ αυτούς που την άκουσαν. Κρίμα σ' εκείνους που προτίμησαν τα καφενεύια και έχασαν τέτοια ευκαιρία...

Σ.Τ.

Στο αναρριχητικό πεδίο Πάδων «STOGI» (Stogi στη βλάχικη = βράχοι μαζεμένοι ο ένας κοντά στον άλλο)

Ι. Μεσσίς

Επέσανε τα Γιάννενα!... Λόγος Πανηγυρικός

(ΧΑΡΑΛ. ΡΕΜΠΕΛΗ, 21-2-1935)

Προπολεμικά, στα σχολεία της επαρχίας Κόνιτσας εορταζόταν η επέτειος της απελευθέρωσης των Ιωαννίνων (21-2-1913) από τον τουρκικό ζυγό και ένας εκ των διδασκάλων εκφωνούσε στην εκκλησία, μετά τη Δοξολογία, τον πανηγυρικό της ημέρας.

Έναν τέτοιο λόγο του πατέρα μου Χ.Ν.Ρ., τον οποίο είχε εκφωνήσει την 21 Φεβρ. 1935, παραθέτω, όπως έχει.

Αιδεσιμώτατε, Κύριε Πρόεδρε, φιλέορτοι συμπατριώται

Αναλαβών κατά την σημερινήν επέτειον της ενδόξου αλώσεως των Ιωαννίνων να εκφωνήσω τον πανηγυρικόν της ημέρας, ομολογώ ότι κατέχομαι από κάποιον δισταγμόν, διότι έχω την γνώμην ότι πας λόγος, οσονδήποτε επιτυχής και αν είναι, δεν θα ηδύνατο να απεικονίση δεόντως την άφθαστον χαράν, την οποίαν ησθάνθημεν οι Ηπειρώται κατά την απελευθέρωσιν των Ιωαννίνων, δεν θα κατώρθωνε, επαναλάβανω, παρά ασαφή μόνον να δώση ιδέαν, αμυδράν μόνον να αποτυπώση εικόνα της αγαλλιάσεως και του ενθουσιασμού και της φρενίτιδος εκείνης σύμπαντος του ελληνισμού, όταν θριαμβευταί οι κάτοικοι πόλεων και χωρίων, έξαλλοι από χαράν, μετέδιδον τα ευφρόσυνα επινίκια εν μέσω των αλληλούϊα των αλαλαγμών της νίκης δια την απελευθέρωσιν της πρωτεύουσας της ευάνδρου Ηπείρου μας.

Είκοσι δύο ακριβώς έτη συμπληρώνονται σήμερον από της ημέρας εκείνης της 21ης Φεβρ. 1913, κατά την οποία υψώνετο νικηφόρως η κυανόλευκος

σημαία μας εις την πόλιν των Κομνηνών, τα θρυλικά Γιάννενα, τα οποία επί 500 περίπου έτη εδέσμευε δια βαρέων δεσμών και κατεπάτει διά βεβήλων ποδών η τυραννίς του Ισλάμ.

Πέντε αιώνας φρικτής σκλαβιάς διήνυσεν η πρωτεύουσα της Ηπείρου, αφ' ης εποχής περιήλθε (1431) εις την κυριαρχίαν του Σουλτάνου Μουράτ του Β', του οποίου τα αιμοχαρή σίφη δεν εβράδυναν να κυριεύσουν και τα λοιπά Ηπειρωτικά εδάφη.

Έκτοτε εις την Ήπειρον έσβησεν ο ζωογόνος της ελευθερίας ήλιος και εξηφανίσθη η Βυζαντινή αίγλη, την οποίαν αφήκαν οι Δεσπότες της Ηπείρου. Αλλά, παρά πάσαν προσδοκίαν, η Ήπειρος κατά τους χρόνους της δουλείας εβλάστησε τους πλουσίους εκείνους καρπούς του πνεύματος, τους οποίους βλέπομεν κατόπιν αναθάλλοντας παραλλήλιως με τας θυσίας του ηπειρωτικού αίματος και με την άφθονον διάθεσιν του ηπειρωτικού χρήματος εν τη υπηρεσία της εθνικής ιδέας.

Είναι εκτός πάσης αμφιβολίας ότι τα ηπειρωτικά Γράμματα, τα ηπειρωτικά τυπογραφεία εις την Δύσιν και το ηπει-

ρωτικόν χρήμα συνετέλεσαν τα μέγιστα εις την ανάπτυξιν του ελληνικού πνεύματος και προπαρασκεύασαν αρκούτως την απελευθέρωσιν του Γένους.

Και επέστη η ώρα δια την απελευθέρωσιν της Ηπείρου, Μακεδονίας και Θράκης. Ενώ όμως ο ελληνικός στρατός με ακράτητον ενθουσιασμόν, διελθών τα παλαιά σύνορα της Ελασσόνας, κατειτρόπωνε τον εχθρόν και ύψωνεν εις την Μακεδονίαν τρόπαια αθανάτου δόξης, τα εν Ηπείρω ελληνικά στρατεύματα, των οποίων προΐστατο ο τότε διάδοχος Κωνσταντίνος, εβράδυναν την προέλασίν των, διότι από τα ωχυρωμένα φρούρια του Μπιζανίου και της Γαστρίτσας εβάλλοντο οι Έλληνες διά συνεχών μύδρων.

* * *

Και ανέτειλεν η 21η Φεβρ. και πρώτη η φάλαγξ του ταγματάρχου Βελισσαρίου εσκόρπισε διά της λόγχης τον εχθρόν από τα οχυρά του Μπιζανίου και το θούριον σάλπισμα της νίκης αντήχησεν εις την πρωτεύουσαν της Ηπείρου.

Επέσανε τα Γιάννενα, όχι εις το βάραθρον του εξαφανισμού, αλλά εις την αγκάλην της μητρός Ελλάδος, η οποία τόσον τα λαχταρούσε. Ελευθερώθηκεσαν σήμερα η ιστορική πόλις του ελληνισμού, τα χιλιοτραγουδημένα Γιάννενα, η εστία του φωτός και των ελληνικών Γραμμάτων κατά τους χρόνους της δουλείας. Τα Γιάννενα, τα ζυμωμένα με την δημοτικήν ποίησιν, η πανώρια και πολυθρύλητη πολιτεία με τους μυροβόλους κήπους της, με τα

γραφικά βουνά, των οποίων οι παρυφές και οι πλαγιές καθρεφτίζονται και λούονται στα γαλανά νερά της μαγευτικής λίμνης Παμβώτιδος, τα κάστρα με την επιβλητικήν σιωπήν των, με τα δοξασιμένα σχολεία, με το θρυλικό νησί, που κατέχει ιδιάζουσας θέσιν εις την ιστορίαν της Παιδείας, διότι εκεί πρώτον προ της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως, ιδρύθησαν αι πρώται σχολαί των Ιωαννίνων, από τας οποίας τόσο εμπνευσμένοι ιερομόναχοι, λόγιοι και διαπρεπείς ιεράρχαι εξεπήγασαν κατά τους χρόνους της μαύρης σκλαβιάς.

«*Τα πήραμε τα Γιάννενα,
μάτια πολλά το λένε
και τραγουδούν και κλαίνε*» κατά την λαϊκήν μούσαν.

* * *

Εμείς που εγνωρίσαμεν τα σκλαβωμένα Γιάννενα, όσοι δε εξ ημών κατά την χαρμόσυνον εκείνην ημέραν ευρέθημεν εις μεγαλύτερα αστικά κέντρα, εμείς και μόνοι είμεθα εις θέσιν να διερμηνεύσωμεν εις τους νεωτέρους την ηλικίαν με πόσον ενθουσιασμόν και με πόσην πατριωτικήν υπερηφάνειαν υπεδέχθησαν οι απανταχού Έλληνες, και ιδιαίτερα οι Ηπειρώται, το χαρούμενο άγγελμα της απελευθέρωσεως των Ιωαννίνων.

Και πλήθος κόσμου κατέκλυσε την πλατείαν και έστρωσαν οι Γιαννιώτισσες στρωσίδια και κιλίμια και χαλιά και εσκόρπισαν δάφνες και μυρσίνες δια να υποδεχθούν τον στρατηλάτην Κωνσταντίνον και τον ελληνικόν στρατόν, τον οποίον με δακρυσμένα μάτια θερμώς

εχειροκρότουν και κατησπάζοντο και κατεφίλουν τας χείρας των αξιωματικών καθ' όλην την διαδρομήν από Καλούτσιανην προς το κέντρον της πόλεως.

* * *

Σκιρτούν από χαράν κατά την σημερινήν επέτειον μέσα εις το μνήμα των οι αιματωμένες και πανίερές σκιές των ηρωικώς πεσόντων εις τα πεδία των μαχών.

Σκιρτά από αγαλλίασιν η αθάνατη λύρα του Βηλαρά, Βαλαωρίτη, Ζαλοκώστα, Κρυστάλλη και του Πελλερέν, που χιλιοτραγούδησαν την σκλαβωμένη Ήπειρο.

Συναγάζεται σήμερα και η τρισέβαστος χορεία των μεγάλων του έθνους μας ευεργετών, των Ζωσιμάδων, του Καπλάνη, του Ζάππα, του Γεωργίου Σταύρου, του Χατζηκώστα του Ριζάρη, του Αβέρωφ, του Αρσάκη, του Σίνα και τόσων άλλων ευγενών και φιλομούσων ανδρών, οι οποίοι τόσην αγάπην, τόσην ευσπαγχνίαν, στοργήν συμπόνια και φιλοπατρίαν εσκόρπισαν εις τον βωμόν της φιλιτάτης πατρίδος μας.

Πόσα και πόσα όνειρα, πόσες και πόσες ελπίδες συνδέονται με την ίδρυσιν εκάστου καθιδρύματος, τα οποία κοσμούν τας Αθήνας και τα Γιάννενα, όπως το Ζάππειον, το καλλιμάρμαρον Στάδιον, η Εθνική Τράπεζα, το Μετσόβιον Πολυτεχνείον, το Αρσάκειον, η Ριζάρειος Σχολή, η Ζωσιμαία Σχολή Ιωαννίνων και τόσα άλλα ευαγή ιδρύματα και τεμένη των Μουσών, πόσα δε δάκρυα έβρεξαν πολλάκις τον χάρτην

της διαθήκης των, επί του οποίου εκαράσσετο η τελευταία θέλησις των καλλιπλούτων εκείνων εθνικών ευεργετών, των ευγενεσιάτων βλαστών της μεγάλης χορείας των Ηπειρωτών χορηγών, οι οποίοι τόσην αγάπην ησθάνοντο δια την Ήπειρον και την Ελλάδα γενικώτερον.

Και συμπαραelaύνουν σήμερα μετά των ζώντων αι ψυχαί των ονομαστών της Ηπείρου Διδασκάλων, του Μπαλάνου και του Βούλγαρη, του Ψαλίδα και του Φωτιάδη, του Ασωπίου και του Αρβαντινού, του Μανάρη, του Σακελλαρίου και του Σπυρ. Λάμπρου κ.λ., οι οποίοι ελάμπρυναν τα ελληνικά Γράμματα με την σοφίαν και την πολυμαθειάν των.

* * *

Τα Γιάννενα, η ιστορική πόλις των στοχασμών σύμπαντος του ελληνισμού, την οποίαν οι γενναιόδωροι εθνικοί ευεργέται και οι περίφημοι Διδάσκαλοι του Γένους ονειροπόλησαν ελευθέραν και μαζί με αυτά ολόκληρος η Ήπειρος προσέρχεται σήμερα εις την τράπεζαν της εθνικής αγαλλιιάσεως, την οποίαν δια του ηρωικού στρατού παρέθεσεν εις ημάς η κοινή όλων μας μήτηρ Ελλάς, με την ευχήν, όπως συντόμως ελευθερωθή και η βόρειος Ήπειρος, η οποία βιαίως απεσπάσθη από τους κόλπους της πατρίδος μας. Γένοιτο. Με την ευχή αυτήν ας αναφωνήσωμε: Ζήτω το Έθνος.

Και για την αντιγραφή

Νικόλ. Χ. Ρεμπέλης,
φιλόλογος, πρώην Λυκειάρχης

Χρ. Χρηστοβασίλης Η Διαδρομή Γιαννινα-Κόνιτσα, 1925

Επιμέλεια: Χαρίλαος Γ. Γκούτος

Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης (1861-1937) καταγόταν από τα Κούρεντα και υπήρξε λογοτέχνης, δημοσιογράφος, βουλευτής και εκδότης της δισεβδομαδιαίας εφημερίδας των Ιωαννίνων «Ελευθερία». Στην εφημερίδα αυτή δημοσιεύθηκε και το κείμενό του με τον τίτλο «Από τα Γιάννινα στην Κόνιτσα. Εντυπώσεις και σημειώσεις», τμηματικά, από 24.9.1925 μέχρι 3.12.1925 (φύλλα 197-209). Αναδημοσιεύουμε εδώ τα τμήματά του που είναι σήμερα τα πιο ενδιαφέροντα.

Η Κόνιτσα βρίσκεται βορειοδυτικά των Γιαννίνων κι είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας που συνορεύει με την νοτιοδυτική Μακεδονία.

Η απόσταση που χωρίζει τες δύο πόλεις είναι 85 χιλιόμετρα.

Χάρης εις τον Κονιτσιώτη Μάλιακα έναν λαμπρόν πράκτορα αυτοκινήτων που έχει όλο το ανθρωπεμπόριο μεταξύ Γιαννίνων και Κόνιτσας και Κόνιτσας και Γιαννίνων, η συγκοινωνία είναι ωρολόγι, μια φορά την ημέρα μεταξύ των δύο πόλεων και κάποτε δυο φορές. Με 110 δραχμές πηγαίνει και έρχεται κανείς από την μια κι από την άλλη πόλη σε διάστημα 5 ωρών κατά μέσον όρον από τα Γιάννινα στην Κόνιτσα και 4 ωρών από την Κόνιτσα στα Γιάννινα εάν -εννοείται- δεν συμβεί κανένα μηχανικό εμπόδιο στον δρόμο, όπως είναι τα σπασίματα των λαστίχων ή τα σκανταλίσματα της μηχανής του αυτοκινήτου. Ο δρόμος που συνδέει αυτές τες δύο πόλεις δεν οφείλεται στην ελληνική

Κυβέρνηση, η οποία μόνον βαρυούς φόρους εισπράττει από την Ήπειρο [...].

Σε λίγα χιλιόμετρα περνούμε το χάνι των Νεγράδων και σε άλλα λίγα ακόμα περνούμε ένα άλλο χάνι ανάμεσα σε δυό σειρές βουνών, φτάνουμε στο Καλπάκι κι εκεί αφήνοντας το δρόμο Γιαννίνων -Αργυροκάστρου, στρέφουμε προς βορράν και σταθμεύουμε στο Χάνι της Καλλιθέας, κι αφού φάγαμε κι ήπιαμε καλά χωρίς να απολαύσουμε καμιά καλή θέα προς ικανοποίηση του ονόματος του χανιού αυτού, ξεκινήσαμε και πάλι παίρνοντας νέον ανήφορο. Όχι μακρύτερα από το Χάνι της Καλλιθέας, απαντούμε ένα άλλο Χάνι, ταπεινού εξωτερικού, με την ταπεινότερη επιγραφή: «Χάνι ο Γαΐδαρος». Η ονομασία αυτή είναι και επισήμως γνωστή, διότι έδρευε άλλοτε αυτού τάγμα.

Από το Χάνι του Γαϊδάρου στρέφουμε ακόμα βορειότερα, διευθυνόμενοι προς τα Τσαραπλανά, ανάμεσα από κατάφυτα τοπεία. Ανήφορο-ανήφορο,

φτάσαμε στο 42ο χιλιόμετρο. Θαυμάσιο το θέαμα απ' όλες τες μεριές γύρα-γύρα. Τι να πρωθαυμάση κανείς; Είνε ένα από τα ωραιότερα παρατηρητήρια που υπάρχουν στην Ήπειρο. Ένα εξαίσιο αμφιθέαμα. Έχει κανείς προς ανατολίας τον υπερθαυμάσιον Βίκον του Ζαγοριού, με το μέγα ύψος του, την αχανή και τρομερή του χαράδρα και με τους αποτόμους κοκκινωπούς του βράχους.

Προς βορράν τα ουρανογείτονα βουνά της Μακεδονίας και την Αστράκα του Ζαγοριού, προς δυσμάς τα ημεροβούνια του Πωγωνιού με τα μαύρα τους δάση και προς νότον την πλουσίαν κοιλάδα Δολιανών-Πογδόριανης, που φαίνονταν σαν ένας απέραντος μυθικός κήπος. Είταν τόσο θαυμάσιο το θέαμα, που αναγκάστηκα να παρακαλέσω τον μηχανοδηγόν να σταματήσει το αυτοκίνητο για να μπορέσω να το απολαύσω πλειότερο. Αλλά χορταίνονται τέτοια θεάματα; Μέσα στη χαράδρα του Βίκου κάνει την εμφάνισή του το Ζαγορίσιο χωριό Βιτσικό. Πίσω μας, ψηλά σε μια βουνόρραχη απάνω, είναι το Μαυροβούνι και κάτω μας, δυσμικά σαν σ' απέραντο πηγάδι προς τ' αριστερά μας το Αλή-Ζώτ-τσιφλίκι το χωριό του Γάγαρη, Ποιός τον ξέρει σήμερα τον Γάγαρη; Εδώ και είκοσι - εικόσι πέντε χρόνια, ο Γάγαρης ήταν ο ενδοξότερος Ηπειρώτης των μερών τούτων στην Αθήνα.

Είχε μια εφημεριδούλα, την περίφημη «Φωνήν της Ηπείρου», και με την εφημεριδούλα αυτήν, χωρίς νάναι εργοστασιάρχης ή μεγάλος καταστη-

ματάρχης ή διακεκριμένος επιστήμονας ή μεγαρούχος εφοπλιστής, διπύθυνε την πολιτικήν της Ηπείρου μας.

Αλλ' έπρεπε να ελευθερωθή η Ήπειρος, για να παραμερίσουν όλοι οι εθνικοί εργάτες της, να κρυφτούν στην αφάνεια και να χαθή κι ο Γάγαρης με την «Φωνήν της Ηπείρου» του, για να φανούν οι ουρές του Δαγκλή, οι διάφοροι Τσιόγκηδες και Μόγκηδες. Τί τα θέλετε; Παλιώνει κι η Δόξα σ' αχάριστα αυτά χρόνια μας!

Αποχαιρετούμε την κοιλάδα της Πογδόριανης, το βουνό της Κρετσούνιστας, το Μαυροβούνι και το Αλή-Ζώτ-τσιφλίκι και προχωρούμε-προχωρούμε όλο τον ανήφορο και σε τρία τέσσερα χιλιόμετρα ψηλά στα διάρραχα, φτάνουμε στο Δέμα.

Είναι ο Σταθμός των Τσαραπλανών, του μεγαλύτερου και του ομορφότερου χωριού του Πωγωνιού, το οποίο δεν φαίνεται γιατί είναι πίσω από το κατάδασο βουνό πούχουμε αριστερά μας.

Είμαστε στο 47ο χιλιόμετρο του δρόμου. Απ' εδώ ξετυλίγεται μπροστά μας η Κόνιτσα, ξαπλωμένη σε μια πλαγιά του όρους Νύφης, με το κεφάλι στην άκρη απεράντου δάσους από πελώρια πεύκα κι έλατα και τα πόδια της στα ρείθρα του Αώου. Και κάτω από την Κόνιτσα εκτείνεται πανέμορφος κάμπος στην άκρη του οποίου ρέει ο Αώος, άσημος το καλοκαίρι αλλά φοβερός και τρομερός τον χειμώνα. Ο μισός ο κάμπος της Κόνιτσας, που δουλεύουν τόσα χωριά, είναι στην εξουσία της κοίτης

του Αώου.

Ο Αώος έρχεται από μια θεώρατη χαράδρα, που σχηματίζεται ανάμεσα από τα βουνά του Ζαγοριού, και τα βουνά της Κόνιτσας χύνεται ίσια κάτω, δέχεται από τ'αριστερά του το ζαγορήσιο ποτάμι Βωϊδωμάτι που βγαίνει από τες χαράδες του Βίκου, τραβάει προς δυσμάς ορμητικός και μπαίνει στην αλβανοκρατούμενη Βόρειο Ήπειρό μας. Απ' εδώ από το Δέμα, ο Βίκος φαίνεται πλειό ψηλά πιο μεγάλος, πλειό μεγαλόπρεπος, πιο τρομερός.

Αφίνοντες το Δέμα, διασχίζομεν τα πλευρά του βουνού των Τσαραπλανών, ανάμεσα σε πυκνό δάσος, δρυών, κατ' ευθείαν ύστερα αρχίζομε να κατεβαίνουμε και κατεβαίνοντας φτάσαμε στην Γέφυραν του Μπουραζάνη, που ζεύφτει τον Αώον που σταθμεύσαμε ένα δυο λεφτά, στο απαίσιας θέας Χάνι, κι απ' εκεί στρέψαμε προς ανατολές κι αρχίσαμε πάλε τον ανήφορο, διασχίσαμε το χωριό Μάζια και σε λίγη απόσταση ακόμα Αδρομίστα και έχοντας μπροστά μας έναν θαυμάσιο ποτιστικόν κάμπου, την Κόνιτσα και τα βουνά του Παπίγκου (Ζαγοριού) και την Νύφην, φτάνουμε στην Κόνιτσα.

Επί τέλους εφτάσαμε στην Κόνιτσα, με μια λύπη ότι σε τόσες λίγες ώρες σώθηκε το ταξίδι μας από τα Γιάννινα εκεί, ενώ άλλοτε ήθελε κανείς να πάει από τα Γιάννινα στην Κόνιτσα σχεδόν δύο μέρες και τώρα πάει σε 4-5 ώρες μόνον. Κι αν έχει δικό του αυτοκίνητο μπορεί να πάει ή νάρθει και σε δύο ώρες.

Η Κόνιτσα είναι η ρωμαντικώτερη πρωτεύουσα επαρχίας. Έχει περιφέρειαν χωριών κατοικουμένων υπό φιλεργατικωτάτων ανθρώπων, διακρινόμενων πολύ στες τέχνες και ιδίως στην οικοδομική, κι απ' αυτό τα χωριά αυτά λέγονται γενικώς «μαστοροχώρια». Αλλ' οι Κονιτσοχωρίτες διακρίνονται και στην ξυλουργική. Τα δύο αυτά επαγγέλματα, η οικοδομική και η ξυλουργική, είναι αποκλειστικά επαγγέλματα των Κονιτσιοχωριών, προεξάρχουν δε σ' αυτά τα επαγγέλματα η Βούρμπιανη, η Πυρσόγιαννη η Σταρίσιανη, το Κεράσοβο, το Πεκλάρι. Αλλά δεν είναι πολλά χρόνια 50-60 κι οι Κονιτσιοχωρίτες πούχαν ως μόνα εφόδια στον βίον τους το τσιοκάνι και το μυστρί, την πλάνη, το πριόνι και το σκεπάρνι που άρχισαν να ταξιδεύονται και να βγαίνουν από τα στενά όρια της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Στην Αθήνα ανθεί η παροικία της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Στην Αθήνα ανθεί η παροικία της Βούρμπιανης, στο Βουκουρέστι η παροικία των Σταριτσιανιωτών, τελευταία πολλοί Κονιτσιοχωρίτες έμαθαν και τον δρόμο της Αμερικής και πολλές χιλιάδες δολλάρια στέλονται κάθε χρόνο από τον Νέον Κόσμον στα Κονιτσιοχώρια, τα οποία δεν έχουν γεωργία παρά για δύο τρεις μήνες τον χρόνο, ο μόνος δε κάμπος της επαρχίας είναι ο μικρός κάμπος, της πρωτεύουσάς της, όπου δουλεύουν εκτός της Κόνιτσας και λίγα χωριά. Κι είναι δυστυχώς παρατηρημένο ότι τα χωριά που είναι καθαρώς γεωρ-

γικά είναι και τα πιο οπισθοδρομισμένα κι ο λόγος ότι εξαρκούνται στον τόπο τους και δεν βγαίνουν έξω από τα στενά όρια της Ηπείρου μας, γι αυτό και στην Ήπειρο μπορεί να βρει κανείς τους πιο αναπτυγμένους ανθρώπους και τους πιο ωπισθοδρομισμένους. Οι πρώτοι είναι οι ξενιτεμένοι και οι δεύτεροι εκείνοι που έχουν τους πόρους της ζωής τους στο χωριό τους.

Η επαρχία της Κόνιτσας μπορεί να πει κανείς ότι δεν έχει εξαγωγικό εμπόριο, εκτός ολίγης ξυλικής, που βγαίνει από τα όριά της μόνον και μόνον για την τοπική κατανάλωσιν της Ηπείρου, το δε μικρό τούτο εμπόριο, ένεκα ελλείψεως “τροχαίας” ας πούμε συγκοινωνίας, μεταφέρεται το καλοκαίρι μόνον στα διάφορα χωριά των άλλων Ηπειρωτικών επαρχιών με καραβάνια μουλαριών, το καλοκαίρι μόνον γιατί τον χειμώνα κλειούνται οι δρόμοι από τες βροχές και τα χιόνια κι η συγκοινωνία διακόβεται για μήνες [...].

Η Επαρχία της Κόνιτσας, εκτός της ξυλικής δεν έχει άλλη αξία λόγου παραγωγή, προμηθευομένη το ψωμί της από την παρακείμενη πλούσια Μακεδονία, την επαρχία Γρεβενών. Και τούτο γίνεται το καλοκαίρι και μόνον το καλοκαίρι, διότι τον χειμώνα κόβονται οι συγκοινωνίες και με την λοιπή Ήπειρο και πλειότερο ακόμα με την ψωμοπάροχη Μακεδονία και διότι ενεκα τού ορεινού της εδάφους, η επαρχία αυτή έχει πολλούς χειμάρρους και ποταμάκια και κανένα γεφύρι, εκτός του Γεφυριού

της Κόνιτσας που την ενώνει με το Ζαγόρι (που είναι κι αυτό άγονο σε δημητριακά κι ίσως η αγονώτερη επαρχία της Ηπείρου).

Η Κόνιτσα, είναι κωμόπολη από πεντακόσια περίπου σπίτια, όλα καλοχτισμένα με άσπρη πέτρα, κι όλα διώροφα. Έχει Μητρόπολην, υπό σεμνόν, ήσυχον και αγαθόν Μητροπολίτην καταγόμενον εκ Πόντου, τον Σεβασμιώτατον Βελλάς και Κονίτσης κον Πανάρετον, Λίγο πριν είχε και Υποδιοίκησιν, έχει Ειρηνοδικείον Οικονομικήν Εφορείαν, Ταμείον και Αστυνομικήν Υποδιεύθυνσιν, ενώ επί Τουρκίας είχε και Πρωτοδικείον και Επαρχιακόν Συμβούλιον. Η κεντρική πλατεία που διασχίζει την κωμόπολη, οδός Μιχαήλ Αναγνωστοπούλου, όπου υπάρχουν τα εμπορικά καταστήματα, τα καφενεία, τα εστιατόρια, τα χάνια, τα κρεοπωλεία, απαρτίζει την Επαρχιακήν αγορά της.

Έχει 2 εκκλησίες, 2 τζαμιά, έναν Τεκέ (τούρκικο μοναστήρι) και 10-12 οικογένειες τουρκαλβανικές, Τούρκον δεν έχει πλέον κανένα, γιατί οι Τούρκοι, ως ανταλλάξιμοι έφυγαν από πέρυσσι για την Τουρκία αν και δεν είχαν τουρκικής καταγωγής αλλ'ελληνικής. Ο Μωαμεθανισμός όμως τους άλλαξε την ελληνικήν συνείδηση.

Στες εκκλησίες, όχι πολύ παλιές, μπορεί κανείς να θαυμάσει τες περίφημες ξυλογραφίες του τέμπλου, έργα ξυλογλυπτών από το χωριό Χιονάδες της ίδιας επαρχίας. Στα τζαμιά όμως και στον τεκέ δεν υπάρχει τίποτε το σπουδαίο.

Κάτω από την κωμόπολη, όπου τα δύο βουνά η Νύμφη της Κόνιτσας και ο Βίκος του Ζαγοριού (Παπίγγου) διαχωρίζονται από τον Αών τόσο στενά που μπορεί κανείς να πετάξει ένα λιθάρι από το ένα βουνό στο άλλο, ζεύει τον Αών η θαυμάσια μονότοξη λίθινη γέφυρα χτισμένη από Κονιτσιωτοχωρίτες χτίστες που τους αγάρεψε να την χτίσουν ένας Πασιάς των Γιαννίνων, ο φοβερός και τρομερός ληστοδιώκτης Χουσνή-πασάς, Τούρκος από του Λάλα του μωριά.

Το πλαγερόν της τοποθεσίας της επιτρέπει ν' αγναντεύει κανείς ανατολικώς την ωραία Νύμφη, το ελατόφυτο και πευκόφυτο βουνό της νοτίως τα υπέρψηλα βουνά του Παπίγγου και τον κάμπον και δυτικώς το κατάφυτο βουνό των Τσαραπλανών κι άλλα βουνά που στέκονται ξηρά σαν παραπονεμένα, τα βουνά της αλβανοκρατούμενης Βορείας Ηπείρου μας. Προς βορράν δεν μπορεί να ιδή κανείς τίποτε, διότι βοδίζει την θέαν το υπερκείμενο βουνό.

Το Βόρειο Πωγώνι κατά τους αιώνες ΙΔ΄-ΙΘ΄

Χαρίλαος Γ. Γκούτος

4. Η τοπική αρμοδιότητα της αρχιεπισκοπής εκτεινόταν αρχικά στα περιγραφέντα παραπάνω υπό Γ1 διοικητικά όρια της Πωγωνιανής. Ανατολικά υπήρχε η επισκοπή Βελλάς, η οποία είχε διαδεχθεί την επισκοπή Φωτικής και είχε υπαχθεί στην μητρόπολη Ναυπάκτου (εκτός από την περίοδο 1020-1050 περίπου, κατά την οποία υπαγόταν στην αρχιεπισκοπή Αχρίδας), κατά δε τα έτη 1280-1319 έγινε μητρόπολη, ενώ κατά την περίοδο 1319-1834 υπαγόταν στην μητρόπολη Ιωαννίνων και ακολούθως συγχωνεύθηκε στην μητρόπολη Βελλάς και Πωγωνιανής (1834-42), έπειτα στην μητρόπολη Ιωαννίνων και Βελλάς (1842-63) και έπειτα αποτέλεσε την επισκοπή Βελλάς και Κονίτισης, η οποία το 1895 προήχθη σε μητρόπολη⁶³. Νοτιοδυτικά υπήρχε η επισκοπή Δρυϊνούπολης, η οποία υπαγόταν κατά μεν τα έτη 1020-85 στην αρχιεπισκοπή Αχρίδας κατά δε την περίοδο 1285-1835 στην μητρόπολη Ιωαννίνων, ενώ έπειτα συγχωνεύθηκε στην μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου και Χιμάρας⁶⁴. Στα βορειοδυτικά, η περιοχή της Πρεμετής αποτελούσε επισκοπή, με άγνωστο όνομα, μέχρι το 1490, ενώ έπειτα εντάχθηκε στην επισκοπή Κολώνιας και Δεβόλης μέχρι το 1670, ακολούθως στην μητρόπολη Κορυτσάς μέχρι το 1767 (κατά την περίοδο 1020-1767 τελούσε υπό την εποπτεία της αρχιεπισκοπής Αχρίδας), έπειτα στην μητρόπολη Κορυτσάς και Σελασφόρου ή Μοσχόπολης, το 1828 στην μητρόπολη Κορυτσάς και Πωγωνιανής και το 1834 στην μητρόπολη Κορυτσάς και Πρεμετής⁶⁵.

Το Νότιο Πωγώνι αφαιρέθηκε από την αρμοδιότητα της αρχιεπισκοπής και εντάχθηκε στην επισκοπή Δρυϊνούπολης, πριν από το 1523⁶⁶, πιθανώς μετά το

63. Βλ. Α. Κορακίδης, *Η Βελλά της Ηπείρου*, 1998 19, 44 επ.

64. Βλ. Φ. Οικονόμου, *Η εκκλησία της Β. Ηπείρου*, 1969 30 επ.

65. Βλ. Φ. Οικονόμου, *ό.π.*, 53-54, *Αραβαντινός*, Περιγραφή... Α΄ 171, 172, 94, 95, ο ίδιος, *Πανδώρα*, τ. 1869 253. Κατά τον *Λαμπρίδη* (Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 11), στην Πρεμετή και στην Κολώνια την εποχή της τουρκικής κατάκτησης υπήρχαν επισκοπές, αλλά, όταν οι περισσότεροι κάτοικοί τους εξισλαμίσθηκαν, αυτές καταργήθηκαν. Κατά τον *Μυστακίδη* (Νεολόγου Εβδ. Επιθ., 1893-4 646), η έδρα της επισκοπής της Κολώνιας μετατέθηκε από την Στάρια στην Κορυτσά ή στην Οσανίτσα. Η γνώμη ότι στην αρχιεπισκοπή Πωγωνιανής υπάγονταν και οι επισκοπές Σελασφόρου και Εμπορίας, Πουλχεριουπόλεως και Δεβρών (*Μυστακίδης*, *Φωνή της Ηπείρου* 7.4.1895, *Μολοσσός*, *ό.π.* 225) είναι αυθαίρετη.

66. Κατά τον *Λαμπρίδη* (Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 11 τχ Ζ΄ 42, *Παρνασσός*, τ. 1887 272), το Νότιο Πωγώνι εντάχθηκε στην επισκοπή Δρυϊνουπόλεως τον 16ο ή το 15ο αιώνα ή την εποχή της

1482, όταν το μεν Βόρειο Πωγώνι εντάχθηκε διοικητικώς στο σαντζάκι της Αυλώνας (ανωτ. υπό Γ 3), η δε περιοχή της Πρεμετής εντάχθηκε στην επισκοπή Κολώνιας και Δεβόλης. Όμως, όταν οι γειτονικές επισκοπές της Πρεμετής και της Οπάρας Κολώνιας καταργήθηκαν λόγω του εξισλαμισμού των περισσότερων κατοίκων του (μάλλον τον 17ο αιώνα), παραχωρήθηκαν στην αρχιεπισκοπή Πωγωνιανής 5 χωριά της Ρίζας Πρεμετής και 6 χωριά της Σκερίας⁶⁷. Αντίθετα, όταν τον 18ο αιώνα η Κόνιτσα έγινε έδρα της επισκοπής Βελλάς, εντάχθηκαν στην επισκοπή αυτή και τα πλησίον της Κόνιτσας χωριά της αρχιεπισκοπής⁶⁸.

Η αρχιεπισκοπή καταργήθηκε το 1828, όταν ο μικρός εδαφικός χώρος της (το Βόρειο Πωγώνι ή Καραμουρατιά) εντάχθηκε στην ιδρυθείσα τότε μητρόπολη Κορυτσάς και Πωγωνιανής, που είχε ως δεύτερη έδρα της την Μολυβδοσκεπάστρη μονή. Από το 1834 το Βόρειο Πωγώνι υπαγόταν στην μητρόπολη Βελλάς και Πωγωνιανής, ενώ από το 1842 αποτέλεσε την μητρόπολη Πωγωνιανής, η οποία όμως το 1863 καταργήθηκε, τα δε χωριά της διαμοιράσθηκαν στις επισκοπές Βελλάς και Κορυτσάς⁶⁹.

τουρκικής κατάκτησης, διότι το 1523 η Πολίτσανη υπαγόταν στην επισκοπή αυτή. Κατά τον *Αραβαντινό* (Περιγραφή ... Α' 171, 172), η εν λόγω μεταβολή έγινε τον 16ο αιώνα. Στην περίοδο 1581-1604, τα χωριά Δελβινάκι, Σταυροσκιάδι και Πολίτσανη ανήκαν στην επισκοπή Δρυϊνούπολης (Φ. Οικονόμου, *Η εν Ηπείρω εκκλησία Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανής και Κονίτσης*, 1971 36). Κατά τον Κώδικα της Ζάβορδας (1534-1692), τα χωριά Πογωνιανή, Σωπική και Πολίτσανη υπάγονταν στην επισκοπή Δρυϊνούπολης (βλ. Μ. Χατζηϊωάννου, *Η ιστορική εξέλιξη των οικισμών στην περιοχή του Αλιάκμονα κατά την τουρκοκρατία*, 2000 207). Όμως, μερικά χωριά του νοτιοανατολικού Πωγωνιού εντάχθηκαν στην επισκοπή Βελλάς, όπως τα Τσαραπλανά, ενωρίτερα από το 1534 (Λαμπρίδης, *Παρνασσός*, τ. 1887 272) και οι Κακουσιοί, ενωρίτερα από το 1640 (Δ. Αποστολόπουλος/ Π. Μιχαηλιάρη, *Η νομική συναγωγή του Δοσιθέου*, 1987 182).

67. Λαμπρίδης Ηπ. μελ. τχ ΣΤ' 11, ο ίδιος, *Παρνασσός*, τ. 1887 272, *Αραβαντινός*, Περιγραφή... Α' 171, 172.

68. Λαμπρίδης, ό.π., Από σιγίλιο του 1721, που αναφέρει ότι οι αρχιερείς των επαρχιών Ιωαννίνων, Πωγωνιανής και Βελλάς παρενοχλούν την μονή Λιπονιάβιστας, συμπεραίνει ότι πιθανώς η αρχιεπισκοπή εκτεινόταν μέχρι την Λιπονιάβιστα. Όμως, στο σιγίλιο αυτό και σε παρόμοια σιγίλια του 1642, του 1585 (βλ. Δ. Τάτσης, *Ηπ. Εστία*, τ. 1983 9 επ.) και του 1610 (βλ. Αποστολόπουλος/ Μιχαηλιάρη, ό.π., 245), επισημαίνεται ότι η μονή αυτή, ως σταυροπηγιακή, δεν εξαρτάται από τους γειτονικούς αρχιερείς και ότι συνεπώς η περιοχή υπάγεται στην επισκοπή Βελλάς.

69. Βλ. Ηπ. Χρονικά τ. 1937 84 επ., Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ' 12, τχ Ζ' 42, Φ. Οικονόμου, *Η εν Ηπείρω εκκλησία Δρυϊνουπόλεως...* 35-36, Γκατσόπουλος, Ηπ. Εστία, τ. 1976 34 επ., Β. Δήμου, Ηπ. Χρονικά, τ. 1985 251, Κοκολάκης, ό.π., 230.

5. Δεν γνωρίζουμε αν ο Ανδρόνικος Γ΄ όρισε ως έδρα της αρχιεπισκοπής το χωριό των Μπογιάνων Μπογοντσικό ή την Διπαλίτσα ή την Μολυβδοσκεπάστη μονή. Πάντως τον 15ο αιώνα και μέχρι το 1537 περίπου, στην αρχιεπισκοπή προΐστατο πρωτοπαπάς που έδρευε στην μονή. Έκτοτε προΐστατο αρχιεπίσκοπος που έδρευε στην Διπαλίτσα, όπως προκύπτει και από την ύπαρξη αρχιεπισκοπικού θρόνου μαζί με σύνθρονο ιερέων στον εκεί ναό των αγίων Αποστόλων που κτίσθηκε το 1537⁷⁰. Μετά την καταστροφή της Διπαλίτσας το 1656, έδρα της αρχιεπισκοπής έγινε και πάλι η Μολυβδοσκεπάστη μονή. Όμως, έκτοτε πολλοί από τους αρχιεπισκόπους, μετά δε το 1788 όλοι τους, διέμεναν στο Βουκουρέστι, όπου υπήρχαν το χάνι Γκρέτσι, που εκκληροδότησε στην αρχιεπισκοπή το 1565 ο καταγόμενος από την Διπαλίτσα μέγας μπάνος Ι. Γκιόρμας, και 7 άλλα προσοδοφόρα ακίνητα που δωρήθηκαν από ομογενείς στις μονές της Διπαλίτσας και της Οσανίτσας· εκεί οι αρχιεπίσκοποι εκμεταλλεύονταν ιδιοτελώς τα ακίνητα αυτά και αδιαφορούσαν για το ποιμνιό τους⁷¹.

---

70. Κατά τον *Λαμπρίδη* (Παρνασσός, τ. 1887 270), ως ένδειξη της πιθανότητας να ήταν αρχική έδρα το Μπογοντσικό, θα μπορούσε να θεωρηθεί το γεγονός ότι «οι κάτοικοι αυτού μέχρι προ μικρού εν των περιβόλων της εις Διπαλίτσαν αρχιεπισκοπής εθάπτοντο» (πρβλ. *Γκατσόπουλος*, Κόνιτσα, τχ 35-37/1965 17). Κατά τον *Α. Πετρίδη* (ό.π., 19), «η Πωγωνιανή είχε ιδιαίτερον επίσκοπον, εδρεύοντα πρότερον εν Χαονιουπόλει, έπειτα δ' εν Διπαλίτση και μετά ταύτα εις χωρίον τι και έπειτα, δια την ερήμωσιν των τόπων, εν τη Μονή του Μολυβδοσκεπάστου, εν τελευταίον πρωτοπαπάς εκαθέζετο υποτασσόμενος τω Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχη». Ο ίδιος (Σύντομος γεωγραφική περιγραφή της Ηπείρου, Νεοελ. Ανάλεκτα, Α΄ 1871 61) έγγραψε ότι σε χειρόγραφο που βρήκε στο χωριό Σιδεριούς των Φιλιατών, διάβασε ότι «πρωτοπαπάς τις, έχων τίτλον Εξάρχου, διετήρει την εκκλησιαστικήν εποπείαν, εδρεύων εν Μολυβδοσκεπάστω». Ότι στην αρχιεπισκοπή προΐστατο Πρωτοπαπάς, αναφέρεται και σε επισκοπικούς καταλόγους του 15ου αιώνα (*Κονιδάρης*, ό.π., 36), του 1645 (Ορθοδοξία, τ. 1928 235) και του 1722 (*Σούρλας*, Ηπ. Χρονικά, τ. 1941 215), καθώς και σε σημείωση του 1563 επί βιβλίου της μονής Δρυάνου (*Λαμπρίδης*, Ηπ. μελ. τχ Ζ΄ 41, βλ. και *Μυστακίδης*, Φωνή της Ηπείρου 4.1.1902). Επιγραφή του 1536 επί ναού της μονής αναφέρει ότι η αγιογράφηση έγινε «πρωθιεραρχούντος του Παναγιωτάτου τε κυρού Ιερεμίου» (βλ. *Παπαδοπούλου/Καραμπερίδη*, ό.π., 19). Κατά τον *Φ. Οικονόμου*, ό.π. 34), ο πρωτοπαπάς ήταν μάλλον «αρχιεπίσκοπος με δικαιοδοσίαν μοναστηριακήν». Το 1585 ο αρχιεπίσκοπος έλαβε μέρος σε πατριαρχική σύνοδο (βλ. *Εκκλ. Αλήθεια*, τ. 1882 974). Για το σύνθρονο στον ναό των αγίων Αποστόλων, βλ. *Παπαδοπούλου/Καραμπερίδη*, ό.π. 30, *Γκατσόπουλος*, Κόνιτσα τχ 32-34/1965, όπου αναφέρει και ότι δίπλα στον ναό υπήρχε επισκοπικό μέγαρο, στην Μεσαριά. Η Διπαλίτσα λεγόταν και Επισκοπή (*Λαμπρίδης*, Παρνασσός, τ. 1887 271).

71. *Λαμπρίδης*, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 28 επ. και σελ. 10, όπου γράφει ότι η αρχιεπισκοπή κατείχε το Μπογοντσικό και άλλες γαίες στην Ήπειρο, ο ίδιος Παρνασσός, τ. 1887 274-6. Για τα εισοδήματα της μονής, βλ. *Γκατσόπουλος*, Κόνιτσα, τχ 32-34/1965, *Κορακίδης*, ό.π. 221 επ.

Ε. Ακμή του κυρίως Πωγωνιού

1. Ο Ι. Λαμπρίδης γράφει ότι «από του ΙΓ΄ αιώνας τουλάχιστον ει μη πρότερο ήκμαζον επί πολυανθρωπία, πλούτω και ευημερία» πολλές από τις πόλεις του Πωγωνιού όπως μαρτυρούν οι σωζόμενοι εκεί μεγάλοι και περίτεχνοι ναοί και κατάλοιπα πολλών γεφυριών στον Αώο και αμαξιτής οδού μεταξύ της Διπαλίτσα και των Φρασανών, και ότι κατά την παράδοση στην ακμή αυτή συνετέλεσαν η εγκατάσταση στην Διπαλίτσα πολιτικών και εκκλησιαστικών αρχών, η καθιέρωση της εμποροπανήγυρης «Πωγωνιανή», στην οποία προσέρχονταν έμποροι από την Ήπειρο και από την Ευρώπη, και η αποδημία περιοίκων στις παραδουνάβιες χώρες εξ αφορμής της επικοινωνίας τους με ξένους εμπόρους⁷².

Ωστόσο, στην ακμή του κυρίως Πωγωνιού συνετέλεσαν πιθανότητα και οι εξής πρόσθετοι παράγοντες: α) Η διέλευση πλήθους διαβατών από τον οδικό κόμβο των Μεσογεφύρων και η φρούρηση του κόμβου από ειδικούς οδοφύλακες ή από περιοίκους αφορολόγητους, η οποία διασφάλιζε και τις κώμες του κυρίως Πωγωνιού, γι' αυτό ίσως οι κώμες αυτές δεν είχαν κάστρα⁷³. β) Η ύπαρξη πριν από την τουρκική κατάκτηση, αλλά και μέχρι το 1635, μεγαλογαιοκτημόνων, οι οποίοι είχαν σχέσεις με τους κυβερνώντες και επηρέαζαν την οικονομία της περιοχής⁷⁴. Τα προνόμια που οι Τούρκοι χορήγησαν πιθανότατα και στην περιοχή αυτή επειδή

72. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 51-53. Και ο Rouqueville (ό.π. 198) έκρινε ότι η περιοχή των Μεσογεφύρων πρέπει άλλοτε να ήταν πολυάνθρωπη και σημαντικό οδικό κέντρο. Πλησίον του Τυρνάβου της Βουλγαρίας υπήρχε το Αρβανιτοχώρι (σχετική βιβλιογραφία βλ. εις Φάλαγκας, Δωδώνη, τ. 2004 398), το οποίο μνημονεύεται στα τουρκικά αρχεία από τον 15ο αιώνα, εκατοικείτο δε από εμπόρους Ηπειρώτες, κυρίως Πωγωνιανίτες, των οποίων τα καραβάνια έφθαναν μέχρι την Ινδία. Το 1688 οι κάτοικοί τους, επειδή συνέπραξαν με τους Αυστριακούς εναντίον των Τούρκων που πολιορκούσαν την Βιέννη, εκτοπίστηκαν στην Βλαχιά (Σ. Στούπης, Κόνιτσα, τχ 74-77/1968). Τον 16ο αιώνα το οθωμανικό κράτος αναπτύχθηκε δημογραφικά και οικονομικά (Ψιμούλη ό.π. 83).

73. Βλ. ανωτ. υπό Α 2 και σημ. 44. Στην περιοχή μεταξύ Πρεμετής και Κορυτσάς, το 1431 οι Τούρκοι ανέθεσαν την φύλαξη των στενών σε εγχώριους αφορολόγητους δερβεντζήδες (C. Orhonlu, Δελτίον Τουρκικής Βιβλιογραφίας, έτος Δ' τχ 10, 1970 16). Για τους δερβεντζήδες, βλ. Γκούτος, Η επαρχία ... 48-55.

74. Βλ. ανωτ. υπό Δ 2. Η θυγατέρα του Ισαήμ το 1390 έλαβε ως τιμάριο το χωριό Κάτω Γλήνα, όπου ιδρύθηκε «το αρχαιότερον εν Ηπείρω Τζιαμίον» (Λαμπρίδης, Αττικόν Ημερ., τ. 1888 121-2, βλ. και Γκούτος, Ηπ. Ημερ., τ. 2005 243). Μέχρι το 1635 υπήρχαν τιμαριούχοι χριστιανοί και στις κώμες Φρασανά, Λαχανόκαστρο, Κακουσιοί (Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ' 17, τχ Ζ' 36, 38). Στην κυρίως Πωγωνιανή, τιμαριούχος ήταν ίσως και ο Σ. Κοκκινάς (κατωτ. υπό Ε 3).

υποτάχθηκε εκουσίως⁷⁵. δ) Τα χρήματα που έρχονταν από την Βλαχιά και από την Ρωσία, είτε ως πρόσοδοι εκ των ακινήτων που αφιέρωσαν ηγεμόνες των χωρών εκείνων ή πλούσιοι ομογενείς στην αρχιεπισκοπή και στις εδώ μονές από τον 16ο αιώνα μέχρι το 1862, οπότε τα ακίνητα εκείνα εδημεύθηκαν, είτε ως συνεισφορές σε εράνους που διενεργούσαν στις χώρες εκείνες περιοδεύοντες μοναχοί των εδώ μονών τον 17ο αιώνα και μετέπειτα⁷⁶. ε) Οι μεσολαβητικές ενέργειες ευκατάστατων αποδήμων του κυρίως Πωγωνιού υπέρ των συμφερόντων του ενώπιον των αρμοδίων αρχών⁷⁷. στ) Οι εδώ δύο μονές που υπήρξαν σημαντικά θρησκευτικά κέντρα για τον ευρύτερο χώρο, αλλά και εστίες σχολικής διδασκαλίας και αντιγραφής χειρογράφων⁷⁸.

---

75. Πρβλ. άνωτ. υπό Γ 3. Άλλωστε υπό προνομιακό καθεστώς τελούσαν πολλά γειτονικά χωριά, όπως Αρτσίστα, Άγιος Μηνάς, Μεσοβούνι, Κούρεντα, Πογδόριανη, Δελβινάκι, Πολίτσανη (Λαμπρίδης Ηπ. μελ. τχ Ε΄ 27). Ο Σινάν πασάς το 1434 εκορήγησε προνόμια στο Αργυρόκαστρο, κατά δε το Χρονικό της Δρυοπίδος και ο μπεπλέρμπεης το 1444 (Ν. Παπαδόπουλος, Η Δρόπολις, 1976 16). Κατά το Χρονικό των Τσαραπλανών (Ηπ. Εστια τ. 1958 801), ο βεζύρης της Πόλης, κατευθυνόμενος στην Κέρκυρα με 100.000 στρατό, «εκόνεψε εις τον κάμπο της Μεσαριάς, όπου ήταν το παζάρι της Πωγωνιανής, και του έκαμαν μεγάλη τιμή και δεξίωσιν οι αφεντάδες και η ευρισκόμενη χώρα Διπαλίτσα και Μεσαριά και αυτός τους έδωσε δια χάριτα της δεξίωσης φερμάνι βασιλικόν να μην πληρώνουν το λεγόμενον Ποκλόνι». Το Χρονικό χρονολογεί το περιστατικό στα 1742, πλην όμως τότε δεν υπήρχε στην Διπαλίτσα η εμποροπανήγυρη (κατωτ. υπό ΣΤ 2).

76. Στην αρχιεπισκοπή και στην Μολυβδοσκεπάστη μονή είχαν αφιερωθεί 5 τουλάχιστον ακίνητα, στην δε μονή της Οσανίτσας 2 ακίνητα. Όμως οι διαχειριστές των κληροδοτημάτων, κληρικοί και λαϊκοί, υπήρξαν συχνά ιδιοτελείς, ιδίως μετά τον 17ο αιώνα (βλ. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 8, 25-33, 38 επ.). Οι δύο μονές είχαν ιδιοκτησίες και σε γειτονικούς τόπους (βλ. Γκατσόπουλος, Κόνιτσα, τχ. 32-34/1965, Δήμου, ό.π. 102).

77. Το 1668 οι Πωγωνιανίτες επίτροποι της μονής Μπράδου του Βουκουρεστίου, που ήταν μετόχι της Μολυβδοσκεπάστης μονής, μαζί με εκπρόσωπο της Μολυβδοσκεπάστης, διαμαρτυρήθηκαν προς τον ευρισκόμενο στο Βουκουρέστι Πατριάρχη για τον διορισμό ηγουμένου στην μονή Μπράδου από τον βοεβόδα χωρίς την συγκατάθεσή τους (Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 60, 9). Στις αρχές του 18ου αιώνα, οι συντεχνίες (ρουφέτια, επαγγελματικές οργανώσεις) των Πωγωνιανικών της Πόλης ezήτησαν από τον διαμένοντα στην Βλαχιά αρχιεπίσκοπο Πωγωνιανής να μην αντικαταστήσει τον ευσυνείδητο Χρ. Δούκα που είχε διορίσει ως αντιπρόσωπό του στην Μολυβδοσκεπάστη μονή (βλ. Νέος Ελληνομνήμων, τ. Α΄ 358). Οι συντεχνίες αυτές επιχορηγούσαν την μονή (βλ. Ευ. Σαβράμης, Επετ. Ετ. Βυζ. Σπουδών, τ. 1935 302).

78. Στην Μολυβδοσκεπάστη μονή, από τον 13ο αιώνα μέχρι τις αρχές του 17ου, οι μοναχοί «ηρμήνευον, από της πενιχράς και αμίσθου αυτών έδρας, εις τους αδελφούς αυτών, και Έλληνας πεζογράφους και ποιητάς» (Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ΄ 9, ο ίδιος, Περί των εν Ηπείρω

2. Έχει γραφεί, αλλά χωρίς τεκμηρίωση, ότι η Διπαλίτσα και η Μεσαριά εθεωρούντο ενιαίος οικισμός, ότι αυτός και οι γειτονικοί οικισμοί Αβαρίτσανη, Υψηλοτέρα, Βλάχοι και Βαλοβίστα, κατά την περίοδο της ακμής τους, είχαν 12.000 οικογένειες, 74 εκκλησίες και 43 κρήνες, κάθε δε πατριά τους είχε μία εκκλησία και μία κρήνη, και ότι στην Διπαλίτσα κατοικούσαν 8.000 οικογένειες, στην δε Οστανίτσα υπήρχαν 800 οικογένειες και 43 εκκλησίες⁷⁹. Κατ' άλλη πληροφορία, στους οικισμούς αυτούς (πλήν την Οστανίτσας) υπήρχαν 1.200 οικογένειες, 72 εκκλησίες και 40 κρήνες, σχετικό δε δημοτικό τραγούδι λέει: «Κάτω στον άγιο Θόδωρο, στον άγιο Κωνσταντίνο, στις 72 εκκλησιές και στις 40 βρύσες»⁸⁰. Όμως, αν υποθεθεί ότι κάθε οικογένεια είχε 5 μέλη, οι εν λόγω οικισμοί, σύμφωνα με την πρώτη πληροφορία, πρέπει να είχαν (12.000X5=) 6.000⁸¹.

αγαθοεργημάτων, μέρος Α' 40). Στην μονή, «ως λέγεται, εμόναζον 30-40 καλόγηροι, οίτινες εκαλλιέργουν τα γράμματα, διότι εκεί, ως λέγεται και ως σημειώνεται, εγράφοντο εκκλησιαστικά βιβλία· πολλά τοιαύτα αντίγραφα εις διάφορα μοναστήρια σώζονται, φέροντα το όνομα Πωγωνιανής» από το 1384 μέχρι το 1560 (Μυστακίδης, Φωνή της Ηπείρου 7.4.1895, βλ. και Φ. Οικονόμου, Τα σχολεία της ενιαίας Ηπείρου, 1987 14). Για τα εκπαιδευτήρια της μονής της Οστανίτσας, βλ. Δήμου, ό.π., 160.

79. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 34, 35, 32, ο ίδιος, Απικόν Ημερ. τ. 1888 125, ο ίδιος, Περι των εν Ηπείρω αγαθοεργημάτων, μέρος Β' 183, Μυστακίδης, Φωνή της Ηπείρου, 7.4.1894. Κατά τον Αραβαντινό (Χρονογραφία... Β' 139) και τον Μολοσσό (ό.π., 199), η Διπαλίτσα είχε 8.000 οικίες και 200 εκκλησίες.

80. Ι. Σαμαράκης, εφημ. Ο Πύρρος, 12.1.1906. Κατά το Χρονικό των Τσαραπλανών (Ηπ. Εστία τ. 1952 800), η Διπαλίτσα, η Μεσαριά, η Αβαρίτσανη και η Οστανίτσα «ήσαν χώρες εστολισμένες με πλούσιους και αρχόντους». Ο Μ. Κρούσιος το 1589, βάσει πληροφοριών που έλαβε από Πωγωνιανίτη, χαρακτηρίζει τους εν λόγω οικισμούς ως πόλεις και αναφέρει ότι τα Ιωάννινα είχαν 10.000 οικίες (Π. Ζερλέντης, Σημειώματα περί Ελλήνων εκ των Μαρτίνου Κρουσίου Σουηκικών χρονικών, 1922 30). Κατά τον Γ. Γαζή (ό.π. 201), η Διπαλίτσα είχε 3.000 κατοίκους κατά την κατάκτησή της από τους Τούρκους.

81. Για τον αριθμό των μελών μιας οικογένειας, βλ. Κοκολάκης, ό.π. 300 επ. Ο Λαμπρίδης (Ηπ. μελ. τχ Ζ' 35-37, τχ Η' 26, 27) δίδει τους εξής αριθμούς οικογενειών για άλλους οικισμούς της ίδιας εποχής: Φρασανά 700, Λαχανόκαστρο 400, Πολίτσανη 659, Καστάνιανη 1200, Άγιος Μηνάς 400, Λιπονιάβιστα 300. Στα Γιάννενα το 1670 υπήρχαν 4.000 οικίες (Βρανούσης, Εγκ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τ. 31 67), στο Δελβινάκι το 1670 υπήρχαν 450 οικίες, 10 εκκλησίες και 50 καταστήματα (Πατσέλης, Το Δελβινάκιον της Ηπείρου, 1948 54), στο Μπεράτι περί το 1510 υπήρχαν 500 οικίες (Ν. Τοντόρωφ, Η βαλκανική πόλη 15ος-19ος αιώνας, τ. Α' 61). Οι κάτοικοι της Μοσχόπολης το 1760 λέγεται ότι ήσαν 60.000 (Μαρτινιανός, ό.π., 76), αριθμός υπερβολικός. Για το Λεσκοβίκι, βλ. Γκούτος, Ηπ. Ημερ. τ. 2005 235.

Οι οικίες της Διπαλίτσας «περιεκυκλούντο υπό κατακλώων κήπων και υδάτων καλλιρρόων». Δίπλα στον ναό των αγίων Αποστόλων «έκειντο τα μεγαλοπρεπή και μαρμαίροντα δώματα του αρχιεπισκόπου και του διοικητού. Τοσούτον δ' ευρέα, μεγαλοπρεπή και εκτεταμένα ήσαν και άλλα πολλά τοιαύτα μέγαρα, μάλιστα εις Μεσαρίαν, ώστε εκ μόνων των θεμελίων λίθων οικίας τινός εγένετο μεγαλοπρεπέστατον παλάτιον οθωμανικόν»⁸². Στην Μεσαριά κατοικούσαν οι άρχοντες και οι τιμαριούχοι, στην δε κυρίως Διπαλίτσα «έμποροι, αποδημούντες συνήθως, και εργάται, ένθα υπήρχον και ευρέα βυρσοδεψεία». Οι γυναίκες της Διπαλίτσας και της Οσανίτσας ψοχολούντο με την καλλιέργεια μεταξιού και με την υφαντουργία. Οι κάτοικοι της Οσανίτσας, της Αβαρίτσανης και της Βαλοβίστας ήσαν κατά το πλείστον κτηνοτρόφοι⁸³. Στην Διπαλίτσα και στην Οσανίτσα δεν κατοίκησαν ποτέ μουσουλμάνοι. Στην Μεσαριά και στην Αβαρίτσανη, ισχυρές μουσουλμανικές οικογένειες ήσαν οι Λιαλιάτες και οι Μπουτσαίοι αντιστοίχως. Οι μουσουλμάνοι κάτοικοι σέβονταν τις εκκλησίες, μολονότι μερικές από τις οικίες τους είχαν κτισθεί σε θέσεις όπου πριν υπήρχαν εκκλησίες που κατεδαφίσθηκαν⁸⁴.

Οι περισσότερες από τις ως άνω 74 εκκλησίες βρίσκονταν στην Μεσαριά, αλλά καταστράφηκαν. Το 1889 σώζονταν στην Οσανίτσα 24 εκκλησίες και στην Διπαλίτσα 12, μεταξύ των οποίων ήσαν οι εξής; του αγίου Γεωργίου, κάτω από την οποία υπήρχε κρήνη με 4 κρουνούς (κτίσθηκε προ της τουρκοκρατίας από Διπαλιτσιώτη εμπορευόμενο στο Ιάσιο), των αγίων Αποστόλων (κτίσθηκε το 1537, αγιογραφήθηκε το 1645), του αγίου Σώζοντος (κτίσθηκε το 1537) της Γεννήσεως της Θεοτόκου (κτίσθηκε τό 1604), της Αγίας Τριάδος (κτίσθηκε τον 16ο ή το 17ο αιώνα)⁸⁵. Έχει παρατηρηθεί ότι τον 16ο και τον 17ο αιώνα στην Ήπειρο, στην

---

82. Αντιστοίχως, *Μυστακίδης*, ό.π., *Λαμπρίδης*, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 35.

83. *Λαμπρίδης*, ό.. 34, 55, 57, ο ίδιος, *Απικόν Ημερ.* τ. 1888 125. Η Διπαλίτσα ήταν άλλοτε «πολυάνθρωπος, εμπορικοτάτη και βιομήχανος πόλις» (αθην. εφημ. Ώρα, 11.8.1878, *Α. Γεωργίου*, *Γεωγραφικά*, 1879 17, *Μυστακίδης*, ό.π., παρομοίως *Αραβαντινός*, *Περιγραφή...* Α' 51, *Μολοσσός*, ό.π. 93). Τα Ιωάννινα ανέπτυξαν εμπορικές σχέσεις στην Ήπειρο και στην Θεσσαλία τον 16ο αιώνα, σε ευρωπαϊκές δε πόλεις τον 17ο αιώνα (*Λαμπρίδης*, Ηπ. μελ. τχ Α' 85). Κατά τον *Μυστακίδη* (ό.π.), λέγεται ότι στην Διπαλίτσα, εκτός από την ετήσια εμποροπανήγυρη, υπήρχε και «αγορά μεγάλη, ήτις εγένετο δις της εβδομάδος και εν αυτή ενέσκηψε το μόλυσμα της πανώλους, ήτις ουκ ολίγην θραύσιν ενεποίησεν».

84. *Λαμπρίδης*, *Απικόν Ημερ.* τ. 1888 122. Για τους Μπουτσαίους, βλ. *Α. Γεωργίου*, *Πολιτικόν κάτοπτρον*, 1880 89-90.

85. *Λαμπρίδης*, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 35. Για τις χρονολογίες, βλ. *Παπαδοπούλου/Καραμπερίδη*, ό.π. 28 επ., αναφορικά δε με την εκκλησία αγίου Γεωργίου βλ. και *Φάλαγκας*, ό.π. 399.

Δυτική Μακεδονία και στην Θεσσαλία θεμελιώθηκαν πολλές εκκλησίες και μονές.
 Εκ των καταγομένων από το κυρίως Πωγώνι διακρίθηκαν κάμποσοι στις επαγγελματικές ή σε άλλες επιδόσεις τους, συνήθως στις παραδουνάβιες χώρες, όπως ήταν οι επόμενοι: α) Σ. Κοκκινάς, για τον οποίο γίνεται λόγος παρακάτω υπό 3. Ιωάννης Γκιόρμας, από την Διπαλίτσα, 1500;-1568, μέγας μπάνος και ποστέλνικος στην Βλαχιά, έκτισε στο Βουκουρέστι συγκρότημα εμπορικών καταστημάτων και αφιέρωσε τα εισοδήματά τους στην Μολυβδοσκεπάστη μονή και στο Άγιο Όρος.⁸⁶ γ) Πάνος Αρσενίου μεγαλέμπορος, μάλλον στην Ρουμανία, εξημετοδότησε την ανέγερση της εκκλησίας των αγίων Αποστόλων στην Διπαλίτσα το 1537⁸⁸. δ) Ιωάννης Καλογεράς, πρωτοβεσιάριος της Μολδαβίας κατά τα έτη 1579-95. ε) Ματθαίος ποστέλνικος, και Ίσαρης, «περιώνυμος επί πλούτω και ευγενεία» στην Βλαχιά, κατάγονταν από την Μεσαριά⁸⁹. στ) Πέτρος και Σοφία Γκρίτζη, εγκατεστημένοι στην Βλαχιά, γεννήθηκαν περί το 1550, χορηγοί της Μολυβδοσκεπάστης μονής. ζ) Βέρβος, μεγαλογαιοκτήμονας στην Βλαχιά, χορηγός της εκκλησίας της Παναγίας στην Διπαλίτσα⁹⁰. η) Ματθαίος (1550-1624), ηγούμενος μονής στην Βλαχιά και τιτουλάριος μητροπολίτης Μυρέων, σπουδαίος βιβλιογράφος (αντέγραψε 35 κώδικες) και δεινός θεολόγος, άφησε πλούσιο θεολογικό και ιστοριογραφικό έργο⁹¹. θ) Δόνος Ταπεινός ή Πεπανός, μέγας καμινάρης στην Βλαχιά (1669-88), κτίτορας της μονής Κατρένι, την οποία παρεχώρησε στην αρχιεπισκοπή· ο αδελφός του Πάνος

86. Βλ. Χατζηϊωάννου, ό.π., 46, Δήμου, ό.π.74. Σε τόπους γεγονικούς της κυρίως Πωγωνιανής, κτίσθηκαν οι εξής μεταξύ άλλων μονές ή εκκλησίες: Φρασανών (1413), Σωσίνου (πρωτο του 1430, ανακαίνιση 1598), Λιπονιάβιστας. Μεταμόρφωση (1521), Πογδόριανης άγιος Αθανάσιος (1551), Στομίου Κόνιτσας (1590), Πατέρων (1590), Σπηλαιώπισσας (1597), Λιπονιάβιστας άγιος Αθανάσιος (1617), άγιος Νικόλαος (1620), άγιοι Ανάργυροι (1658), άγιοι Απόστολοι (1662), Φρασανών (1614), Νικάνορα Κόνιτσας (17ος αι.), Ζέρμας (1656), Μόλιστας (1672) Βρυσοχωριού (1667). Βλ. Καμαρούλιας, ό.π. 148, 153, 155, 186, 189, 198, 225, 229, 294, 364, 573, 583.

87. Φάλαγκας, ό.π. 408-411, Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ' 28, 31, Δήμου, ό.π., 215, 217.

88. Η εκκλησία αγιογραφήθηκε το 1645 με δαπάνες του Π. Σακελλαρίου. Βλ. Φάλαγκας ό.π. 411.

89. Τα ονόματα των παραπάνω τριών προσώπων έχουν γραφεί στο περίβλημα ευαγγελίου του 1585. Βλ. Φάλαγκας, ό.π. 396, 414, Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 34, τχ ΣΤ' 19.

90. Για τα παραπάνω τρία πρόσωπα, βλ. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ ΣΤ' 31, Σαμαράκης, ό.π.

91. Ήταν αδελφός του Ίσαρη Αγγελέτου και του Λουκά, μητροποίτη Μπουζαίου της Βλαχιάς (βλ. Φάλαγκας, ό.π. 432-5, Γκατσόπουλος, Ηπ. Εστία, τ. 1961 99 επ. και τ. 1975 613-5, Βρανούσης, Πεπραγμένα Β' Κρητολογικού Συνεδρίου, τ. 1968 368).

ήταν γαιοκτήμονας, έμπορος και μαικήνας των γραμμάτων, απέθανε το 1658⁹². ι) Δαμαλίδης, από την Οστανίτσα, ζάπλουτος, στο Βουκουρέστι περί τα 1640. ια) Ιωαννίκιος Πογώνης, από την Οστανίτσα (1680-1743), ηγούμενος και τιτουλάριος μητροπολίτης Σταυρουπόλεως της Βλαχιάς, όπου ίδρυσε μονή και προσοδοφόρα ακίνητα, των οποίων τα εισοδήματα εκληροδότησε στην μονή Γκούρας. ιβ) Μάνθος Ιωάννου, από την Οστανίτσα, καμαράσης (τοπάρχης) στην Βλαχιά, εδώρισε εικόνα σε ναό του χωριού του το 1763⁹³.

3. Η περίοδος ακμής της κυρίως Πωγωνιανής άρχισε μάλλον τον 14ο αιώνα, οπότε κατά τα προαναφερθέντα το Πωγώνι αποτέλεσε χωριστή διοικητική περιφέρεια και αρχιεπισκοπή, καθιερώθηκε δε ή ενισχύθηκε η εμποροπανήγυρη «Πωγωνιανή». Μολονότι το Πωγώνι έκτοτε εξουσιάσθηκε διαδοχικά από τον βυζαντινό αυτοκράτορα, τον Στέφανο Δουσάν, τον Δεσπότη των Ιωαννίνων, τους Αλβανούς φυλάρχους και τους Τούρκους, ο Λαμπρίδης αναφέρει ότι η ακμή διήρκεσε μέχρι και τον 16ο αιώνα.

Ωστόσο, είναι πολύ πιθανό να ανέκοψαν πρόσκαιρα την ακμή αυτή τα εξής τουλάχιστον σοβαρά γεγονότα: α) Η επιδρομή των Σέρβων, ο λιμός και η πανώλη στην περίοδο 1345-56, ένεκα των οποίων πολλοί Ηπειρώτες εκπατρίσθηκαν⁹⁴. β) Οι μάχες που διεξήγαγε την δεκαετία του 1380 στην ευρύτερη περιοχή, εναντίον των απείθαρχων Αλβανών, ο Δεσπότης Θωμάς Πρελιούμπος, αρχικά σε συνεργασία με τον μισθοφόρο των Τούρκων Ισαήμ ή Τζαϊμ, εξισλαμισμένο Λεσκοβικινό, έπειτα δε και εναντίον αυτού⁹⁵. γ) Η αστάθεια που προκάλεσαν στον χώρο μεταξύ Πρεμετής και Κορυτσάς, κατά τα έτη 1444-68 κυρίως, οι επαναστατικές ενέργειες του Γ. Αριανίτη και του Σκενδέρμπεη (ανωτ. υπό Γ 3). δ) Η δολοφονία, το 1539, του Στέφανου

---

92. Φάλαγκας, ό.π. 426-432. Ο Δόνος και ο Θεόφιλος Καζάκος το 1641, ως μέλη αντιπροσωπείας Πωγωνιανικών, ζήτησαν από το Πατριαρχείο να καταβάλλονται σε αυτό από την αρχιεπισκοπή μόνον 5.000 άσπρα ετησίως (Αποστολόπουλος/Μιχαηλιάρη, ό.π. 433).

93. Για τους τελευταίους, βλ. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ Ζ' 61, 62 Δήμου, ό.π. 213, 178. Σε κατάλογο ευεργετών της εκκλησίας αγίου Γεωργίου της Βενετίας, μνημονεύονται το 1640 έξι Πωγωνιανίτες (βλ. Ελλ. Ινστ. Βυζ. και Μεταβυζ. Σπουδών, Ηπειρώτες στη Βενετία, 16ος-19ος αι., 2006 13). Ο βιβλιογράφος Πωγωνιανίτης Γκίνος έγραψε στην Βλαχιά 12 κώδικες κατά τα έτη 1601-48 (Βρανούσης, ό.π.).

94. Βλ. Ψιμούλη, ό.π. 36-39, Αραβαντινός, Χρονογραφία... Α' 131.

95. Βλ. Αραβαντινός, ό.π., 145-7, 154, ο ίδιος, Περιγραφή ... Β' 115-7, 123, Γ' 69, 75, 250, 251, Λαμπρίδης, Απικόν Ημερ. τ. 1888 121 επ., ο ίδιος Ηπ. μελετ. τχ Ζ' 29, 32, 40, Κοκολάκης, ό.π. 115, 117, 195, 224, Ψιμούλη, ό.π. 58, 460, Γκούτος, Ηπ. Ημερ. τ. 2005 242, βλ. και ανωτ. υπό Α 1.

Κοκκινά, ο οποίος γεννήθηκε περί το 1485 και ασκούσε εξουσία στις κώμες Οστανίτσα, Διπαλίτσα, Μεσαριά, Αβαρίτσαν, Βαλοβίτσα, ίσως και Υψηλοτέρα, ως τιμωρικός σπαχής πιθανότατα, και η ανάληψη της εξουσίας του από τους δολοφόνους του μουσουλμάνους⁹⁶. Πιθανότατα ο Σ. Κοκκινάς δολοφονήθηκε επειδή αντέδρασε στις διαταγές που είχαν δοθεί το 1537 από τον σουλτάνο Σουλεϊμάν Α΄ στο επαρχιακούς διοικητές και που όριζαν ότι αυτοί οφείλουν να φονεύουν όποιον αμφισβητούσε τα λόγια του προφήτη Μωάμεθ και να φροντίζουν για την ανέγερση τζαμιού σε κάθε χωριό⁹⁷. Δηλαδή μπορεί να πιθανολογηθεί ότι οι απόγονοι του Ισαήμ, που είχαν μετοικήσει στην αριστερή πλευρά του Αώου μετά το 1500, και δάφισαν εκκλησίες για να κτίσουν στην Μεσαριά τζαμί και στην Αβαρίτσαν τεκέδες⁹⁸ κατ' εφαρμογή των διαταγών του Σουλεϊμάν Α΄ και ότι επειδή ο Σ. Κοκκινάς αντέδρασε τον εφόνευσαν. Ηγέτης των μουσουλμάνων αυτών ήταν πιθανότατα ο Καρα Μουράτ, ο οποίος γνωρίζομε ότι επροξένησε μεγάλες ζημίες στους χριστιανούς του Βόρειου Πωγωνιού και της Κόνιτσας και ίσως ήταν διοικητής του ναχιγιέ Τζαήμ.

(συνέχεια στο επόμενο)

96. Μαζί με αυτόν δολοφονήθηκαν η σύζυγός του οι δύο κόρες του και δύο από τους πέντε γιούς του. Ο διασωθείς γιός του Νικόλαος αφηγήθηκε το γεγονός στον Γερμανό ελληνιστή Μαρτίνο Κρούσιο, ο οποίος το κατέγραψε στα λατινικά, αναφέροντας και τα εξής (κατά μεταφράση του Π. Ζερλέντη, ό.π.): Ο Στέφανος Κοκκινάς «ήρχεν εξ πόλεων Ιωαννίνων, Οστανίτσα, Σιπαλίτσας, Μεσσαλίας, Αφοριτσάνης και Βαλλοβίτσας ας ίνα αφαιρέση ο Τούρκος εφόνευσεν αυτόν». Στην φράση αυτή εννοείται μάλλον ότι ο Κοκκινάς εξουσίαζε έξη «πόλεις» τα Ιωαννίνων, όχι και τα Ιωάννινα. Τα σφάλματα στην διατύπωση οφείλονται στον Κρούσιο ή στο μεταφραστή.

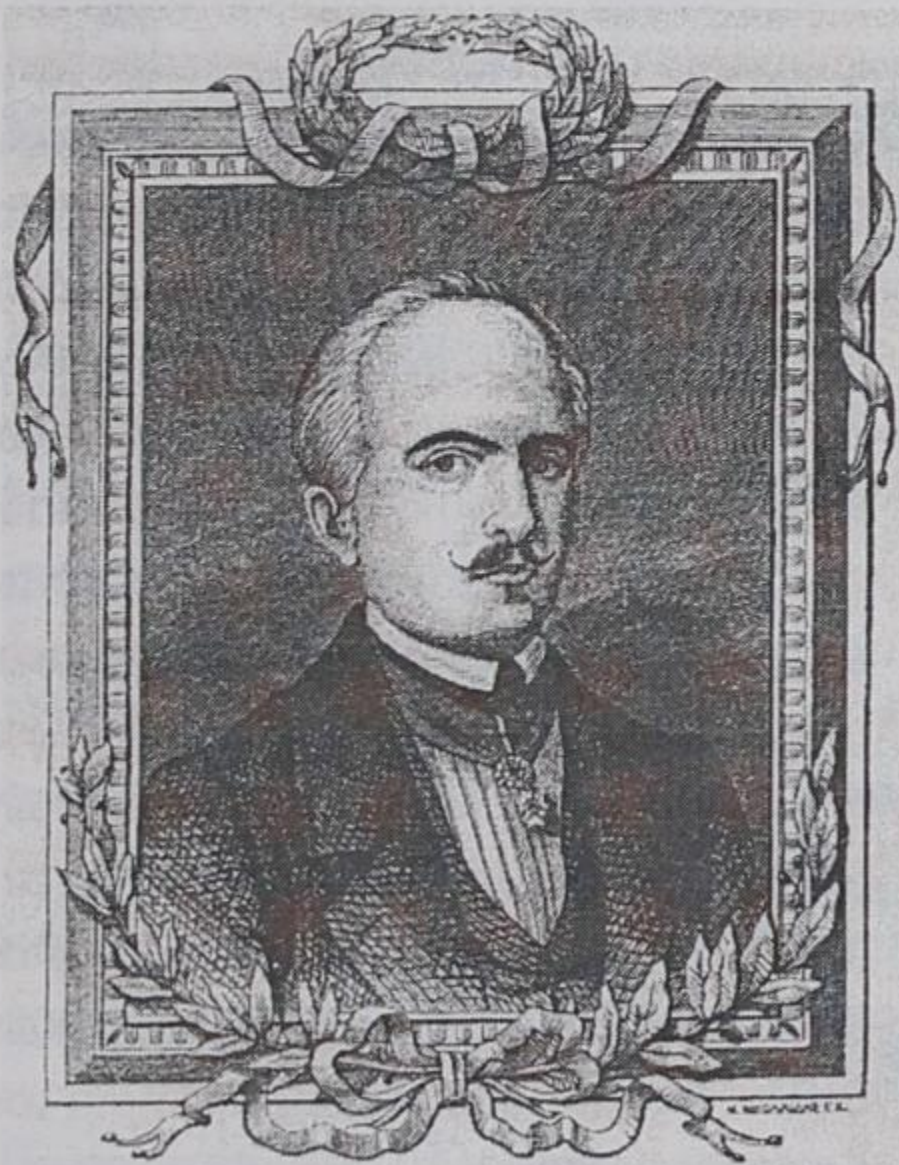
97. Για τις διαταγές αυτές, βλ. Χ. Ιναλτζίκ, Η οθωμανική αυτοκρατορία, 1995 310.

98. Λαμπρίδης, Ηπ. μελ. τχ. Ζ΄ 31, 61. Το 1550 οι Πωγωνιανίτες αποκατέστησαν το διάκοσμο της εικόνας της Παναγίας της Μολυβδοσκεπάστης μονής, τον οποίο είχαν αρπάξει οι Αγαρνηοί (βλ. Γκατσόπουλος, Κόνιτσα, τχ 30-31/1964, Παπαδοπούλου/Καραμπερίδη, ό.π. 21) πιθανότατα το 1539. Και το τζαμί που ιδρύθηκε στην Κόνιτσα επί Σουλεϊμάν κτίσθηκε στην θέση όπου υπήρχε εκκλησία (Αν. Ευθυμίου, Σελίδες από την ιστορία της Κόνιτσας, 1997 162). Επίσης στην Δοβρά είχαν κτισθεί σε θέσεις εκκλησιών τεκέδες, από τους οποίους το 1887 σώζονταν μόνον δύο (Ν. Τσιγαράς, Αττικόν Ημερ. τ. 1887 301).

99. Βλ. ανωτ. υπό Α 1, Χ. Λέσιος, Ελλην. Χρονολόγιον του 1900 «Ο Ηπειρώτης», τ Β΄ 189 64.

Η Αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων

από τον Δρα Πολιτικό Μηχανικό Δημήτριο Κων. Κούσιος

Μία πρόσφατη δι-ήμερη εκδήλωση στις 13 & 14 Νοεμβρίου 2009 στο Ζάππειο Μέγαρο, υπό την αιγίδα του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Καρόλου Παπούλια, είχε σκοπό να τιμήσει τον εθνικό –αλλά Ηπειρώτη στην καταγωγή– ευεργέτη Ευαγγέλη Ζάππα για τα 150 χρόνια από την πραγματοποίηση των πρώτων ΙΟΛΥΜΠΙΩΝΙ το 1859. Τα ΙΟΛΥΜΠΙΑΙ του

Ευαγγέλη Ζάππα έγιναν 4 φορές: 1859, 1870, 1875 και 1888-89 και περιελάμβαναν ολυμπιακές εκθέσεις, αθλητικούς και πνευματικούς αγώνες. Πρόθεση των διοργανωτών κ. Αντ. Κουνάδη (Προέδρου του Εθν. Γυμν. Συλλόγου) και του κ. Ιωαν. Δομάγιερ

(Προέδρου της Επιτροπής Ολυμπίων & Κληροδοτη-μάτων) ήταν να καταγράψουν την διεθνή διάσπαση των ΙΟΛΥΜΠΙΩΝΙ, που προετοίμασαν την Αθήνα και τον Ελληνισμό για τον θρίαμβο των Ολυμπιακών αγώνων του 1896. Οι πολλοί, αλλά διάσημοι, ομιλητές της εκδήλωσης θύμισαν στους εκλεκτούς προσκεκλημένους ότι η οικογένεια Ζάππα κατάγεται από το Λαμβονο, ένα μικρό χωριό τότε και τώρα στην Αλβανία, όπου υπήρχε μία μικρή ελληνόφωνη Χριστιανική μειονότητα. Ο Ευαγγέλης Ζάππας το 1813 σε ηλικία 13 ετών, χωρίς σημαντική εκπαίδευση, έγινε μέλος του μισθοφορικού στρατού του Αλή Πασσά και στάλθηκε στο χωριό Μάζια, αλλά όταν στα 20 του χρόνια έμαθε ότι οι Σουλιώτες, υπό τον Μάρκο Μπότσαρη, μάχονταν τα τουρκικά στρατεύματα, ενώθηκε με τους Έλληνες αρματωλούς και γρήγορα έγινε ο υπασπιστής του. Μετά την απελευθέρωση, άφησε τα κτήματα που του παραχώρισε η Πατρίδα σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών του, ήρθε στη Βέροια και μετά πήγε στη Ρουμανία, όπου αρχικά επαγγέλετο τον εμπειρικό ιατρό. Μετά συνεργάστηκε με τον εξάδελφό του Κωνσταντίνο και απέκτησε πολλά χρήματα, κυρίως ενοικιάζοντας χωράφια από Μοναστήρια, που τα καλλιεργούσε αποδοτικά και τα οποία στο τέλος τ' αγόραζε. Αποκτώντας έτσι μεγάλη περιουσία είχε την δυνατότητα να

διοργανώσει τους Ολυμπιακούς αγώνες που με το κληροδοτήμά του, εκτός από το 1859, συνεχίστηκαν και πραγματοποιήθηκαν προς τιμήν του, το 1870, το 1875 και το 1888, όπως προαναφέρθηκε. Ο ίδιος ήταν πρωτοπόρος στην ανάπτυξη, νέων για την εποχή του, μεθόδων γεωργικής καλλιέργειας, με την χρήση επιστημονικών συστημάτων φύτευσης, υπήρξε ακόμη ο μόνος παραγωγός οينوπνευματωδών στην περιοχή που ζούσε πλουσιοπάροχα, λίγο βόρεια από το Βουκουρέστι, που ονομαζόταν Brostheni, αλλά κυρίως, παρ' ότι δεν είχε επίσημη εκπαίδευση, έχει εκπλήξει τους ιστορικούς του με το συγγραφικό του έργο. Το 1847, πολύ πριν την Ολυμπιακή του πρόταση, ο ίδιος έγραψε ένα σημαντικό βιβλίο για τις επιστημονικές μεθόδους της γεωργίας,

έδινε χρηματικά βραβεία στις καλύτερες μεταφράσεις των Κλασικών Ελλήνων συγγραφέων, χρηματοδοτούσε συγγραφείς για τη δημιουργία κατανοητής γραμματικής και λεξικού της Ρουμανικής γλώσσας και θεωρείται πρωτοπόρος στη δημιουργία της Ρουμανικής Λογοτεχνικής Ακαδημίας. Έχοντας αρχίσει να διαθέτει αφειδώς τα αλματωδώς αυξανόμενα πλούτη του σε φιλανθρωπικούς και εθνικούς σκοπούς και έχοντας εκφράσει την επιθυμία του για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, δήλωσε το 1856, στον τότε Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδος, ότι διαθέτει μέρος της τεράστιας περιουσίας του για την κατ' έτος εκτέλεση εμπορικών και βιομηχανικών εκθέσεων, στο αναγειρόμενο κτίριο του Ζαππείου, από την Επιτροπή των

Ολυμπίων». Εξ αιτίας μίας πνευματικής διαταραχής το 1863, πέθανε άγαμος το 1865, αφήνοντας, με την προ 5-ετίας και καθ' όλα νόμιμη διαθήκη του, την τεράστια περιουσία του – αποτελούμενη κυρίως από εκτάσεις στη Ρουμανία - στη Επιτροπή των «Ολυμπίων», κάτι που δεν έγινε ποτέ δεκτό και εκτελεστό από την ρουμανική κυβέρνηση. Έγινε όμως δεκτή και εκτελεστή, από τον εξάδελφο του Κωνσταντίνο, η επιθυμία του να ταφεί σε τρεις διαφορετικές χώρες! Πρωταρχικά στη Ρουμανία, την υιοθετημένη του χώρα και μετά από μία Ολυμπιάδα να εκταφεί η σωρός του και να αποκεφαλιστεί, οπότε το κάτω μέρος του σκελετού του θα ταφόταν κοντά σ' ένα σχολείο που είχε ιδρύσει στο χωριό του στην Αλβανία και το κρανίο του θα ερχόταν στην Ελλάδα, για την οποία ένοιωθε βαθύ πατριωτισμό, και να ταφεί στο αναγειρόμενο, με δαπάνες του, κτίριο του Ζαππείου. Η καθυστερημένη όμως αποπεράτωση του Ζαππείου έγινε το 1888, οπότε η επιθυμία του εκτελέστηκε μόνο μετά από 23 χρόνια και ο σκελετός του, μέχρι τότε, παρέμενε ανέπαφος στο ρουμανικό έδαφος. Είναι αξιοσημείωτο ότι και οι τρεις τάφοι είναι ακόμη και σήμερα υπαρκτοί και επισκέψιμοι.

Η ιδέα όμως για την τέλεση και αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων σε μία σύγχρονη πολυεθνική κοινωνία έχει ήδη κερδίσει το ενδιαφέρον προσωπικοτήτων του 19ου αιώνα. Χρειάστηκαν βέβαια ενδελεχείς έρευνες των τελευταίων 20 χρόνων σε πολλά επίσημα αλλά και ξεχασμένα έγγραφα από διεθνή ομάδα

επιστημόνων, μεταξύ των οποίων και ο μεγάλος Έλληνας συλλέκτης ελληνικών εντύπων κ. Γεώργιος Δολιανίτης, που αναφέρουν εκατοντάδες ανθρώπων που έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως τους γνωρίζουμε σήμερα. Γιατί οι Ολυμπιακοί Αγώνες, των οποίων η ίδρυση και καθιέρωση, σύμφωνα με τη μυθική παράδοση, αποδίδεται στον Πίσο η στον Πέλοπα εγένοντο, προς τιμή του Διός, στην αρχαία Ολυμπία, αναδιοργανώθηκαν από τον Ηρακλή ανά περίοδο 4 ετών και αποτελούσαν χρονολογική μονάδα ιστορικών γεγονότων με αφετηρία την πρώτη επίσημη Ολυμπιάδα του 776 π. Χ., όπου ο Ηλείας δρομέυς Κάροιβος υπήρξε ο πρώτος Ολυμπιονίκης. Καταργήθηκαν από τον Ισπανό ανθέλληνα Θεοδόσιο το 394 π. και μετά από αιώνες διακοπής, μόνον 5-6 άτομα σηματοδοτούνται για την αναβίωση τους, που ξεκίνησε τον 19ο αιώνα, η συμβολή των οποίων αξίζει να μνημονευθεί, έστω και συνοπτικά.

-Ο Ζαχαρίας Π. Σαρδέλλης, που διετέλεσε δάσκαλος, σύμβουλος, γραμματέας (και αναμφισβήτητα ο μετέπειτα συντάκτης της διαθήκης του το 1860) του Ευαγγέλη Ζάππα, ήταν ο πρώτος με τον οποίον συζήτησε την ιδέα του για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων και του ζήτησε, το 1858, να συντάξει ένα σχετικό Ισχέδιο¹ επιστολής, που μετά από πολλαπλές διορθώσεις, προσθήκες και αναστολές παραδόθηκε στο Ελληνικό Προξενείο στη Ρουμανία, με προορισμό τον τότε Βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα.

-Ο Έλληνας ποιητής Παναγιώτης Σούτσος, που ενεθάρυνε ουσιαστικά τον Ευαγγέλη Ζάππα να ιδρύσει την Ολυμπιάδα του. Με ποιητικές δημοσιεύσεις του την περίοδο του πρώτου Βασιλέα των Ελλήνων Όθωνα, με συνεχείς δημόσιες ομιλίες του και παροτρύνσεις στον τότε πολιτικό κόσμο, ο Βασιλιάς ανακοίνωσε την 1η Σύγχρονη Ολυμπιάδα στην Αθήνα, το 1859, με χρηματοδότηση του Ζάππα.

- Ο Άγγλος Δρ W.P. Brookes, που ήταν θερμός υποστηρικτής της Ολυμπιακής ιδέας, ενημερώθηκε από τον τύπο της εποχής για την απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης να αναβιώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα, ξεκίνησε παράλληλα ένα κίνημα για την αναβίωση τους στην Αγγλία, δημιούργησε δικούς του αγώνες για τους κατοίκους του χωριού του (Much Wenlock), συμπλήρωσε με 10 λίρες Αγγλίας τη χρηματική αμοιβή, που είχε στείλει ο Ζάππας για την Ολυμπιάδα του 1859, αλλά κυρίως ενημέρωσε για το όλο κίνημα τον Γάλλο βαρόνο Pierre de Coubertin, που ενθουσιάστηκε και αποφάσισε αργότερα να κάνει δικές του προτάσεις. Στην Ελλάδα όμως το Ζάππειο κίνημα πήρε νέα πνοή και ο νέος Δανός Βασιλιάς Γεώργιος Α. ανακοίνωσε τη Ζάππεια Ολυμπιάδα του 1870, η οποία φυσικά έγινε χωρίς την παρουσία του Ζάππα αλλά με τα χρήματά του και παρά το χαμηλό κοινωνικό επίπεδο των νικητών, σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Έτσι η νέα Επιτροπή, στη νέα Ολυμπιάδα του 1875, απέκλεισε την εργαζόμενη τάξη και δεχόταν μόνο

φοιτητές Πανεπιστημίου, με αποτέλεσμα οι αγώνες να είναι φανερά κατώτεροι, με λιγότερους αθλητές και θεατές και οι εφημερίδες της εποχής να κατακρίνουν και την Επιτροπή και τους συμμετέχοντες αθλητές. Οι νέοι Ολυμπιακοί αγώνες δεν θα διοργανωθούν καν μέχρι το 1888, οπότε η Επιτροπή χωρίς καμία ουσιαστική προετοιμασία, ξόδεψε μεν όλο τον προϋπολογισμό σε εκθέματα αλλόσιωπλά ακύρωσε το όλο πρόγραμμα. Αναμφισβήτητα αυτή η αντιαθλητική Ολυμπιακή Επιτροπή είχε βάλει τέλος στην πραγματική ιδέα του Ζάππα για Ολυμπιακή αναβίωση.

- Ο Γάλλος βαρόνος Pierre de Coubertin, παρακολουθώντας τις πολυετείς συνεχιζόμενες ενέργειες του Άγγλου Δρ W.P. Brookes, που ενώ συνέχιζε τις πιέσεις του στην Ελληνική Κυβέρνηση για μία μεγαλόπρεπη αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων απ' όλα τα μέρη στην Αθήνα, διοργάνωσε τους δικούς του Ολυμπιακούς στο Much Wenlock το 1890 προς τιμή του Coubertin, αποφάσισε δύο χρόνια μετά, να προβάλει σαν δική του, την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Πρότεινε μάλιστα να γίνουν οι επόμενοι στο Παρίσι το 1900.

Η ημερομηνία όμως θεωρήθηκε πολύ μακρινή και αργότερα δημιούργησε την Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ), με τον

- Δημήτριο Βικέλα ως Πρόεδρο και την Ελλάδα ως την πρώτη διοργανώτρια χώρα. Αποτέλεσμα αυτής της προσπά-

θείας ήταν η μεγάλη επιτυχία και ο θρίαμβος για την Ελλάδα, με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Παρ' ότι όμως το μεγαλύτερο μέρος αυτής της επιτυχίας οφείλεται στον Βικέλα και σε άλλους Έλληνες, ο Coubertin πήρε όλα τα εύσημα και για πάρα πολλά χρόνια, υποβιβάζοντας ο ίδιος όλους τους προηγούμενους, θεωρήθηκε ο μόνος ιδρυτής της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και μάλιστα τοποθετήθηκε προτομή του στην αρχαία Ολυμπία. Αναμφισβήτητα όμως ο Coubertin κατάφερε να σώσει αυτό, που ούτε ο Brookes ούτε ο Ζάππας δεν μπόρεσαν να καταφέρουν, σώζοντας το έργο τους, που

μάλλον θα χανόταν μάταια χωρίς εκείνον.

Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων είναι πλέον σήμερα, γεγονός παγκόσμιο και μετά το 1896, εδώ στην Αθήνα το 1906, πρόσφατα το 2004 που όλοι μας πανηγυρίσαμε, το 2008 στο Πεκίνο και σε λίγα χρόνια το 2012 στο Λονδίνο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΩΝ. ΚΟΥΣΙΟΣ
Αθήνα, Νοέμβριος 2009

Σημ.: Ο συμπατριώτης μας κ. Δ. Κούσιος, όπως θα γνωρίζουν οι φίλοι του περιοδικού μας, βραβεύει κάθε χρόνο με το «Εριφίλειο Έπαθλο» που συνοδεύεται από το ποσό των 2.500 ευρώ στον επιτυχόντα με το μεγαλύτερο βαθμό στις πανελλήνιες εξετάσεις καταγόμενο μαθητή από την Κόνιτσα.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ «Το Γεφύρι» Με 40 κλίνες, εστιατόριο, μπάρ, θέρμανση, πάρκιγκ κλπ. Στην ειδυλλιακή τοποθεσία της γέφυρας Αώου στην Κόνιτσα **Τηλ. 26550 23780**

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Τριώροφη οικοδομή
υπό κατασκευή
στο Αηδονοχώρι Κόνιτσας

Πληροφ. Τηλ. 210 3707150
Κιν. 6979971137

Dr. ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΚΟΓΚΟΣ

Οδοντίατρος - Ενδοδοντολόγος
* Δέκτορας Οδοντιατρικής Α.Π.Θ.

ΔΡΑΓΟΥΜΗ & ΕΓΝΑΤΙΑ ΤΗΛ. 2310 265168
ΒΑΜΒΑΚΑ 1) ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΙΝ. 6977032376

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΚΑΤΣΑΝΟΥ-ΖΕΥΓΟΛΑ

Συμβολαιογράφος

ΑΒΕΡΩΦ - ΚΟΝΙΤΣΑ ΤΗΛ. ΟΙΚΙΑΣ: 26510 93622
ΤΗΛ.: 26550 22529 ΚΙΝ.: 6945182799

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ Εκδήλωση φιλίας και αλληλεγγύης προς τους πρόσφυγες

ΔΕΛΤΙΟΣ ΤΥΠΟΥ

«Η έννοια της αειφορίας περιλαμβάνει όχι μόνο το περιβάλλον αλλά επίσης τα προβλήματα της φτώχειας, του πληθυσμού, της υγείας, της εξασφάλισης τροφής, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ειρήνης». Διεθνής Διάσκεψη της Unesco, Θεσ/νίκη 1997.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) Κόνιτσας κινούμενο στα πλαίσια αυτά, οργάνωσε στις 17 Δεκεμβρίου 2009 εκδήλωση φιλίας, αλληλεγγύης και ενημέρωσης για τους φιλοξενούμενους στο Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Κόνιτσας (ΚΠΜ).

Συμμετείχαν 45 Αφγανοί, 8 Αλβανοί και ένας Έλληνας. Τα παιδιά συνόδευσαν η κ. Γιάννα Νίκου, η οποία τους διδάσκει την Ελληνική γλώσσα, καθώς και οι υπάλληλοι του Κέντρου Παιδικής Μέριμνας κ. Θανάσης Παπαχρήστος και κ. Απόστολος Μπουργάνης.

Η εκδήλωση του ΚΠΕ περιελάμβανε παρουσίαση του Ελλαδικού χώρου και

του τοπικού περιβάλλοντος της επαρχίας Κόνιτσας από την Υπεύθυνη Κατερίνα Τσούβαλη και τους εκπαιδευτικούς του ΚΠΕ. Κινήθηκε στα πλαίσια των ενδιαφερόντων των παιδιών, τα οποία έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον να μάθουν όσο γίνεται περισσότερα για τον τόπο που τα φιλοξενεί.

Ακολούθησε δεξίωση και στη συνέχεια οι Αφγανοί, με το διερμηνέα τους κ. Habib Casimi, παρουσίασαν μέσω διαδικτύου και με πολλή συγκίνηση, το δικό τους τόπο. Μίλησαν για τα δικά τους αδιέξοδα, τον πόλεμο, τη φτώχεια, τη μεγάλη ανομβρία στο Αφγανιστάν (η τελευταία κράτησε 5 χρόνια), και για όλα αυτά που τους ανάγκασαν να φύγουν από την πατρίδα τους, ζητώντας καλύτερη τύχη.

Οι μετανάστες εκδήλωσαν τη συγκίνησή τους ευχαριστώντας με θέρμη και εκτιμώντας την κίνηση του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας.

ΚΟΝΙΤΣΑ

**Μην ξεχνάτε
τη συνδρομή σας.
Είναι το στήριγμα
του περιοδικού μας.**

ΒΑΣΩ Ζ. ΠΑΝΤΑΖΗ
Δικηγόρος Αθηνών

Αφοί Διογενίδη 4 -
11473 - Αθήνα
Τηλ.: 210 6445895

ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

από τον φιλόλογο Αγαθάγγελο Γ. Πολίτη

Δεν είχαν περάσει παρά πέντε μόνο αιώνες από το μεσουράνημα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας του 5ου πΧ αιώνα μέχρι την έλευση του Χριστιανισμού και της γλυκύτατης διδασκαλίας του Ναζωραίου ουκ ένι άρρεν ή θήλυ, ελεύθερος ή δούλος. Το πανίσχυρο κράτος του Περικλή δεν υπήρχε πλέον. Η Αθήνα, το κλεινόν άστυ, ανήκει στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μετά την κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους το 132 π.Χ.

Πόσες γενιές είχαν περάσει από τότε. Όμως καθισμένοι στα πεζούλια της εξώπορτας οι γεροντότεροι έφερναν στις κουβέντες τους ευκλεείς προγόνους των, που είχαν πολεμήσει στον Μαραθώνα και την Σαλαμίνα και στον Ευρυμέδοντα ποταμό.

Άκουγαν τα μικρά παιδιά και τους φαίνονταν σαν παραμύθια όλα τούτα τα θαυμαστά, που διατηρούσε η παράδοση από στόμα σε στόμα Και σα μεγάλωναν, όλα τα ακούσματα τα εύρισκαν μπροστά τους, διαβάζοντας τον Όμηρο ή τον Πλάτωνα ή τις τραγωδίες των ποιητών. Ακόμη έβλεπαν στους δρόμους τις προτομές των στρατηγών και των αρχόντων που είχαν δοξάσει κάποτε την πατρίδα τους. Και δεν ήταν λίγα τα αγάλματα, που κοσμούσαν την πόλη τους. Βέβαια πολλά απ' αυτά είχαν μεταφέρει οι νικητές στρατηγοί στη Ρώμη και είχαν

στολίσει με αυτά τις επαύλεις των. Είχε γίνει της μόδας, οι ρωμαίοι πλούσιοι να έχουν στην αυλή τους τον Σοφοκλή ή τον Αισχύλο, τον Σόλωνα ή τον Κίμωνα, ως να ήθελαν να δείξουν ότι αυτοί οι άξεστοι μετείχαν στο φιλοσοφικό σοχασμό εκείνων που είχαν μεταφέρει στις αυλές των. Γοητεύτηκαν πραγματικά οι Ρωμαίοι με τον πολιτισμό των κατακτημένων, επηρεάστηκαν τόσο πολύ/ώστε έφθασε στο σημείο να αναφωνήσει ο Οράτιος ότι η κατακτημένη Ελλάδα με τον πολιτισμό της κατέκτησε το αγροϊκό Λάτιο. [Graigia kapta ferum viktozem kepit et artis intulit agresti Latio.] Αυτά είναι ασφαλώς γνωστά και ίσως είναι σπατάλη του χώρου να καταχωρούνται στις σελίδες της Κόνιτσας. Όμως ένα κεφάλαιο από την αθηναϊκή Δημοκρατία, που ίσως δεν είναι γνωστό και που δυστυχώς με τα σημερινά κριτήρια δεν περιποιεί τιμή για τον αθηναϊκό πολιτισμό, είναι ο θεσμός της Δουλείας

Οι πληροφορίες που έχουμε από την αρχαία ελληνική γραμματεία είναι πολλές και διάσπαρτες σε διάφορα κείμενα των φιλοσόφων και των ποιητών. Εμπεριστατωμένη μελέτη έχουμε από τον Αριστοτέλη στα πολιτικά του, που επισημαίνει με άνεση ότι για να παραχθεί ένα έργο χρειάζονται όργανα [εργαλεία] έμψυχα ή άψυχα και από

αυτά καλλίτερο έμψυχο όλων είναι οι δούλοι. Τον 5° αιώνα 200 χιλιάδες δούλοι [δουλεύουν] σε ιδιωτικές η δημόσιες δουλειές κάτω από συνθήκες απάνθρωπες και είναι εντυπωσιακό που κανένας από τους αρχαίους συγγραφείς δε μίλησε, δεν είπε ένα λόγο διαμαρτυρίας για τον τρόπο, που αντιμετωπίζονταν οι δούλοι από τα αφεντικά τους.

Πως λοιπόν να μη είναι αξιοθαύμαστη η τομή που χάραξε ο Χριστός με την διδασκαλία Του, που τοποθέτησε και τον δούλο για πρώτη φορά στη ανθρωπινή ιστορία στο ίδιο επίπεδο με όλους τους ανθρώπους [Ουκ ένι άρρεν ή θήλυ ελεύθερος ή δούλος ....]

Η προέλευση των δούλων

Οι πιο πολλοί δούλοι προέρχονταν από τους πολέμους. Οι νικητές με κλήρο μοιράζονταν τους αιχμαλώτους και έπειτα τους πουλούσαν δούλους. Ξένοι ήσαν κατά κανόνα οι δούλοι. Θλιβερή εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση των Μηλίων, που στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου, επειδή θέλησαν να μείνουν ουδέτεροι, οι Αθηναίοι με άγρια βαρβαρότητα κατέστρεψαν την πόλη τους και πούλησαν τους κατοίκους της δούλους. Ο μεγαλύτερος αριθμός των δούλων προερχόταν από τους πολέμους. Οι νικητές μοιράζονταν τους αιχμαλώτους με κλήρο. Μετά την μάχη στον Ευρυμέδοντα ποταμό ο Κίμωνας έφερε προς πώληση 20 χιλιάδες αιχμαλώτους. Πίσω από τον νικητή στρατηγό ακολουθούσαν οι δουλέμποροι που

αγόραζαν [χοντρικώς] το ανθρώπινο εμπόρευμα για να το μεταπωλήσουν στην αγορά της Αθήνας σε ένα καθορισμένο σημείο, που λεγόταν λίθος πώλησης. Ήταν μια εξέδρα όπου εκεί ανέβασαν τα [σώματα] έτσι έλεγαν τους προς πώληση άνδρες ή γυναίκες Βρέθηκαν κατάλογοι με τις τιμές αγοράς δούλων ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, την δεξιότητα, την σωματική ευρωστία κλπ. Επάνω στην εξέδρα ο αιχμάλωτος υπό την καθοδήγηση του έμπορου με τις κατάλληλες κινήσεις επιδείκνυε την σωματική του δύναμη και ανέβαινε έτσι η αξία του στον πλειστηριασμό. Πάντως ο δουλέμπορος ήταν υποχρεωμένος να δηλώσει τις τυχόν μη εμφανείς ασθένειες. Συνήθως ο πλειστηριασμός γινόταν την πρώτη του μηνός που άλλαζε το φεγγάρι. Γι' αυτό πολύ συνηθισμένο όνομα των δούλων ήταν Νουμήνιος.

Όταν κατέβαινε ο Αθηναίος την πρώτη του μήνα στην αγορά έπαιρνε μαζί του δυο δούλους, που θα οδηγούσαν τον νέο συνάδελφό τους στο σπίτι του κυρίου Εκεί γινόταν η γιορτή της Εστίασης, όπου η οικοδέσποινα θα του ρίξει πάνω στο κεφάλι ξηρά σύκα , κουρμάδες και τις φημισμένες αττικές πίτες για να φέρει καλή τύχη και όφελος το νέο απόκτημα.

Είναι η πρώτη και η τελευταία φορά που θα γευθεί ο δούλος αυτές τις λιχουδιές Αν είναι από μακρινές χώρες, την Σκυθία ή την Αίγυπτο θα νοσταλγεί όσο θα ζει τις ατέλειωτες πεδιάδες της πα-

τρίδας του που έτρεχε καλπάζοντας με το άλογο του. Μετά την εσπίαση θα του φορέσουν ένα σκούφο αφού πρώτα θα τον κουρέψουν για να διακρίνεται από τους ελεύθερους, θα του δώσουν δυο δέρματα προβάτων για σκέπασμα, ένα κομμάτι κριθαρένιο ψωμί και λίγα σκόρδα. Με νοήματα θα του πουν να πάει να κοιμηθεί εκεί που μένουν και οι άλλοι δούλοι. Η ζωή του δούλου θα ξεκινήσει την άλλη μέρα και θα τελειώσει ύστερα από πολύ ή λίγο χρόνο όσο αντέξει τις άθλιες συνθήκες που του επεφύλασσε η κακή του μοίρα. Θα του δώσουν ένα παρατσούκλι, όπως υδροφόρος ή θα τον φωνάζουν ανάλογα με τον τόπο της καταγωγής του, Θράκα, Αιγύπιο κ.λ.π.

Εκείνο που πρέπει να μάθει καλά είναι ότι από το πρωί ως το βράδυ θα δουλεύει αδιάκοπα. Αν τον βρουν να κάθεται τον περιμένει το ανελέητο μαστίγωμα. Είναι τόσο απάνθρωπη η τιμωρία και αβάστακτη που ο Θεόφραστος γράφει στο έργο του [χαρακτήρες ανθρώπων]. «Ένας που δεν έχει λεπότητα πετάγεται και λέει πως ο δούλος του, που μαστιγόθηκε, μόλις τον λύσανε κρεμάστηκε». Αν έκλεβε κάτι από τα αγαθά του κυρίου του μετά το μαστίγωμα τον κρατούσαν χωρίς νερό και φαγητό για να του μπει καλά στο μυαλό, ότι είναι πολύ επικίνδυνο να κλέβει αγαθά του κυρίου του.

Οι δουλοκτήτες είχαν εφεύρει ακόμα πιο βαρύτερες ποινές από το μαστίγωμα. Μόνο ο θάνατος απαγορευό-

ταν. Παρόλα αυτά οι συνέπειες για όποιον σκότωνε δούλο δεν ήταν αυστηρές αφού ο φόνος δεν θεωρούνταν προμελετημένο έγκλημα. Η τιμωρία ήταν η εξορία ώσπου ο δράστης πετύχαινε την συγγνώμη των συγγενών του νεκρού που σπάνια υπήρχαν, γιατί οι δούλοι δεν είχαν αναγνωρισμένη οικογένεια

Μετά πήγαινε στο ναό και θυσίαζε ένα χοιρίδιο. Με το αίμα της θυσίας αυτής πετύχαινε τον εξαγνισμό και την απαλλαγή από κάθε νομική ή ηθική συνέπεια. Αν το έμψυχο εργαλείο, όπως αποκαλεί ο Αριστοτέλης τον δούλο, δεν μπορούσε να υποφέρει τα βασανιστήρια, που του επέβαλε το αφεντικό του και δραπετεύοντας εύρισκε άσυλο στο ναό ο δουλοκτήτης δεν μπορούσε να τον πάρει με τη βία. Δεν ήσαν όμως οι ιερείς υποχρεωμένοι να τον τρέφουν. Από την πείνα και εξάντληση θα φύγει μόνος του και τότε τον περιμένουν τα χειρότερα.

Μετά το μαστίγωμα, με καυτό σίδερο θα του γράψουν στο μέτωπο [κράτα με φεύγω.] Θα τον στείλουν στις πιο βαριές δουλειές. Όπου δεν θα αντέξει για πολύ Αυτό δεν σημαίνει τίποτε για το αφεντικό του, Την επομένη στο λίθο πώλησης θα αγοράσει νέο σώμα. Αλλά η πιο δυσβάστακτη δουλειά που περίμενε χιλιάδες δούλους ήταν τα ορυχεία του Λαυρίου.

Οι στοές των ορυχείων ήταν πολύ χαμηλές. Ένα μέτρο περίπου. Χιλιάδες δούλοι ζούσαν και εργάζονταν εκεί

μέσα Το σκοτάδι μέσα στις στοές που κινούνται οι δούλοι είναι πυκνό. Μεταφέρουν σκυφτά σε καλάθι το μεταλλευμα ως την έξοδο που στέκει όρθιος με το μαστίγιο στο χέρι ο επιστάτης. Από εκεί δεν θα φύγουν παρά μόνο νεκροί. Αν κάποιος πάρει την απόφαση φθάνοντας στην έξοδο να τα παίξει όλα για όλα και αναζητώντας την λευτεριά του ορμήσει στο φύλακα και βγει έξω που λαμποκοπάει ο θαυμάσιος ήλιος της Απικής», θα αναπνεύσει για λίγα λεπτά ώσπου ένα ακόντιο θα τον βρει στην ωμοπλάτη και θα πέσει κάτω νεκρός. Το ίδιο θα πάθει και αυτός που στο μυαλό του καρφώθηκε η λευτεριά θα προσπαθήσει να φύγει κι αν ακόμα κρέμονται στα πόδια του βαριές αλυσίδες. Γρήγορα όμως θα πιαστεί και έπειτα από μιας ώρας βασανιστήρια θα αποκτήσει επί τέλους τη λευτεριά που φέρνει ο θάνατος.

Οι δούλοι δεν μπορούν να κάνουν οικογένεια. Αν γεννιόταν κάποιο παιδί αυτό ανήκε στην κυριότητα του δουλοκτήτη που είχε δικαίωμα ζωής ή θανάτου στο νεογέννητο. Η ευσπλαχνία του κάποτε επέτρεπε να ζήσει ιδιαίτερα αν ήταν αγόρι όχι δύσμορφο. Στην αυλή του πλούσιου Αθηναίου συνυπάρχει με τα παιδιά του σπάνια βέβαια γιατί δεν θέλει να αποκτήσει καμιά συνήθεια απ' αυτή τη συναναστροφή. Υπήρχε περιθώριο να αλλάξει την τύχη του ο δούλος με όσα ίσχυαν νομοθετικά στην Αρχαία Ελλάδα; Ήδη από τον Όμηρο 8^{ος} αιώνας π.Χ. μαθαίνουμε πως ο καλός και

αφοσιωμένος δούλος θα αποκτήσει κάποια ευεργετήματα.

Θα του δοθεί ένα κομμάτι γης να καλλιεργεί, να παντρευτεί και να κάμει οικογένεια και απαλλάσσεται από τη δεσμά της δουλείας. Η απελευθέρωση αυτή ήταν σχετική, γιατί εξακολουθούσε να έχει πολλές υποχρεώσεις στον πρώην κύριό του. Υπήρχαν περιπτώσεις που η αφοσιωμένη δούλη αποκτά την εκτίμηση και το σεβασμό του κυρίου της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Ευρύκλεια, που αγόρασε ο γέρο Λαέρτης δίνοντας 20 βόδια. Η αφοσίωσή της την ανέδειξε τόσο, που έγινε υπεύθυνη για τα αγαθά του σπιτιού, έγινε η παραμάνα του Οδυσσέα και αυτή ήταν υπεύθυνη για τη συντήρηση της Εστίας. Ο Λαέρτης την τίμησε τόσο, όσο και τη γυναίκα του αλλά δεν έσμιξε ποτέ μαζί της. [οδύσεια ραψ. τ.403.]

Βέβαια ο Όμηρος την αντάμειψε για το καλό της ήθος και την παρέδωσε στην αιωνιότητα με το καλύτερο όνομα Ευρύκλεια που σημαίνει ευρύ κλέος δηλ. αθάνατη δόξα. Σε επιτύμβια αγάλματα ωστόσο όπως της Ηγησούς [που βρίσκεται στο Εθνικό Μουσείο], δίπλα στην πλούσια Αθηναία κόρη που πέθανε στέκει περίλυπη η δούλη απεικονίζοντας μια εικόνα της καθημερινής ζωής. Κρατεί στα χέρια της ένα κουτί να το δώσει στην κυρία της. Ίσως πρκειται για προσωπικά αντικείμενα [μακιγιαρίσματος]. Η εικόνα είναι αντιπροσωπευτική της συμπάθειας έστω και σπάνια που αναπτυσσόταν ανάμεσα τους.

Αν ο δούλος ή η δούλη επιζούσε και έφθανε στα γεράματα τότε σαν άχρηστο πλέον αντικείμενο θα αφεθεί στο δρόμο. Προσπαθεί να προκαλέσει τον οίκτο αυτών που περνούν δίπλα της. Μάταια όμως. Μόνο ο θάνατος θα λυπηθεί τη δυστυχία της και θα την απαλλάξει από το μαρτύριό της. Τότε το άψυχο σώμα θα μεταφερθεί έξω των τειχών της πόλης κρυφά από δούλους και θα το ρίξουν σε κοινό τάφο. Δεν αναγράφεται το όνομά της πουθενά «Χωρίς όνομα πέρασε τη δύστυχη ζωή της, ανώνυμη θα φθάσει και στο βασίλειο του ΑΔΗ. Αν όμως το αφεντικό του θάψει το σκυλί του, σε επιτύμβια στήλη θα γράψει το όνομά του και την αιτία που προκάλεσε το θάνατο του.

Ξεκινώντας την περιήγησή μου για την δουλεία στην αρχαία Ελλάδα για τα χρόνια του Περικλή και για το χρυσό αιώνα του δεν θα έγραφα την αλήθεια αν πίστευα στο δημοκρατικό πολίτευμα που εφαρμόστηκε επί των ημερών του στην αρχαία Ελλάδα. Γιατί η δουλεία είναι καρπός της βίας και όχι της δικαιοσύνης.

Η Περικλεία δημοκρατία ήταν αρχή ενός ανδρός και στα θαυμάσια έργα της Ακρόπολης δούλεψαν χιλιάδες δούλοι που αν κάποιος έπεφτε από την σκαλωσιά, κανένας δεν έδινε σημασία, όπως ακριβώς δεν λογοδοτούσε κανένας στα χρόνια των αθλίων του Βίκτωρος Ουγγώ, αν σκοτωνόταν κάποιος εργάτης στο κτίσιμο της Παναγίας των Παρισίων. Τα ανθρώπινα δικαιώματα

κατακτήθηκαν μετά τη Γαλλική επανάσταση [μπορούμε και σήμερα ακόμα να μιλούμε για ανθρώπινα δικαιώματα άραγε]. Την Δημοκρατία στην Αθήνα την στέριωσε ο Σόλων με τη σεισάχθεια όπως οι Γράκκοι στη Ρώμη και ο Βενιζέλος στο θεσσαλικό κάμπο. Δεν μπορεί να νοηθεί δημοκρατία χωρίς Δικαιοσύνη.

Και ασφαλώς επί των ημερών μας δεν πχει καλά το γεγονός ότι οι αμοιβές του προέδρου του Ο. Π. Α. Π. είναι 45 χιλιάδες ευρώ το μήνα και του εκπαιδευτικού 1.100. Αποτελεί μελανή σελίδα για την Αρχαία Αθήνα το δουλοκρατικό της καθεστώς. Παρά τις ανθρωπιστικές διακηρύξεις των φιλοσόφων και των ποιτών [Ως χαρίεν άνθρωπος, όταν άνθρωπος η].

Οι εξεγέρσεις των δούλων στη Ρώμη αποτελούν την ύστατη κραυγή του καταπιεσμένου ανθρώπου γιατί δεν υπάρχει οδυνηρότερο από το να εκμεταλλεύεται άνθρωπος τον συνάνθρωπό του. Αυτή την απαράδεκτη και τραγική κατάσταση κατήγγειλε με την γλυκιά του διδασκαλία ο Ναζωραίος που σημείωσα στον πρόλογο [Δεν έχει καμιά διαφορά αν είσαι άνδρας ή γυναίκα, ελεύθερος ή δούλος, απέναντι του Θεού είμαστε όλοι το ίδιο]. Και το ερώτημα που αδυσώπητα προβάλλει σαν φωνή διαμαρτυρίας από το μακρινό παρελθόν είναι αν στην πολιτιστική του πορεία, που διέγραψε το ανθρώπινο γένος καταργήθηκε το απαράδεκτο καθεστώς της δουλείας. Η απάντηση δυστυχώς δεν

είναι καταφατική. Με άλλη μορφή βέβαια. Μάρτυρες σκληρής δουλείας είναι οι πολιτικοί πρόσφυγες μια μεγάλη μάζα ανθρώπων που συγκεντρώνεται και ζει υπό άθλιες συνθήκες στις πολιτιστικά θεωρούμενες αναπτυγμένες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις. Ασφαλώς και της Αθήνας. Εκεί ακριβώς που φαίνεται ο ξεπεσμός της ανθρώπινης αξίας και ακμάζει το εμπόριο της λευκής σαρκός και καταπατούνται υπό την πιο άγρια μορφή οι ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μαρτυρούν οι θάνατοι παιδιών από ασιτία στις λεγόμενες τριτοκοσμικές χώρες και αυτό να ανακοινώνεται σαν ένα απλό γεγονός από τα μέσα ενημέρωσης.

Θα ήταν μακρύς ο κατάλογος μαρτυριών της στέρσης ελευθερίας. Θα τελειώσω την περιήγησή μου με αυτό που αποτελεί μόνιμο θέμα των καναλιών αυτές τις μέρες της μετακαταρτάδας εποχής. Ενωώ την περιπέτεια των υπό σύμβαση εργαζομένων». Μήπως αυτή η εξάρτησή τους από πολιτικές σκοπιμότητες δεν αποτελεί μια μορφή δουλείας, αφού τίθεται σε ανασφάλεια το υπέρτατο δικαίωμα της εργασίας και

μάλιστα αυτό να εξαρτάται από το τυχοδιωκτισμό των κατ' επάγγελμα πολιτικών δεύτερης ή τρίτης επιλογής.

Οι δούλοι στην αρχαία Ελλάδα καταμαρτύρια τους, όπως με τις πιο ήπιες μορφές περιγράφηκαν δεν υπάρχουν τουλάχιστον με όρια θεσμοθετημένα. Αλλά όταν στην ανέγερση της Παναγίας των Παρισίων έπεφτε από τη σκαλωσιά ο εργάτης χωρίς κανέναν να θεωρείται υπεύθυνος, για τα σημερινά λεγόμενα εργατικά ατυχήματα ποιος φέρει την ευθύνη. Όσο ακόρεστο είναι το πάθος της συγκέντρωσης πλούτου καμιά δύναμη δεν θα μπορέσει να σταθεί ικανή να αντιμετωπίσει την εκμετάλλευση των αδυνάτων από τους ισχυρούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ομήρου Οδύσσεια
 Αριστοτέλους πολιτικά
 Θεοφράστου χαρακτήρες
 Οράτιου επιστολές και πλήθος άμεσων ή έμμεσων πληροφοριών της αρχαίας ελληνικής γραμματείας

@ccountant

Λάππας Μάκης
 Λογιστικά - Φοροτεχνικά

Αριστοτέλους 38 • 501 00 ΚΟΖΑΝΗ
 Τηλ. 24610 49955 - Fax 24610 49966 • Κιν.: 6942 411090
 e-mail: lappmez@otenet.gr

ΗΛΙΑΣ Β. ΚΟΥΚΕΣΗΣ
 ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ Α.Π.Θ.

Υ. ΜΑΝΑΡΗ 2
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
 Τ.Κ. 453 33

ΤΗΛ.: 26510 77585
 ΚΙΝ.: 6932 430093
 e-mail: ikoyk@otenet.gr

ΖΕΙ Ο ΠΟΝΤΟΝ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΓΙΑ ΤΑ 90 ΧΡΟΝΙΑ
(1919-2009) ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ

Τις Κυριακές 22 και 29 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε εις την Κόνιτσα και τον Παρακάλαμο αντίστοιχα, από την Ι. Μητρόπολη Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανής και Κονίτισης, εκδήλωση μνήμης του Πόντου για τα 90 χρόνια από την γενοκτονία.

Οι στιγμές που έζησαν οι παρευρισκόμενοι είναι πέρα από κάθε περιγραφή. Οι ομιλίες, οι απαγγελίες, οι προβολές και οι Βυζαντινές μελωδίες, όπως ακόμη και η άρτια διακόσμηση του χώρου και το ευπρεπές που χαρακτήριζε την όλη ατμόσφαιρα, έφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα, της βίωσης δηλαδή καταστάσεων που σπάνια δίνονται παρόμοιες ευκαιρίες, σ' εμάς τουλάχιστον τους ακρίτες αυτού του κατά τα άλλα πανέμορφου τόπου.

Αποσπασματικά παρατίθεται η ομιλία του φιλολόγου καθηγητή κ. Παπαδοπούλου Δημητρίου, Ποντίου στην καταγωγή, που ήρθε από την Φλώρινα για το σκοπό αυτό.

...Εάν είναι προνόμιο να ανήκεις στους ιστορικούς λαούς, είναι όμως και ευθύνη, βαριά ευθύνη, να διαχειριστείς μνήμες, βιώματα, κληρονομιά ολόκληρη αιώνων πολλών, που εξακολουθεί να ζει μέσα σου και να καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το παρόν αλλά και το μέλλον σου. Αυτή την ευθύνη οφείλει να αποδεχτεί και η δική μας γενιά, και να μην απουσιάσει αδικαιολόγητα από το προσκλητήριο της ιστορίας...

Πρώτο, επιτακτικό χρέος σ' αυτό τον αγώνα, η μνήμη.

Ερχόμαστε λοιπόν, στο θέμα μας, σχετικό με την ελληνική γη του Πόντου. Ο Πόντος είναι μία παραλιακή ζώνη στα νότια του Ευξείνου Πόντου. Γύρω στα 1.000 π.Χ ξεκίνησαν οι Έλληνες τα πρώτα εμπορικά ταξίδια, στην «ανθρωποφάγα» Μαύρη θάλασσα. Πρώτη η Μίλητος εγκαινίασε την αποικιακή πολιτική ιδρύοντας την Σινώπη.

Η Σινώπη με τη σειρά της ίδρυσε το 756 π.Χ την Τραπεζούντα, και ακολούθησαν πολλές ακόμη πόλεις. Οι ελληνικοί πληθυσμοί τηρούσαν με σεβασμό τις παραδόσεις, τα ήθη και έθιμα που είχαν φέρει από τη μητρόπολη.

Οι αιώνες θα περάσουν και θα φτάσει και για τους Έλληνες του Πόντου το φως του Ευαγγελίου. Ο απόστολος Ανδρέας «πολλούς edίδαξεν και είλκυσεν εις τον χριστιανισμόν». Γρήγορα η εν Πόντω εκκλησία ανέδειξε τους αγίους που την εκόσμησαν: η Αγία Βαρβάρα, ο Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης, η Αγία Κυριακή, ο Ιερομάρτυς Βασιλέας, ο Άγιος Άνθιμος, ο Άγιος Ευγένιος, ο Μεγαλομάρτυς Σεβηριανός, ο Άγιος Βαβύλας ο εν Νικομηδεία, ο Όσιος Νίκων ο «Μετανοείτε», η νεομάρτυς Ελένη από τη Σινώπη, ο νεομάρτυς Ιορδάνης ο Τραπεζούντιος και πλήθος πολλών ακόμη αγίων, με προεξάρχοντα και ουρανοφάντορα Βασίλειο τον Καππαδόκη, που μόνασε στον Πόντο.

Ο Πόντος στάθηκε ακοίμητος φρουρός, ανίκητος Ακρίτας (και δεν είναι διόλου τυχαίο ότι στον Πόντο, όπως και στην Καππαδοκία, αναπτύσσεται ο κύκλος των ακριτικών τραγουδιών όσο σε καμία άλλη περιοχή). Όταν οι Φράγκοι μπαίνουν στην Πόλη, στα 1204, η Αυτοκρατορία των Κομνηνών προσπαθεί να κρατήσει ψηλά τα λάβαρα του Γένους, ενώ 8 χρόνια μετά την Άλωση του 1453, στα 1461, οι Τούρκοι πατούν στην Τραπεζούντα. Η νύχτα της τουρκοκρατίας είναι μακρά και δύσκολη. Ζώντας εκεί, στην εσχατιά του Ελληνισμού, οι Έλληνες του Πόντου έχουν μία μόνο επιλογή: να κρατηθούν στη γη των πατέρων τους.

Η Εκκλησία με την παράδοση και τα βιώματά της είναι πάντα στο κέντρο της κοινοτικής ζωής και τα μοναστήρια, με πιο ξακουστό αυτό της Παναγίας Σουμελά, γίνονται εστίες που κρατούν ζωντανή την φλόγα, ακοίμητη την καντήλα, ακμαίο το φρόνημα. Με καρτερία, πίστη και αγωνιστική διάθεση, οι Έλληνες του Πόντου συνεχίζουν, αιώνες ραγιάδες, να χορεύουν τους πολεμικούς χορούς τους, για παλιούς ήρωες, με τη βέβαιη ελπίδα: η Ρωμανία αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλον...

Οι αιώνες περνούν, και φτάνουμε στο μεγάλο σπικωμό του 1821, στον οποίο ο Πόντος θα προσφέρει δύο από τις αγνότερες μορφές του Αγώνα, τους αδελφούς Υψηλάντη. Μικρό μέρος της πατρίδας θα λευτερωθεί και το ελληνικό κράτος, μικρό και αδύναμο, ζει με τη μεγάλη Ιδέα, πώς θα λευτερώσει τ' αλύτρωτα αδέρφια. Η Πόλη των ονείρων μας όμως, είναι ακόμη

μακριά –κι ο Πόντος ακόμη μακρύτερα. Το τραγικότερο: κάθε φορά που παραλείπει η οποιαδήποτε κρίση, και η παρμική ένταση μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας, οι Έλληνες του Πόντου την πληρώνουν ακριβά, καθώς η τυφλή οργή των Οθωμανών ξεσπά πάνω τους.

Οι Οθωμανοί από καιρό εφαρμόζον στον Πόντο πολιτική βιαίων εξισλαμισμών. Μπροστά στην απειλή της ζωής κάποιοι ακολουθήσαν έναν επικίνδυνο δρόμο. Είναι γνωστοί ως κρυπτοχριστιανοί, εκείνοι που, ύστερα από έντονη συνειδησιακή πάλη δέχτηκαν φαινομενικά τον ισλαμισμό, διατηρώντας ωστόσο στα βάθη της ψυχής τους τη χριστιανική πίστη και, όπου οι συνθήκες το επέτρεπαν, και την ελληνική γλώσσα. Στα υπαίγια των σπιτιών, κρατούν τα εικονίσματα, προσεύχονται, τελούν μυστήρια.

Ο πρόξενος της Αγγλίας στην Τραπεζούντα Stevens, συμμετέχοντας σε επιφανή έρευνα το 1857 για διαπίστωση του αριθμού των κρυπτοχριστιανών, κατέγραψε σε 55 χωριά της περιοχής Κρώμνη-Αργυρούπολης, Σάντας 9.533 μουσουλμάνους, 28.960 χριστιανούς και 17.200 κρυπτοχριστιανούς. Σύμφωνα επίσης, με εκθέσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, το 1914 οι ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι φτάνουν τους 190.000. Μάλιστα ήδη από το 1910 η νεοτουρκική βουλή είχε αναγκαστεί, να αναγνωρίσει τη χριστιανική ιδιότητα σε μια μεγάλη κατηγορία κρυπτοχριστιανών.

Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους και μπροστά στον Α΄ Παγκόσμιο, οι εξελίξε-

επιταχύνονται. Η Τουρκία, χάνει ουσιαστικά τις ευρωπαϊκές της κτήσεις και κινδυνεύει με περαιτέρω διαμελισμό. Στρέφεται λοιπόν, με πολιτικές συστηματικών διώξεων εναντίον των πληθυσμών που αρνούνται να εκτουρκισθούν. Οι εκτοπισμοί, οι εξορίες και τα φοβερά τάγματα εργασίας στοχεύουν στη φυσική εξόντωση ή την οριστική εκδίωξη των Ελλήνων από την γη των πατέρων τους, που θα καταφύγουν στα όπλα για να αντιμετωπίσουν την τουρκική βαρβαρότητα. Το αντάρτικο του Πόντου, αναπτύσσεται. Όμως κάθε φορά που ο τακτικός τουρκικός στρατός δέχεται σοβαρά χτυπήματα από τους αντάρτες, οι Νεότουρκοι στρέφουν το μίσος τους κατά των αμάχων πληθυσμών για να πετύχουν τον κύριό τους στόχο, την εθνοκάθαρση.

Σ' αυτό το θερμό περιβάλλον, διεπράχθη το έγκλημα της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου. Υπολογίζεται ότι από τις 697.000 Ελλήνων που κατοικούσαν στον Πόντο το 1914, οι 353.000, δηλ. οι περισσότεροι από τους μισούς, έπεσαν θύματα της τουρκικής θηριωδίας κατά την περίοδο 1916-1923, με βάση τα επίσημα ντοκουμέντα Νεοτούρκων και Κεμαλικών, στις πόλεις και τα χωριά, στις χαράδρες και τα βουνά, στις εξορίες και τις φυλακές, στα τάγματα εργασίας, τα «αμελέ ταμπουρού», που ήταν τάγματα θανάτου.

Οι εκτοπίσεις, οι εξορίες μέσα στο χιόνι, δεν είχαν κανέναν άλλο σκοπό απ' αυτόν της φυσικής εξόντωσης: οι άνθρωποι πέθαιναν καθ' οδόν, δεν περπατούσαν για να φτάσουν κάπου, περπα-

τούσαν για να πεθάνουν από τις κακουχίες, την παγωνιά, την πείνα.

Ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρυσανθος, μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, καταλογίζει τις ευθύνες των ξένων γράφοντας: ... Τη ενόχω συνεργία των συμμάχων χριστιανικών Δυνάμεων της Δύσεως κατά τα έτη 1919-1922 το εθνικόν κίνημα των Τούρκων του Μουσταφά Κεμάλ πασά συνεπλήρωσε το έργο των Νεοτούρκων και κατά εκατοντάδας απηγχονίζοντο Έλληνες κληρικοί και πρόκριτοι του Πόντου, [...], ενώ χιλιάδες άλλαι στρατευσίμων νέων κατεδικάζοντο εις τον δια της πείνης θάνατον εν τη εξορία...

Όπως λέει ο Γ. Σεφέρης που έζησε εκείνους τους δύσκολους καιρούς, η φρίκη δεν κουβεντιάζεται...

Το ήθος όμως εκείνων των ανθρώπων, που βρέθηκαν ξαφνικά στη δίνη της ιστορίας, πληρώνοντας με αφάνταστα μαρτύρια την εμμονή τους να παραμένουν Χριστιανοί και Έλληνες, είναι μοναδικό.

Είναι προφανές, ότι η γενναιότητα μπροστά στο θάνατο και η θυσιαστική προσφορά της ζωής, οφείλεται στη βαθιά πίστη στο Θεό ως κυβερνήτη και κριτή των ανθρωπίνων πραγμάτων. Αυτή η ίδια πίστη που στήριξε την πονεμένη Ρωμιοσύνη στις πιο δύσκολες της ώρες, διαμόρφωσε το ήθος μας τέτοιο που όταν στεκόμαστε μπροστά στις δυσκολίες ένα μόνο έχουμε στο νου, αυτό που λέει ο ποιητής: «μέσα μας τρέχει ηρώων αίμα, είμαστε απόγονοι μαρτύρων».

Αμέσως μετά τη γενοκτονία, όσοι επέ-

.....
 ζησαν, άφησαν -κρίμασιν οϊς οϊδε
 Κύριος- σε μία βιβλική έξοδο τη γη των
 πατέρων τους και ήρθαν στην αγκαλιά της
 μητέρας Ελλάδας. Γυμνοί, ανέστιοι, έφε-
 ραν μαζί τους μόνο εικόνες και σκεύη
 εκκλησιών. Έπρεπε να ζήσουν σε μια
 καινούρια γη, ελληνική γη αλλά καινού-
 ρια. Έσφιξαν τα δόντια, μάτωσαν, μόχ-
 θησαν, δόξα τω Θεώ! Μπόρεσαν να στα-
 θούν στα πόδια τους. Όμως πάντα, θέρ-
 μαινε την ψυχή τους η θύμηση της ευλο-
 γημένης γης που άφησαν πίσω, της γης
 που και οι νεότερες γενιές Ποντίων, τη
 λέμε ακόμη με το όνομά της: "πατρίδα".

Αυτήν την πατρίδα, κουβαλάμε μέσα
 μας. Ό,τι λέμε γι' αυτήν έχει μέσα του
 πολύ πόνο και πολλή αγάπη, καθόλου
 μίσος, καμία έχθρα.

Στις προκλήσεις των καιρών, και την
 απειλή της παγκοσμιοποιημένης Νέας
 Τάξης, είναι αναγκαίος όσο ποτέ άλλοτε,
 ο αληθινός και ακέραιος περί πατρίδος
 λόγος.

Ίσως είναι καιρός και η γενιά μας, να
 δώσει τη δική της μαρτυρία απέναντι στις
 προκλήσεις των καιρών...

Θα περίπτενε ίσως οποιαδήποτε προ-
 σθήκη ύστερα από όσα προαναφέρθη-
 καν. Νοιώθει όμως κανείς την ανάγκη
 κλείνοντας αυτή την παρουσίαση-ενημέ-
 ρωση να εκφράσει όσο γίνεται πιο απλά
 και σύντομα λίγες μόνο από τις σκέψεις
 που γεννούν παρόμοιες εκδηλώσεις.
 Αγνοούμε βασικά θέματα της ιστορίας
 μας. Πόσοι άραγε γνωρίζουν αν οι Πόν-
 τιοι υπέφεραν, και πόσο υπέφεραν, για
 να μην αναφερθούν πάρα πολλά άλλα
 παρόμοια γεγονότα.

Τι πάθαμε οι νεοέλληνες και αγνο-
 με, ή μήπως και αδιαφορούμε, για
 χθες, το τόσο κοντινό και τόσο σημαντι-
 Είναι αρκετή τάχα η δικαιολογία τη
 πράγματι σκληρής, καθημερινότη
 Φταίει η πλημμελής ενημέρωση τη
 ΜΜΕ; της Πολιτείας; ή μήπως κα
 Παιδεία μας είναι ένοχη; Πώς όμως
 γιατί δίνουμε αμέσως και με ζωηρότη
 ενδιαφέρον σε άλλα -ύποπτης
 περισσότερες φορές προέλευσης
 σκοτεινής σκοπιμότητας- μηνύματα,
 οποία άγνωστο γιατί (ή μήπως γνωστ
 συγχέουν έννοιες καθ' όλα ξεκάθαρες
 άλλες, όπως π.χ την γνήσια εθνική σ
 νείδηση (την γνώση των εθνικών καθ
 κόντων, την αγάπη, το ενδιαφέρον για
 έθνος και τα στοιχεία εκείνα που συγκρ
 τούν την πολιτιστική κληρονομιά, τη
 κουλτούρα και την ιστορία ενός λαού)
 αυτό που λέγεται σοβινισμός, (από
 όνομα του Σοβέν, θεατρικού ήρωα, μο
 φή ακραίου-παθιασμένου εθνικισμού πο
 καλλιεργεί το ρατσισμό και υπονομεύ
 κάθε προοπτική συνεργασίας και φιλι
 με άλλους λαούς) ή την αγνή θρησκε
 τική συνείδηση-(πίστη στο Θεό) με τ
 φανατισμό (εγωιστική, υστερική, μανιακ
 προσήλωση σε μία πίστη, αρχή, ιδέα κ
 έντονο πάθος απόρριψης με βίαιο τρό
 κάθε αντίθετης άποψης) και τη δεισ
 δαιμονία (πίστη σε βλαπτικές υπερφ
 σικές δυνάμεις με συνέπεια το φόβο αλ
 και την πνευματική στασιμότητα με τ
 προλήψεις που παρεμποδίζουν την κο
 νωνική πρόοδο). Τότε πράγματι ο σύ
 χρονος άνθρωπος, και ιδιαίτερα ο νέο
 προβληματίζεται, και όχι μόνο. Μέρα μ

τη μέρα απαξιώνει ανθρώπινες αρετές προς βλάβη του σωστού ανθρώπου που πρέπει να μορφώνει μέσα του, καθυστερώντας έτσι ή και παντελώς αποτρέποντας, την πρόοδο της ανθρωπότητας προς την τελειοποίηση της οποίας όλοι μας πρέπει να ενεργούμε.

«Εγώ μεν ουν..., και σκοπώ όπως αποφανούμαι τον κριτή... ως υγιεστάτην την ψυχήν... την αλήθεια σκοπών πειράσομαι τω όντι ως αν δύνομαι βέλτιστος ων...» (Εγώ λοιπόν φροντίζω -όταν θα έρθει η ώρα- πως θα παρουσιάσω εις τον κριτήν με την ψυχήν υγιεστάτην... αποβλέπω μόνο στην αλήθεια και προσπαθώ να είμαι όσο το δυνατόν τέλειος, ασκώντας την αρετή) Πλάτων γοργίας 526D, και «Έσεσθε ουν υμείς τέλειοι, ώσπερ ο πατήρ υμών ο εν τοις ουρανοίς τέλειος εστί» (Αγωνισθείτε λοιπόν να γίνετε σεις τέλειοι, όπως τέλειος είναι και ο Ουράνιος Πατέρας σας) Ματ. Έ 48.

Ατυχώς ο προσφερόμενος χώρος δεν μπορεί να είναι απεριόριστος. Να κλείσει αυτή η ενημέρωση με τις προτροπές του Αποστόλου Παύλου «Στήκετε και κρατείτε τας παραδόσεις» Θεσ Β' 15 και του φιλοσόφου Πλουτάρχου «καλόν πάσι τα οικεία κοσμείν και σώζειν» (είναι ωραίο για όλους να τιμούν και να διασώζουν κάθε τι δικό τους), γιατί διαφορετικά

υπάρχει ο κίνδυνος να επαναληφθεί ένας άλλος φιλόσοφος, ο Ισπανός Σανταγιάννα «όσοι δεν θυμούνται το παρελθόν πολύ πιθανόν να το ξαναζήσουν».

Αξιέπαινοι επομένως όλοι οι συντελεστές της εκδηλώσεως αυτής που συνέβαλε ώστε να ζήσουμε μνήμες, να διδαχθούμε, να προβληματιστούμε, γιατί έτσι θ' αποδοθεί η πραγματική τιμή στους προγόνους. Θερμά λοιπόν συγχαρητήρια σε όλους και ιδιαίτερα στους πρωτεργάτες, η σεμνότης των οποίων (νομίζω πως) θα τραυματιζόταν αν τους αναφέραμε ονομαστικά.

ΣΤΑΘΗΣ ΒΙΝΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2193

Άρθρο 1

Ορίζεται η 19η Μαΐου ως ημέρα μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου.

Άρθρο 2

Ο χαρακτήρας, το περιεχόμενο, ο φορέας και ο τρόπος οργάνωσης των εκδηλώσεων μνήμης καθορίζονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, ύστερα από γνώμη των πλέον αναγνωρισμένων Ποντιακών σωματείων.

(εφημ. κυβερνήσεων Αρ. 32/94)

Ο Εισπράκτορας

Στα χωριά του Ξηρόμερου της Αιτωλοακαρνανίας δυο γριούλες περιμένουν το λεωφορείο του ΚΤΕΛ στη στάση και κουβεντιάζουν. Κάποια στιγμή εμφανίζεται στο βάθος του δρόμου το λεωφορείο. Οι γριούλες παίρνουν στα χέρια τα πράγματα που είχαν και αρχίζουν να αγκαλιάζονται και να χαιρετιούνται, γιατί η μία θα πήγαινε σε άλλο χωριό.

Κοντοστέκεται για λίγο το λεωφορείο και ο εισπράκτορας βγάζει έξω από το παράθυρο το κεφάλι και τους λέει: «μη φλιέσι ντιπ, είμασι τίγκα»

Η γκάφα της παπαδιάς

(Από διήγηση του πατέρα μου Αχιλλέα Τσούβαλη)

Κάποτε, εδώ και πολλά χρόνια, ο δεσπότης επισκέφτηκε την Καστάνιανη και φιλοξενήθηκε στο σπίτι του παπά. Η παπαδιά πήγε στο αμπέλι, στο κάτω μέρος του χωριού και μάζεψε σύκα και σταφύλια, για να φιλέψει το δεσπότη. Τά 'βαλε στον τουρβά και τον έδεσε στο σαμάρι, στα καπούλια του γαϊδάρου. Καθώς ανέβαινε ο γάιδαρος το μονοπάτι για το χωριό, τα σταφύλια και τα σύκα έγιναν ένα. Τα προσφέρει η παπαδιά στο δεσπότη και του λέει με αφέλεια:

«φλιάκαρ-φλιούκαρ, φλιάκαρ-φλιούκαρ, αφέντ' δισπότ', η γουμάρα στο δρόμο τά'φτιασε σα σκατά, φάε αυτά να σ' φέρω κι άλλα».

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΟΥΒΑΛΗ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

ΛΟΥΤΡΑ ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΞΕΝΩΝΑΣ ΛΟΥΤΡΩΝ ΑΜΑΡΑΝΤΟΥ

Ανακοινώνεται σε όλους τους φίλους των Λουτρών Αμαράντου ότι λειτουργούν οι λουτήρες ολόκληρη την χρονιά, και φθινόπωρο και χειμώνα, καθώς και ο νεόδμητος δημοτικός ξενώνας με δεκατρία (13) καλαίσθητα δωμάτια με κεντρική θέρμανση και τζάκι στο χώρο υποδοχής. Το φαγητό προσφέρεται σε ωραία πετρόκτιστη αίθουσα με τζάκι. Αξίζει να μας επισκεφθείτε και μόνο για να απολαύσετε την φθινοπωρινή-χειμερινή φύση στο ιδανικό πράσινο περιβάλλον του Γράμμου.

Υπεύθυνη: Ελένη Ζιάκου. Τηλέφωνα επικοινωνίας: 2655024858, 6972509910

«Επίσκεψη στην Γερμανική πόλη Μπάντεν-Μπάντεν και στην λουτροπηγή της»

Του ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ
Δημάρχου Κόνιτσας

Είχα την καλή τύχη να βρεθώ την προηγούμενη εβδομάδα με συναδέλφους δημάρχους στην Γερμανική πόλη Μπάντεν-Μπάντεν, που βρίσκεται στην νοτιοδυτική Γερμανία κοντά στα γαλλο-γερμανικά σύνορα, με πρωτοβουλία του Συνδέσμου Πόλεων και Κοινοτήτων Ελλάδος με Ιαματικές Πηγές, που ο Δήμος μας είναι ενεργό μέλος. Είναι μια πόλη θαυμάσια, που και ο πιο απαιτητικός κάτοικός της ή επισκέπτης της, θα παιδευόταν πολύ να βρει κάτι να προτείνει για να βελτιωθεί η εικόνα της και η λειτουργία της. Είναι γνωστή παγκόσμια λουτρόπολη με 50.000 περίπου κατοίκους, με πολλές εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες και εκατομμύρια λούσεις στην λουτροπηγή της. Μπάντεν στα γερμανικά σημαίνει λούζομαι. Το υδροθεραπευτήριό της είναι σύγχρονο και διαθέτει τέλειες λουτρικές αυτοματοποιημένες εγκαταστάσεις, που ο άνθρωπος νους δεν μπορεί να φανταστεί. Ο λουόμενος απολαμβάνει ολοήμερα, πολυήμερα και ολόκληρη την χρονιά τις ποικίλες υπηρεσίες υγείας, ευεξίας, ανανέωσης και αναψυχής. Από την λουτροπηγή αναβλύζει 50 βαθμών κελσίου ζεστό νερό 500 κυβικών μέτρων περίπου ημερήσια, που δεν έχει καμιά σχεδόν ιαματική ιδιότητα. Ο Δήμος Μπάντεν-Μπάντεν έχει ετήσιο προ-

ϋπολογισμό κατά κύριο λόγο από έσοδα από το υδροθεραπευτήριο και από τις συναφείς τουριστικές δραστηριότητες 200.000.000 ευρώ. Οι λουόμενοι την ώρα της επισκέψεώς μας εκεί υπερέβαιναν τους πεντακόσιους και ήταν κυρίως νεαρής ηλικίας. Η λογική των σημερινών θερμαλιστικών κέντρων είναι να απευθύνονται σε όλο τον πληθυσμό. Η απλή είσοδος στο υδροθεραπευτήριο στοιχίζει 30 ευρώ.

Ως Δήμαρχος του Δήμου Κόνιτσας αισθάνθηκα λύπη που μέχρι τώρα δεν αξιοποιήσαμε, όπως έπρεπε και μπορούσαμε, τις λουτροπηγές Καβασίλων και Αμάραντου.

Αν σκεφθούμε ότι στην λουτροπηγή Καβασίλων αναβλύζει η παραπάνω ποσότητα των 500 κυβικών μέτρων νερού ανά ώρα, κατά το μεγαλύτερο διάστημα του έτους, και αν σκεφθούμε ακόμη ότι το νερό της πηγής είναι ιαματικό, μπορούμε να υπολογίσουμε τι πλούτο αμύθητο διαθέτουμε και πόσο πρέπει να βιασθούμε για την σωτήρια αξιοποίησή του. Δεν χρειάζεται άλλη σοβαρή επένδυση ο Δήμος μας, δεν χρειάζεται άλλη σοβαρή επένδυση ο νομός μας. Οι αξιοποιημένες λουτροπηγές Αμάραντου και Καβασίλων θα λειτουργήσουν ως ατμομηχανή για την συνολική ανάπτυξη, στον πρωτογενή, δευτερογενή και

τριτογενή τομέα της οικονομίας της περιοχής μας. Εμείς όμως ως Δήμος προχωράμε από τώρα σε σωρεία και άλλων έργων υποδομής και ανάπτυξης, με σπουδαιότερο έργο την ανάδειξη της χαράδρας του Αώου, έργο που προσεχώς θα δημοπρατηθεί. Και στο θέμα των λουτρών Καβασίλων βρισκόμαστε σε καλό δρόμο. Η προμελέτη που συνέταξαν και μου έδειξαν οι Ιταλοί ειδικοί μελετητές έχει πολλά στοιχεία από το υδροθεραπευτήριο της πόλης Μπάντεν-Μπάντεν, την ολοκληρωμένη μελέτη θα την έχουμε στα χέρια μας, ελπίζω, μέχρι τα φεινά Χριστούγεννα. Πολιτεία, Περιφέρεια, Νομαρχία, Δήμος, χρειάζεται να συστρατευθούμε σε αυτή την σπουδαία αναπτυξιακή προσπάθεια, αφήνοντας στην άκρη κάθε μίζερη κουβέντα για την οικονομική κρίση. Η οικονομική κρίση, που έχει και επακόλουθο την τρομερή ανεργία, κυρίως των νέων, ξε-

περνιέται με την ανάπτυξη που φέρνει και παραγωγικές θέσεις εργασίας. Η ανάπτυξη είναι πολλαπλασιαστικό φαινόμενο. Στο διάστημα των 14 μηνών που απομένουν μέχρι το τέλος της τωρινής δημοτικής θητείας αυτή θα είναι η καθημερινή μου έγνοια, η ΜΕΓΑΛΗ ανάπτυξη των λουτρών Καβασίλων χωρίς ποτέ να ξεχνώ και τα λουτρά Αμάραντου. Μέχρι να φέρουμε αυτή την ευλογημένη ώρα, συντηρούμε και βελτιώνουμε κάθε χρόνο τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις. Εφέτος, και για πρώτη φορά, από τον προϋπολογισμό του Δήμου μας θα δαπανήσουμε για πέντε μικρές καινούριες πισίνες στον υπαίθριο χώρο με κυλικείο, για βελτίωση της μεγάλης εξωτερικής πισίνας και των δύο εσωτερικών πισινών και γενικά για την ανάπλαση όλου του χώρου περισσότερο από 150.000 ευρώ.

Λάμπρος Μάλαμας

~*~

**Με τη χρυσή
της νιότης πανοπλία**

Βιοματική ιστορική πραγματεία
Από την Εθνική Αντίσταση
1943-1945
και πολλά θούρια της εποχής

— Ελεύθερο Πνεύμα —

Ελεύθερο Πνεύμα

ΕΡΕΥΝΑ - ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ - ΤΕΧΝΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ
Ήθητες - Δοκίμους - Εκδόση Λάμπρος Μάλαμας - ΔΙΦΩΤΕΥΣΙΣ **152-153**
Χρόνος 40' - Τόμος 20'

Θέματα:

- Η αυτοπροστασία
- Οι δημοκρατίες των αρχαίων
- Σόλων-Κλεισθένης-Πρωτόγυρος
- Παρισιακές παραστάσεις
- Η αντίληψη στην καπιταλισμό
- Παικοί αλγερινί ποιητές
- Νεότερη Ευρωπαϊκή τέχνη
- Παρηγορητική και αιδωτοφιλία
- Χρονικά γεγονότα
- Ιστορικά παραλείπονται
- Ο Μικροβόσκος κατά Καλέτη
- Οι πρώτες εθνικές Συνελεύσεις του 1821
- Δύο λυρικές (αγγλικές) παραστάσεις
- Οι εθελοντές για το «Δακρυβράσιον» (1944)
- Υποστήριξη και μακροζωία
- Το ελεύθερο της υαλοπίνακα
- Το ελεύθερο της υαλοπίνακα
- Ο Δ. Γληνός για τον Νάζι
- Οι Συγγρηκός και το βιβλίο
- Νόμος της Εθνικής Αντίστασης
- Το 18 Συντάγμα του ΕΛΑΣ
- Συγκλονιστικές μαρτυρίες εθελοντών
- Ο δικαστικός για το Βελουζιφίτη
- Ένα θέατρο στην Αυστραλία
- Μορφές και γνήσιες γραμμές και τεχνική
- Αποστολές κριτικής για τον Καζόρη
- Θεατρικός-Σοφικός-Αλληγορητικός
- Στάσεις και κρίσεις Νέου Τραγουδιού
- Επίκαιρη σατυρική στιχομωρία
- Αρχαίο και νεότερο αναθεωρητικό
- Επιστολή Μπαντινόνη-Λουκάς-Παπαγιάννης
- Με το σφυρί στα κομμάτια
- Πολιτισμικονομικά κεντρικά
- 200 μαθητικά και επαγγελματικά σχέδια
- Μηνύματα στο «Ελεύθερο Πνεύμα»

“Όταν διαβάζεις κάποιον του Λάμπρου Μάλαμα, καταγγέλλεις για το στυλ και γ’ όλη και η βαθιά υποστήριξη για το σωστό και το δίκαιο, τόσο σαν γ’ ουσία τη φωνή του Γόλαου (Μαρκισσαί) παράγοντα του Σοβιετικού Σαν Σωφί, και η κριτική και μαθησιακή την αίσθηση για το γνήσιο του καλού... Ο Λ. Μάλαμας υποστηρίζει με ενθουσιασμό, με τις 250 αυτοτελείς δημοσιογραφίες που στην πορεία, το θέατρο, τη μνηστολογία, το θέατρο, την κριτική, την κοινωνική, τον κίνηση, τη φιλοσοφία, την επιθεώρηση, τη δημοσιογραφία...”

Αγγελία Δάλας

“Έτσι τον κόσμο ξεπάρει
γ’ όλα τον κόσμο γράσει”

Τριμηνιαία Επιθεώρηση Αγανακτικής Λογοτεχνίας και κριτικού προφίλιου. Μαχητικό όργανο διαφώτισης και πνευματικής καλλιέργειας του λαού.
Όσο σκεπάζω, το σκεπάζω γιατί δεν αποφέρω να βλέπω το δίκαιο να νικά το δίκαιο

Μικροβόσκος

Προσκυνηματικό ταξίδι στη Βόρειο Ήπειρο από την ένωση Απόστρατων αξιωματικών Στρατού και η κατάληψη της Κλεισούρας το 1941

Υπό του υποστρατήγου ε.α. ΙΩΑΝΝΗ ΔΑΦΝΗ

Η Ένωση Αποστράτων Αξιωματικών Στρατού οργάνωσε και πραγματοποίησε 30-10/1-11-2009 προσκυνηματικό ταξίδι στη Βόρειο Ήπειρο, όπου απέδωσε τον οφειλόμενο φόρο τιμής στους πεσόντες αξιωματικούς και οπλίτες του έπους 1940.

Στο ταξίδι συμμετείχαν 50 συνάδελφοι με επικεφαλής των πρόεδρο της Ενώσεως αντιστράτηγο Γ. Κοράκη με πρώτο σταθμό της περιοδείας το Κοιμητήριο στην στενωπό Κλεισούρας, το οποίο έχει κατασκευασθεί με επίμονες προσπάθειες του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας κ. Αναστασίου και της ελληνικής κυβερνήσεως.

Ο δεύτερος σταθμός του ταξιδιού ήταν το ελληνικό στρατιωτικό κοιμητήριο στις Βουλιάρατες, που χρονολογείται από το 1940 και διασώθηκε - από την καταστροφική μανία του κομμουνιστού ηγέτη Ένβερ Χότζα - χάρις στους μέχρι αυτοθυσίας αγώνες των Ελλήνων κατοίκων του χωριού.

Το κοιμητήριο ανακαινίσθηκε, επίσης, με φροντίδα της ελληνικής κυβερνήσεως.

Στον ιερό αυτό χώρο τελέσθηκε επιμνημόσυνη δέηση και έγινε κατάθεση στεφάνου από τον πρόεδρο της ΕΑΑΣ,

ο οποίος στην ομιλία του έπλεξε το εγκώμιο των «υπέρ πίστεως και πατρίδος πεσόντων», επαναλαμβάνοντας προς τους τιμώμενους τη ρήση: «Η Ελλάς σας ευγνωμονεί και δεν σας ξεχνά». Κατά τη διαδρομή πραγματοποιήθηκαν ξεναγήσεις στο Πολεμικό Μουσείο Καλπακίου και Στρατηγείο Βαλκανικών Πολέμων».

Όπως είναι γνωστό η μάχη στο εδαφικό διαμέρισμα Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας «μάχη Πίνδου - Καλαμά» έληξε την 8-11-1940 με νίκη των ελληνικών όπλων. Όμως, ο πόλεμος δεν είχε λήξει, θα έληγε όταν θα επιτυχανόταν η πλήρης συντριβή των ιταλικών δυνάμεων, δηλαδή η απόρριψη του εχθρού στη θάλασσα και η απελευθέρωση της ελληνικότατης Βορείου Ηπείρου, ώστε να αποκλειόταν πάσα δυνατότης επιθετικής επιστροφής του αντιπάλου.

Έτσι, από 14ης Νοεμβρίου ανελήφθησαν επιθετικές επιχειρήσεις εντός του αλβανικού εδάφους και από τα τρία ελληνικά Σώματα Στρατού Α - Β - Γ σε τρεις τομείς, παραλιακό, κεντρικό και βόρειο.

Μονάδες του Β' ΣΣ του κεντρικού τομέα μετά συνεχείς και διαδοχικές σκληρές μάχες, που διήρκεσαν δύο

μήνες και που διεξάγονταν κάτω από αντίξοες καιρικές συνθήκες κατά μήκος δύσβατων κορυφογραμμών και, μετά την κατάληψη καίριων εδαφικών ερεισμάτων, βρέθηκαν στο τέλος Δεκεμβρίου 1940 προ της οχυρωμένης τοποθεσίας της «Κλεισούρας». Σημειώνουμε ότι ο κατέχων την στενωπό Κλεισούρας, γίνεται κύριος των κοιλάδων Αώου και Ντέσνισσα ποταμών, που οδηγούν στην Αυλώνα, μέσω Τεπελενίου και προς Τίρανα, μέσω Βερατίου αντίστοιχα.

Για την εκπόρθηση της Κλεισούρας θα αντιπαραταχθούν και πάλι - το προηγούμενο συνέβη στην Πίνδο το 1^ο δεκαήμερο του Νοεμβρίου - δύο γνώριμες μεταξύ τους Μεραρχίες, η Μεραρχία Τζούλια (αλπινιστών) και η Ελληνική Μεραρχία του Βραχνού, η επονομαζόμενη σιδηρά Μεραρχία.

Η XV Μεραρχία του Σπηλιωτόπουλου¹ ενεργεί περίσχεση της αμυντικής ζώνης πλευρικά (εξ ανατολών) δια του 28ου Συντάγματος του Ν. Παπαδόπουλου (θρυλικού παππού της μάχης Φλωρίνης, Φεβρουάριος 1949) με δύο τάγματα εφόδου 1/28 υπό τον ταγματάρχη Γεώργιο Μπουλούκο και 3/90 υπό τον ταγματάρχη Δημήτριο Παπακυριαζή, τα οποία καταλαμβάνουν κατόπιν σκληρού αγώνα το δεσπόζον ύψωμα «Μάλι Γαρονίν», «κλειδί» της τοποθεσίας.

Το ρήγμα στα στενά της Κλεισούρας ήταν το επιστέγασμα σκληρών αγώνων και δεν έμενε παρά η ολοκλήρωση του ΑΝΣΚ, όμως αυτό έγινε με βαρύ τίμημα. Και οι δύο γενναίοι διοικητές θα πέσουν την επαύριον (10 Ιανουαρίου) από σφοδρό βομβαρδισμό του εχθρικού πυροβολικού επί του Γαρονίν.

Η σημασία των κατορθωμάτων τους απεικονίζεται με γλαφυρότητα στις διαταγές, που ακολουθούν στο τέλος του παρόντος.

Προτάσεις προαγωγής δις επ' ανδραγαθία και αριστείων ανδρείας του αντισυνταγματάρχου Γ. Μπουλούκου για την αναφερόμενη επιχείρησή, αλλά και για τη δράση του στο Ιβάν είναι καταχωρημένα σε ιστορικές βιογραφίες και ανηρτημένα δίπλα στη φωτογραφία του στο Πολεμικό Μουσείο Καλπακίου, μαζί με εκθέματα άλλων επιφανών ηγνητόρων της εποχής.

Οι ευνοϊκές συνθήκες που δημιούργησε η κατάληψη του Γαρονίν, διευκόλυνε την ολοκλήρωση του Αντικειμενικού Σκοπού την ίδια μέρα από το 7^ο Σύνταγμα της I Μεραρχίας και το Απόσπασμα Δημοκωστούλα (ΔΙΣ/ΓΕΣ επίτομη ιστορία του ελληνοϊταλικού και ελληνογερμανικού πολέμου 1940 - 1941 σελ. 111 - 113 και Δημ. Παξινού Μνήμη Ηρώων Γεώργιος Μπουλούκος αντισυνταγματάρχης Π/Ζ).

1. Ο στρατηγός Σπηλιωτόπουλος διορίστηκε από την ελεύθερη ελληνική κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας Καΐρου, τον Ιούλιο 1944 στρατιωτικός διοικητής Αθηνών.

Παρά τις αλληπάλληλες αντεπιθέσεις του εχθρού ο κόμβος της Κλεισούρας παρέμεινε στα ελληνικά χέρια.

Ήταν η σημαντικότερη νίκη μετά το Καλπάκι και το ενδιάμεσο επίτευγμα πριν την τιτανομαχία του υψ. 731 κατά τη εαρινή (Prima vera) ιταλική επίθεση 9/25 Μαρτίου 1941.

Μετά την απώλεια της στενωπού από τους Ιταλούς ο ανώτατος Διοικητής των Ιταλικών δυνάμεων στην Αλβανία στρατηγός Καβαλλέρο απευθύνει δραματική έκκληση στο διοικητή της Μεραρχίας Αλπινιστών «Τζούλια» που υπερασπιζόταν την Κλεισούρα, να κάνει κάτι για να περισώσει το γόητρο των Ιταλών: «Αν διασπασθεί η τοποθεσία δεν κρατούμε πλέον. Η πατρίς το απαιτεί. Και τούτο έστω και αν πρόκειται να αποθάνω και θα έλθω και εγώ να αποθάνω μαζί σου. Σου το ζητώ εν ονόματι της Ιταλίας.»

Ο Πρόεδρος της ελληνικής κυβερ-

νήσεως Ι. Μεταξάς σε αναγνώριση της καταλήψεως της Κλεισούρας απέστειλε στις 13 Ιανουαρίου συγχαρητήριο τηλεγράφημα στο Β/ΣΣ: «Σε σας αξιωματικούς και άνδρας σας στέλλω ένα μεγάλο εύγε δια τα τελευταία κατορθώματα σας περί την Κλεισούραν».

Ο αρχιστράτηγος της νίκης Αλέξανδρος Παπάγος στην Ημερησία Διαταγή του με ημερομηνία 15 Μαρτίου 1941 απευθύνεται στα μαχόμενα στρατεύματα και γράφει:

«Η τετράμηνος και πλέον εκστρατεία, την οποία νικηφόρως διεξάγετε, σας εκάλυψε με δάφνας δόξης άφθαστου. Ολόκληρος ο Στρατός μας, τον οποίο σεις του Κεντρικού Μετώπου τόσον λαμπρά αντιπροσωπεύετε και εις την ιστορία του οποίου προσθέσαμε νέας ενδόξους σελίδας, σας παρακολουθεί και σας θαυμάζει.

Σας απευθύνω τα πλέον θερμά συγχαρητήρια. Ζήτω ο Ελληνικός Στρατός.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Ξερικός αγρός 3 στρεμ.
στον Αϊ-Γιώργη Ηλιόραχης
με οπωροφόρα δέντρα
και δεξαμενή 25 κ.β.

Τιμή 4.000 €

Τηλ. 26550 22788

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Οικόπεδο υπό ένταξη 2575 τ.μ.
θέση «ΜΠΕΡΚΟΣ» Άνω Κόνιτσας

Πληροφορίες:

Τηλ. 26550 22779 -

6944945006

Έθιμα του χωριού Πάδων Κονίτσας Ιωαννίνων Οκτώβριος - Σουμέστρου

Ο μήνας αυτός θα μείνει στη μνήμη όλων των παλιότερων σαν ο πιο καταστροφικός μήνας όλων των χρόνων. Στις 18 Οκτωβρίου του 1944 οι Γερμανοί κατέκαψαν τις Πάδες από άκρη σε άκρη και έτσι καταστράφηκε το χωριό μας, χωρίς να μείνει ούτε ένα παλιό αρχοντικό που να θυμίζει τις Πάδες των ιστορικών χρόνων. Έγκλημα!!!

Τσίπουρο-Ρακί, Σταφύλια μπόλικα στο χωριό μας, αμπέλια σε όλο το μήκος και το πλάτος του χωριού. Τα ξύλινα βαρέλια γεμάτα, ο μούστος έβραζε σιγά-σιγά και μετατρεπόταν σε κρασί ΤΟ ΝΕΚΤΑΡ ΤΟΥ ΣΜΟΛΙΚΑ. Οι παππούδες και πατεράδες μας με λαχτάρα περίμεναν. Τώρα έπρεπε να βγάλουν το τσίπουρο (ΡΑΚΙ). Απ' ό,τι θυμάμαι μικρός, ανηφορίζοντας από την πλατεία, φθάνοντας και περνώντας την ξύλινη παραδοσιακή γέφυρα δεξιά ακριβώς ήταν ο Αλευρόμυλος του Αθανασίου Καρανάσιου. Αντίκριζε κανείς μια πελώρια φωτιά και επάνω το καζάνι της εκκλησίας μ' ένα σωλήνα που περνούσε μέσα σ' ένα βαρέλι με νερό όπου γινόταν η υγροποίηση του τσίπουρου. Κάθε οικογένεια από τον επάνω μαχαλά, με σειρά έφερναν τα τσίπουρά τους. Μεγάλη κίνηση, το καζάνι λειτουργούσε όλο το εικοσ τετράωρο, πολύς κόσμος μαζεμένος και όλοι δοκίμαζαν το τσί-

πουρο. Μερικοί το παραδοκίμαζαν και μετά άρχιζαν τα τραγούδια: Γλυκοχαράζουν τα βουνά και οι όμορφες κοιμούνται, όπως και το τραγούδι - δεν σούπα χαλασιά μου στο Μύλω να μην πας... Μέσα σ' αυτήν την παρέα βρεθήκαμε εγώ και ο ξάδελφος Ανδρέας Μεσσής· κρυφά πλησιάζουμε εκεί που έπεφτε το τσίπουρο και μ' ένα μικρό φλυτζάνι το δοκιμάζουμε αλλά το παραδοκιμάσαμε και μετά λέγαμε (άϊντε συμπανάτζα καπιτλου) γεια σου ξάδελφε μερακλή να θυμηθούμε και λιγάκι την παιδική μας ζωή, εγώ σε πίνω για καλό και εσύ με πας στον πάτο. Αυτές ήταν οι χαρές μας, οι εκδηλώσεις μας, ήταν όμως ξένοιαστα χρόνια. Είχαν ξεχωριστή γοητεία και περίσσια ομορφιά. Γιορτές-έθιμα-επικοινωνία των χωριανών, χαρές μας και λύπες. Όλα οι πατεράδες μας τα αντιμετώπιζαν τραγουδώντας: *τούτο το χρόνο τον καλό τον άλλο ποιος το ξέρει για ζούμε για πεθαίνουμε ή σ' άλλα μέρη πάμε...*

Σήμερα στο χωριό μας πάλι βράζονται τσίπουρα. Στη γιορτή το ΤΣΙΠΟΥΡΟ που γίνεται κάθε χρόνο στο κατάστημα (ΤΟΥ ΑΝΑΣΑ ΤΟΝ ΟΝΤΑ) πολύς κόσμος επισκέπτεται το χωριό. Νέα ζωή στο χωριό, η ζωή συνεχίζεται.

Με αγάπη
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΕΣΣΗΣ

Τα φυλακτά

Τις προάλλες είχα πάει στην Αθήνα, ως Γενικός Γραμματέας, που είμαι, του Συνδέσμου Πολιτικών Συνταξιούχων του Νομού Ιωαννίνων, για διάφορα συνταξιοδοτικά θέματα του κλάδου μου. Μετά τη γενική συνέλευση, πήγαμε με μερικούς συναδέλφους για καφέ στην «ΑΙ-ΓΛΗ» Ζαπείου, κι όχι στο Κολωνάκι που συνηθίζουν να πηγαίνουν οι πολιτικοί μας.

Εκεί ένας φίλος συνάδελφός μου είπε «Έχεις χρόνο; Γιατί; Έχω του απάντησα. Ε, τότε να πάμε πιο κάτω στο Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής, να δούμε μια έκθεση για τα φυλακτά τα «τζουλπένια» όπως τα λέμε εμείς εδώ στα χωριά μας. Και πράγματι πήγαμε και είδαμε μια θαυμάσια έκθεση, και η υπάλληλος μας ξενάγησε με κάθε λεπτομέρεια.

Τα φυλακτά είναι μια πανάρχαια συνήθεια του ανθρώπου και θεωρούσαν το κεχριμπάρι λίθο με ιδιότητες θεραπευτικές, αλλά και μαγικές και έτσι το χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή κοσμημάτων και φυλακτών. Πράγματι σ' όλους μας από τη μικρή ηλικία μας βάζουν οι γονείς μας διάφορα φυλακτά (σκόρδο, σταυρό, σκυλόδοντο, θυμίαμα, φλουριά κ.ά.) για να μη ματιαστούμε και πάθουμε κακό. Διάφορα δηλαδή σύμβολα, με ασημένιες ή χρυσές θήκες που ενισχύουν τη δύναμη για κάθε απο-

τρεπικό κακό.

Ο λαογράφος Γεώργιος Μέγας, γνωστός στο Πανελλήνιο χαρακτηρίζει τα φυλακτά «μαγικά» μέσα από τα οποία επιδιώκεται άλλοτε η αποτροπή και η πρόληψη κακού και άλλοτε η επίτευξη αγαθού και ευδαιμονίας». Έτσι πρόκειται για διάφορα αντικείμενα ή για σύμβολα που χαράσσονται ή σχεδειάζονται σε κοσμήματα, όπλα, ενδυμασίες και σε οικιακές συσκευές και συνδέονται με ορισμένα γεγονότα της ζωής μας, ακόμη και με τη θρησκευτική μας πίστη και είναι ένα αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας, άλλοι τα λένε «δεισιδαιμονίες» κι άλλοι θαυματουργικά φυλακτά που όλοι μας τάχουμε επάνω μας και που κάποτε αποτρέψαμε κάποιο κακό ή συνετέλεσαν σε μια μας επιτυχία, κι φανήκαμε τυχεροί. Ο άνθρωπος έχει αγωνία για το άγνωστο η οποία είναι τόσο μεγάλη που και άνθρωποι ορθολογιστές και με υψηλό μορφωτικό επίπεδο στρέφονται σε «τυχερά» ή «προστατευτικά» αντικείμενα για να τιθασεύσουν το άγχος, τις φοβίες και τις ανασφάλειές τους για καταστάσεις που αισθάνονται ότι δεν μπορούν να ελέγξουν π.χ. πιστεύουν ότι άμα φοράνε το ίδιο ρούχο ή την ίδια γραβάτα ή εάν πάνε από τον ίδιο δρόμο θάχουν επιτυχία ή θ' αποτρέψουν κάποιο κακό και χίλια δυο άλλα πράγματα ή γεγονότα της καθημερινής μας ζωής.

Δεισιδαιμονικά δηλαδή πράγματα (μάγια, ξόρκια, φόβοι για πράγματα ή γεγονότα που υποτίθεται ότι φέρνουν κακοτυχία φαντάσματα) αλλά και φέρνουν και επιτυχίες.

Έτσι στην έκθεση εκείνη, είδαμε και θαυμάσαμε πολλά φυλακτά, χάνδρες, θήκες κ.λ.π. που φέρνουν γούρι και που διώχνουν μακριά τη μαύρη γάτα που λέμε, προλήψεις και δεισιδαιμονίες, που δύσκολα αποβάλλονται από όλους μας.

Θ' αναφερθούμε συνοπτικά σε μερικά γενικά φυλακτά που είδαμε:

Αετός: φυλακτό με τη μορφή αετού προστατεύει από τις κατάρες.

Κόκκαλο νυχτερίδας: Καλή τύχη

Λαγοπόδαρο: Καλή τύχη στα οικονομικά

Μάτι: Μικρές μπλέ χάνδρες σε σχήμα ματιού, προστατεύουν από το μάτι-ασμα.

Μάρτης: βραχιόλια από κόκκινη και λευκή κλωστή «για να μη σε κάψει ο Μάρτης, τα γνωστά μας «Μαρτίσια».

Τετράφυλλο τριφύλλι: Καλή τύχη σε όλα

Σκόρδο: Στην εξώπορτα του σπιτιού,

για να κρατάει μακριά τους βρικόλακες τα δαιμόνια, το μάτιασμα κ.λ.π.

Φλουρί της βασιλόππας: Καλή τύχη για όλο το έτος.

Πέταλο του αλόγου: Καλή τύχη και ευτυχία.

Πολύτιμοι και ημιπολύτιμοι λίθοι: φυλακτά για καλή τύχη.

Ρόδι: γενικά για καλή τύχη, αλλά και το σπάσιμο ενός ροδιού στην εξώπορτα του σπιτιού της Πρωτοχρονιά σημαίνει καλή τύχη.

Τίμιο ξύλο: προστατεύει από κάθε κακό.

Αυτά σημείωσα από την έκθεση, αν και υπήρχαν και πάρα πολλά άλλα φυλακτά και ματιάσματα. Χιλιάδες τέτοια φυλακτά έχουμε στα χωριά μας.

Αυτά από την αρχαία εποχή. Σαν ορθόδοξοι χριστιανοί έχουμε πάντοτε μαζί μας προσάτη και οδηγό κάποιον άγιο στο σπίτι μας κι όλοι μας έχουμε διάφορες άγιες εικόνες αλλά προπαντός ένα σταυρό στο λαιμό μας για κάθε προστασία και βοηθό μας στο δύσκολο δρόμο της ζωής μας με την ευχή μας. «Σταυρέ βοήθησον».

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Γεώργιος Ι. Ντάφλης
Πολιτικός Μηχανικός

- ΜΕΛΕΤΕΣ
- ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
- ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ
- ΑΝΤΙΠΑΡΟΧΕΣ
- ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

B. Ηπείρου 58
T.K. 44 100 Κόνιτσα

site: homepages.pathfinder.gr/dafilis

Tηλ.: 26550 24200
Κινητό: 697 2268128
e-mail: gntaf@tee.gr

ΚΡΕΑΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ
ΜΟΣΧΑΡΙΩΝ - ΑΡΝΙΩΝ - ΧΟΙΡΩΝ

ΝΤΕΜΟΣ ΘΩΜΑΣ

Καστανέα Κόνιτσας

Tηλ. 26550 31641- Κιν. 69741862

Μια φωτογραφία με πολλή νοσταλγία

ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΑΝΔΡΕΟΥ

Πόσες φορές δεν επαναλαμβάνουμε την φράση. Αλήθεια πώς πέρασαν τα χρόνια, ειδικά όταν ξεφυλλίζουμε κάποιο φωτογραφικό αρχείο. Πλην όμως τα χρόνια περνάνε και το μόνο που μένει είναι μια δόση νοσταλγίας. Πριν σαράντα έξι χρόνια την 1η Μαΐου 1963, το κλίκ μιας κάποιας φωτογραφικής μηχανής αποθανάτισε τους φερέλπιδες μικρούς τότε ποδοσφαιριστές της φωτογραφίας μας. Στην πρώτη τετράδα ξαπλωμένοι και από αριστερά είναι ο Νίκος Μπέτσης, ο αείμνηστος Χαράλαμπος Μάνθος, ο Παναγιώτης Χατζής και ο Γιώργος Γκίγκας. Στην δεύτερη σειρά ο επίσης αεί-

μνηστος Κώστας Παπακώστας και ο Γιώργος Κατσάρης. Όρθιοι πάντα από αριστερά ο Παντελής Τζινέρης, ο Απόστολος Κορδικόρης και ο Γιώργος Χατζής έχοντας στον ώμο του τον Γιώργο Εξάρχου. Την εποχή εκείνη που αντιπροσωπεύει η φωτογραφία φυσικά τηλεόραση δεν υπήρχε και δεν είχαμε την σημερινή μαζική αναμετάδοση ποδοσφαιρικών αγώνων. Οι πιο παλαιοί θυμούνται την απογευματινή Κυριακάτικη εικόνα συγκεντρωμένων γύρω από το περίπτερο του Πέτρου Πηγαδά δίπλα στο φαρμακείο της Ουρανίας Βεκιάρη για να ακούσουν την ραδιοφωνική αναμετάδοση των ποδοσφαιρικών αγώνων.

Εν τούτοις το ποδόσφαιρο στην Κόνιτσα ήταν δημοφιλές και σε αυτό συνετέλεσε και η θρυλική τοπική μας ποδοσφαιρική ομάδα «ΠΙΝΔΟΣ» η οποία είχε δημιουργηθεί από το έτος 1950. Την εποχή εκείνη τα παιδιά ήταν πολλά και από την Κάτω Κόνιτσα έως τις Καρυές και τα Πλατανάκια υπήρχαν αλάνες. Στην γειτονιά μου είχαμε τον «Κεραυνό» Το απόγευμα της Κυριακής ένα ήταν το γεγονός, ο ποδοσφαιρικός αγώνας της Πίνδου η οποία σε λίγα χρόνια θα κλείσει τα εξήντα χρόνια και το Διοικητικό Συμβούλιο εκτός των άλλων πρέπει να μεριμνήσει τόσο για την συγγραφή της μέχρι τώρα ιστορίας του Συλλόγου και για την δημιουργία ενός φωτογραφικού λευκώματος. Οι επίδοξοι της τότε εποχής μικροί ποδοσφαιριστές της φωτογραφίας μας και μάλιστα συμμαθητές μου, αποθανατίστηκαν πρωτομαγιά στο εξωκλήσι Άγιος Αθανάσιος. Ο Χαράλαμπος Μάνθος φοράει και τραγιάσκα μιμούμενος τους τερματοφύλακες της εποχής και κυρίως τον Τσανακτσή.

Τι μηνύματα άραγε μας στέλνει αυτή η φωτογραφία; Πρώτον ότι τα παιδιά εκείνης της εποχής ήταν ένα με την φύση και δεν άφηναν καμιά ευκαιρία προκειμένου να αποδράσουν σε αυτήν. Εδώ με βρίσκει σύμφωνο η επιλογή της Δημοτικής Αρχής να δημιουργήσει γήπεδο ποδοσφαίρου 5Χ5 εκεί ψηλά

στο Άγιο Αθανάσιο. Επιτέλους ας δώσουμε ευκαιρίες στην νεολαία να ξεφύγει από τα καταγώγια και την βιωματική συμπεριφορά του μηχανόβιου- νυχτόβιου και να αποκτήσει βιώματα που ηταιριάζουν. Ελεύθερο πνεύμα, άθληση, ορειβασία, αγάπη για την φύση και τόσα άλλα.

Κατά δεύτερο λόγο το μήνυμα της φωτογραφίας μας είναι πως όλο και λιγότερα Ελληνόπουλα ασχολούνται με τον Βασιλιά των αθλημάτων, το ποδόσφαιρο. Στην χώρα μας το ποδόσφαιρο έχει πολλαπλά κακοποιηθεί και παρεξηγηθεί και ειδικά όσον αφορά το θέαμα, εφόσον τα πάντα από το στυλ του παιχνιδιού μέχρι το σκορ, όλα υπηρετούν μια και μόνο σκοπιμότητα την δόξα και το κέρδος των παραγόντων από την μια μεριά και την υπαρξιακή ικανοποίηση των αποκαλούμενων από συνήθεια φιλάθλων, από την άλλη.

Και για να λέμε και την στερνή αλήθεια, έχουμε Ελληνικό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου ή Λατινοαμερικάνικο από άποψης συμμετοχής ποδοσφαιριστών; Οι οπαδοί των ομάδων αντιπαρέρχονται τέτοια ερωτήματα επικαλούμενοι την παγκοσμιοποίηση και ας είναι οι περισσότεροι πολυδιαφημισμένοι ξένοι ποδοσφαιριστές κακέκτυπα ενός Δεληκάρη και άλλων άξιων Ελλήνων παικτών.

ΒΙΒ.

ΚΑΙΡΟΣ

Ο ΓΙΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΤΟΜΟΣ II «Η πρόγνωση»

Με τον πιο πάνω τίτλο κυκλοφόρησε πρόσφατα το νέο βιβλίο του συμπατριώτη και φίλου μας μετεωρολόγου Δημήτρη Ζιακόπουλου, γνωστού στο πανελλήνιο από την παρουσίαση του δελτίου της Ε.Μ.Υ. στην τηλεόραση.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια αυτού του βιβλίου εξετάζονται τα μέσα που χρησιμοποιούνται σήμερα για την παρατήρηση του καιρού και οι μέθοδοι πρόγνωσής του που καλύπτουν χρονικό διάστημα από λίγες ώρες έως και 7 μήνες. Δίνεται έμφαση στο ρόλο του Μετεωρολόγου-Προγνώστη στην εποχή της κυριαρχίας των μοντέλων της αριθμητικής πρόγνωσης καιρού και της αυτοματοποίησης σχεδόν όλων των διαδικασιών.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται οι πιο χαρακτηριστικοί τύποι καιρού στην Ελλάδα και τα βαρομετρικά συστήματα που συνδέονται με αυτούς. Ειδικότερα, εξετάζονται οι κυκλώνες της Μεσογείου, οι μετεωρολογικές βόμβες, οι ψυχρές εισβολές, οι χιονοπτώσεις, οι πλημμύρες, τα μελτέμια, οι καύσωνες και τα μπουρίνια. Αναδεικνύεται, σε κάθε περίπτωση, ο σημαντικός ρόλος του ανα-

γλύφου στη διαφοροποίηση του καιρού μεταξύ των επιμέρους περιοχών της χώρας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται η πρακτική (εμπειρική) πρόγνωση του καιρού που κάνει ο άνθρωπος σχεδόν

από τότε που εμφανίστηκε στη γη και γίνεται διάκριση μεταξύ των μεθόδων πρόγνωσης που έχουν επιστημονική βάση και είναι χρήσιμες και εκείνων που ανήκουν στην κατηγορία των προλήψεων και των δοξασιών.

Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο διαπραγματεύεται χωρίς κραυγές και υπερ-

βολές το θέμα των κλιματικών αλλαγών του πλανήτη μας. Εξετάζονται με κατανοητό τρόπο όλοι οι παράγοντες που καθορίζουν τον καιρό και το κλίμα της γης, ώστε ακόμα και όσοι δεν έχουν ειδικές γνώσεις να μπορέσουν να αντιληφθούν το μέγεθος των προβλημάτων που άρχισε ήδη να δημιουργεί η παρούσα κλιματική αλλαγή.

Ο συγγραφέας με σαφήνεια και γλαφυρότητα κατατοπίζει τον αναγνώστη για τα μυστικά του καιρού και προκαλεί το ενδιαφέρον του να ασχοληθεί ερασιτεχνικά με το συναρπαστικό αυτό θέ-

μα ώστε να γίνει ένας μικρός ερασιτέχνης «μετεωρολόγος».

Είναι ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, ευκολοδιάβαστο και κατατοπιστικό· το συνιστούμε σε μικρούς και μεγάλους. Οι ενδιαφερόμενοι θα το βρουν σε όλα τα βιβλιοπωλεία.

Εμείς συγχαίρουμε το Δημήτρη και του ευχόμαστε «καλή δύναμη» και για τον 3ο τόμο.

Αναδημοσιεύουμε πιο κάτω δυο σελίδες από το βιβλίο του Δ.Ζ. για να πάρουν μια «γεύση», οι αναγνώστες του περιοδικού μας.

Σ.Τ.

Τα πουλιά, τα φυτά, τα ζώα και οι προγνώσεις μεγάλης διάρκειας

Ο άνθρωπος δεν έχει την ικανότητα να προβλέπει τον καιρό μήνες πριν, απλά κάποιοι στο θέμα αυτό αποδίδουν ιδιαίτερες αισθήσεις και ικανότητες στα ζώα, τα πουλιά και τα φυτά. Το πιθανότερο είναι ότι τα ζώα, τα πουλιά και τα φυτά αντιδρούν στις συνθήκες που διαμορφώθηκαν ή διαμορφώνονται από τον παρελθόντα ή τον παρόντα καιρό και όχι επειδή προβλέπουν τον καιρό που θα επικρατήσει τους επόμενους μήνες.

Οι σκίουροι, όταν υπάρχει αφθονία καρυδιών ή φουντουκιών, μαζεύουν μεγάλες ποσότητες από αυτά λόγω ενστίκτου και όχι επειδή ο επερχόμενος χειμώνας θα είναι βαρύς. Τα αποδημητικά πουλιά (εικόνα 4.12) πολλές φορές μεχαικινούνται νωρίτερα προς τα μέρη

που ξεχειμωνιάζουν όχι επειδή προβλέπουν πρώιμο χειμώνα, αλλά επειδή λόγω καιρού ή άλλων αιτίων, έχουν ήδη δημιουργηθεί αντίξοες συνθήκες για την επιβίωση τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η μαζική μετανάστευση πελαργών και άλλων πουλιών τον Αύγουστο του 1990 από την Ευρώπη προς την Αφρική, που έγινε λόγω επικράτησης πολύ χαμηλών για την εποχή θερμοκρασιών και όχι επειδή προβλεπόταν βαρύς χειμώνας στη γηραιά ήπειρο. Ο χειμώνας που ακολούθησε ήταν ένας από τους ηπιότερους χειμώνες για την κεντρική και βόρεια Ευρώπη και «διέψευσε» τα πουλιά και όλους όσους έσπευσαν να μολήσουν για επερχόμενη βαρυχειμώνα.

Τα αποδημητικά πουλιά εκμεταλλεύονται τον ευνοϊκό άνεμο για να αρχίσουν το ταξίδι τους, αλλά αν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους ο άνεμος ενισχυθεί πάνω από κάποια όρια, τα περισσότερα είδη διακόπτουν την αποδημία τους. Με τον ερχομό της άνοιξης τα πουλιά δεν είναι δυνατό να γνωρίζουν αν έχουν λιώσει τα χιόνια στη βόρεια Ευρώπη, τις βόρειες Πολιτείες της Αμερικής ή τον Καναδά για να αρχίσουν το ταξίδι τους προς το βορρά.

Το πιθανότερο είναι ότι για να βοηθηθούν ακολουθούν τους νοτιάδες και οποίοι λιώνουν σιγά-σιγά και τα χιόνια και έτσι κατά την άφιξη τους έχουν περισσότερες πιθανότητες να βρουν έδαφος ακάλυπτο από χιόνι για να επιβιώσουν.

Σε κάθε περίπτωση, ας μην ξεχνάμε ότι σμήνη αποδημητικών πουλιών, παρά τις προφυλάξεις που παίρνουν κατά τις μετακινήσεις τους, συχνά πέφτουν σε κακοκαιρίες και αποδεκατίζονται.

Λανθασμένες είναι και οι παροιμίες που συνδέουν το χρόνο της άνθισης των φυτών ή των δένδρων, τη μεγάλη ποσότητα των καρπών τους ή το χρόνο πώσης των φύλλων τους με το μελλοντικό καιρό. Όλα αυτά έχουν σχέση με τις συνθήκες (καιρικές ή μη) του παρελθόντος και του παρόντος και όχι του μέλλοντος.

Τα μερομήνια και οι άλλες ημέρες-κλειδιά

Οι προβλέψεις μεγάλης διάρκειας που γίνονται με βάση τον καιρό των έξι ή δώδεκα πρώτων ημερών του Αυγούστου (μερομήνια) ή των ημερών-κλειδιών, όπως είναι οι ημέρες εορτών, δεν έχουν επιστημονική βάση. Οι καιρικές συνθήκες που προβλέπεται να επικρατήσουν σε μία περιοχή φαίνεται εξαιρετικά απίθανο να συνδέονται με τις καιρικές συνθήκες μιας συγκεκριμένης ημέρας εβδομάδες ή μήνες πριν. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι συνθήκες που επικρατούν μία ημέρα του χρόνου ακολουθούνται απαραίτητα από μία συγκεκριμένη καιρική σειρά. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι στην αριθμητική πρόγνωση καιρού αρκεί ένα διάστημα μόλις δύο εβδομάδων για να πάρουν τα αποτελέσματα των μοντέλων να εξαρτώνται από τις αρχικές συνθήκες.

Σε κάθε περίπτωση, μία μέθοδος πρόγνωσης καιρού θεωρείται επιστημονική, όταν απορρέει από τις παρακάτω κατά σειρά διαδικασίες:

- παρατήρηση των φαινομένων
- διαμόρφωση μιας θεωρίας που να εξηγεί τα φαινόμενα
- εκτέλεση προγνώσεων με βάση τη θεωρία
- έλεγχος της θεωρίας με το πείραμα
- καταγραφή των αποτελεσμάτων και τροποποίηση της αρχικής θεωρίας, όσο χρειάζεται.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι πρακτικές μέθοδοι πρόγνωσης καιρού που αναφέρονται στην παρούσα ενότητα καθώς και στις ενότητες 4.3.1 και 4.3.2, δεν πληρούν τα παραπάνω κριτήρια.

Θέλω να συγχαρώ τον αγαπητό φίλο και συγγενή Δημήτρη Α. Ζιακόπουλο συμπατριώτη μας, για το υπέροχο βιβλίο που κυκλοφόρησε το 2009 με τίτλο:

Καιρός γιος της Γης και του Ήλιου (Τόμος I και II) «Η Πρόγνωση»

Το βιβλίο αυτό είναι προϊόν της μεγάλης επιστημονικής του κατάρτισης, της βαθιάς γνώσης του αντικειμένου και της πλούσιας εμπειρίας που τον κατέχει. Είναι κατανοητό, απλό, καλογραμμένο, ακριβόλογο, πλούσιο σε χάρτες, σκίτσα, εικόνες, με πληροφορίες που ικανοποιούν, όχι μόνο τους ενασχολούμενους γύρω από την επιστήμη αυτή, αλλά και τον απλό αναγνώστη, ο οποίος ενδιαφέρεται για τα μετεωρολογικά

φαινόμενα και όχι μόνο, μιας και τα δελτία καιρού αποτελούν την σήμερα ημέραν πηγή ενημέρωσης για πολλές εκφάνσεις της ζωής μας.

Έτσι εκτός από την τακτική ενημέρωση προς το κοινό από την τηλεόραση ως Διευθυντής της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας, μας χαρίζει μέσα από τις γνώσεις και την πολύχρονη εμπειρία του στο χώρο και το βιβλίο αυτό, που όπως ο ίδιος γράφει στην πρώτη σελίδα «είναι γι' αυτούς που αγαπούν τον

καιρό και για εκείνους που η εργασία η ψυχαγωγία τους εξαρτάται από αυτόν».

Εύχομαι στον αγαπητό Δημήτρη, παρά το φόρτο της καθημερινής του εργασίας, να συνεχίσει με την ίδια δέσφηση και έμπνευση και με νέες δημοσιεύσεις στο μέλλον.

Με εκτίμηση,
Αχιλλέας Χ. Ζακόπουλος
Συντ/χος Δάσκαλος

HOTEL ΑΩΟΣ

RESTAURANT BAR

ΚΩΝ. ΜΠΛΙΘΙΚΙΩΤΗΣ

Ανακαινισμένο προσφέρεται και για συνεστιάσεις - βαπτίσεις κ.λπ.

1ο χιλιόμετρο Εθνικής οδού Κόνιτσας- Κοζάνης

Τηλ.: 26550 22079 - Fax. 26550 23079

ΕΡΜΙΟΝΗ Π. ΝΤΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Δικηγόρος

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6-8
1ος ΟΡΟΦΟΣ
106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210 3633310-
FAX.: 210 3637894
ΚΙΝ.: 6976 112904

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΤΣΙΛΙΦΗΣ

ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΣ

Επιστημονικός Συνεργάτης
Α' Παιδιατρικής Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών
Νοσοκομείο Παίδων «Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ»

ΙΑΤΡΕΙΟ:
Σοφοκλή Βενιζέλου 1 • Δάφνη
2ος Όροφος

ΤΗΛ.: 210 9750155
ΚΙΝ.: 6932581314

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΚΡΕΟΠΩΛ

ΖΔΡΑΒΟΣ

κρέατα εντόπια

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ 153 - ΤΗΛ. 321601
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αναπολώντας Τα παλιά

Παρατηρώντας τους σημερινούς μαθητές με τις τόσες ανέσεις, πληθώρα βιβλίων, ελευθερία κινήσεων, κυλικεία, δημόσιες βιβλιοθήκες, κομπιούτερ, λάπτοπ κλπ, θυμήθηκα τα τότε παιδιά της γύρω ηλικίας μου, που με μεγάλες στερήσεις πηγαίναμε σχολείο. Πόλεμος, πείνα, κατοχή.

Παρά τις στερήσεις διαβάζαμε μόνοι μας πηγαίνοντας συγχρόνως φροντιστήριο στη Βελεξίδου και ως κατ' ιδίαν διδαχθέντες δίναμε εξετάσεις στα Γυμνάσια Ιωαννίνων και περνούσαμε τις τά-

ξεις. Τα βιβλία ήταν λίγα και λίγοι τα είχαν. Ο πατέρας μου καθόταν όλη νύχτα και τ'αντέγραφε για να μπορώ να διαβάσω. Ακόμη σώζονται μερικά.

Κάποια φορά στην κατοχή ο Αριστοκλής Πύρρος, δικηγόρος, παρακάλεσε τον γερμανό φρούραρχο να διαθέσει ένα αυτοκίνητο απ' αυτά που πηγαίνουν Γιάννινα να μεταφέρει και μας όσοι τότε δίναμε εξετάσεις, άλλως μας περίμενε πεζοπορία. Επιβιβαστήκαμε σ' ένα νοσοκομειακό (κλούβα) και σε 1^{1/2} ώρα φθάσαμε με πολύ τρέξιμο μέσω Μπουραζανίου στα

Από αριστερά: Αλέκος Πηγαδάς, Διονύσιος Γκάσιος, Νίκος Ζακόπουλος, Φώτης Σιουτόπουλος, Θωμάς Δούκας, Κώστας Κυρίτσας, Ευθύμιος Γκάσιος, Κώστας Ζδράβος και Πέτρος Μπούνας.

Καθιστές: Περσεφόνη Ξινού, Λουκία Στεφάνου, Φαίδρα Φερούκα

Γιάννινα. Ο σημερινός κανονικός δρόμος δεν υπήρχε. Όταν μας κατέβασαν κοντά στο Φόρο, τα πλατάνια και τα λιγοστά σπίτια στριφογύριζαν για αρκετές ώρες από τη zaláda. Με τι μυαλό να διαγωνιστείς; Ευτυχώς οι καθηγητές μας βοηθούσαν αρκετά. Άλλωστε από τα κλωμά πρόσωπά μας και το ντύσιμο καταλάβαιναν τις δυσκολίες μας. Εγώ θυμάμαι, φορούσα ένα γυναικείο κατακόκκινο παλτό της αδελφής μου με κάτι κραυγαλέα μεγάλα κουμπιά.

Αργότερα ιδρύθηκε γυμνάσιο στην Κόνιτσα το 1945 και στεγαζόταν στο κτήριο Μπεκιάρη κάτω από την εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Τότε εμείς είχαμε φθάσει στην 4η Οκτωταξίου και κάθε χρόνο γινόταν και άλλη μία τάξη, μέχρι το 1949 που οι πρώτοι αποφοιτήσαντες ήταν: Λουκία Στεφάνου, Φαίδρα Φερούκα, Περσιφώνη Ξυνού, Θωμάς Δούκας Διονύσης και Ευθύμιος Γκάσιος, Αλέκος Πηγαδάς, Νίκος Ζιακόπουλος, Τηλέμαχος Νάτσης, Φώτης Σιουτόπουλος, Κώστας Ζδράβος, Κώστας Κυρίτσης, Πέτρος Μπούνας.

Φοιτούσαμε λοιπόν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου. Μαύρο μάθημα κάναμε. Δύσκολο το διάβασμα, γιατί κάθε βράδυ είχαμε πυροβολισμούς τόσο από το στρατό, όσο και από τους αντάρτες που ήταν κύριοι όλων των γύρω χωριών. Με τι ηρεμία να διαβάσεις. Πολλές φορές την ημέρα βάζαν με το πυροβολικό οι αντάρτες από τον Κλέφτη μέσα στην Κόνιτσα. Παίρναμε τον πίνακα επ' ώμου και κάναμε μάθημα πάνω απ' το νεκροταφείο γιατί εκεί ήταν απυρόβλητο.

Τα πράγματα στο σχολείο αυστηρά. Περίθαλψη, κούρεμα με την πρώτη, πλήκτρα υποχρεωτικά μέσα κι έξω από το σχολείο. Παρ' όλα αυτά βρίσκαμε τρόπο μερικοί να πηγαίνουμε στην ταβέρνα του Σπύρου Ζδράβου και Γιάννη Λώλου όπου τραβούσαμε καμία μπανάνα, βερμούτ, μέντα ή τσέρι. Τακτική παρέα ήταν ο Κώστας Κυρίτσης, Κώστας Ζδράβος του Χαραλάμπους, Αλέκος Πηγαδάς κι εγώ ανηφορίζαμε απ' το σημερινό Δημαρχείο στο δρόμο που σήμερα είναι ο αμαξωτός προς τα χωριά Ελεύθερο - Δίστρατο τραγουδώντας. Είχαμε όλοι καλές φωνές και σχεδόν κάθε βράδυ, καιρού επιτρέποντος, λέγαμε τα τραγούδια της εποχής. Μας ακολουθούσε μερικές φορές ο Θανάσης Λούδας κι άλλοι καλλίφωνοι όπως και ένας φίλος μας φάλτσος (ξέρει αυτός σε ποιον αναφέρομαι) και μεις δυναμώναμε τις φωνές μας για να τον καλύπτουμε. Αποφεύγαμε τον δρόμο, ροδιές-περιβόλι γιατί είχε πολύ ανηφόρα και λαχανιάζαμε. Πολλοί περίμεναν τα βράδια να μας ακούσουν. Ψέλναμε και στην εκκλησία ευρωπαϊκή μουσική και το «χειρουργικό» το αποθόμεθα τόλεγε μόνος του ο Κώστας Κυρίτσης αργά και σε ψηλό τόνο, συγχρόνως με τον εξαίρετο καθηγητή μας θεολόγο κ. Μπουρνάκα που λάμβανε κι αυτός μέρος σαν φίλος· μαθαίναμε και βυζαντινή μουσική.

Αργότερα ο Κώστας Ζδράβος αξιοποίησε αυτή τη μαγιά και εξελίχθηκε σε πρωτοψάλτη. Τότε δεν υπήρχε η σημερινή ηχορύπανση και λιγοστά ήταν τα γραμμόφωνα. Έτσι φθάναμε στα «Πλατάνια» και καταλήγαμε στην καρδιά του Κώτσικου. Και τι δεν τραγουδούσαμε, το

γιλεκάκι, νοσοκόμα μου ωραία, μια βοσκοπούλα αγάπησα, νάνι-νάνι, η νύχτα φεύγει ολόχαρη, παλαιά γειτονιά, κλαις όταν σκεφθείς ότι μπορεί και πολλά άλλα. Θ' αφήσω τελευταίο το «ήθελα νάμουν τσέλιγκας». Αυτό, εκεί στην καρυά το λέγαμε πρώτο αλλά και τελευταίο γιατί που να ξέραμε εμείς η καρδιά του φίλου μας Κώστα Κυρίτση σκιρτούσε για τη σημερινή σύζυγό του Αλίκη που ο πατέρας της είχε πάρα πολλά πρόβατα. Τι τράβηξε αργότερα ο Τάκης Ζδράβος όταν μαζί στρατιώτες στην Άρτα τον τραβολογούσε πηγαινοερχόμενος στην Κόνιτσα. Νομίζω ότι ακόμα χρωστάει στον Τάκη μία και μοναδική λίρα που του είχε δώσει κάποιος δικός του όταν πήγε να καταγεί και την χάλασαν για ναύλα. Τον Κώστα δεν τον έπιανες. Πρωτοστατούσε στην μικρή μας χωριά. Μας έδινε τον τόνο και με τα χέρια ως και με γκριμάτσες στο πρόσωπό του καταλαβαίναμε πότε έπρεπε να χαμηλώναμε και πότε να δυναμώνουμε

τη φωνή μας. Μαέστρος με τα όλα του. Όταν καμιά φορά δεν κάναμε την εμφάνισή μας, την άλλη μέρα ακούγαμε παράπονα, τόσο δε εμείς υπερηφανευόμαστε. Εκεί λοιπόν στην καρυδιά κεφάτοι, τι μας ήλθε αφού τα είπαμε όλα, κρεμαστήκαμε από ένα χοντρό κλωνάρι που μην αντέχοντας το βάρος μας ξεκόπηκε, μάσαμε γρήγορα τα φύλλα και τραβώντας το το πήγαμε σε μία άκρη στις "καρυές" να μην φαίνεται. Ήταν μία ευχάριστη βραδιά, μία και τα λίγα ποτά που δεν τα είχαμε παραλείψει, ενήργησαν ευεργετικά στα γέλια και τα τραγούδια μας. Χρόνια δύσκολα αλλά ωραία. Βλέπαμε τους μεγάλους και δεν φανταζόμαστε ότι κάποτε θα έλθει και η δική μας σειρά. Και να που ήλθε. Όσους βρίσκω, δεν ακούω τίποτε άλλο από το «γερασαμε»σκέτη απελπισία. Άλλοι μάλιστα βάζουν και περιθώριο 5 χρόνια κι άλλοι περισσότερα. Είθε να συμβεί το δεύτερο.

ΠΕΤΡΟΣ ΘΩΜΑ ΜΠΟΥΝΑΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΓΡΑΜΜΑ

Ευχαριστώ τον κ. Τάσσο Παπασταύρου, αρχιτέκτονα μηχανικό και πρώην Δήμαρχο Ιωαννιτών, για την ευγενική του προσφορά στην βιβλιοθήκη του Δήμου μας, των, σε πολυτελή και επιμελημένη έκδοση, πολύτιμων και πολυσέλιδων συγγραφικών πονημάτων του «Λόρδος Μπάυρον» σε δύο τόμους, «Ιωαννίνων Γλυπτοθήκη», «Πύρρος ο Μέγας», «Τα Βυρωνικά», με τα οποία αναδεικνύει ιστορικά θέματα που σχετίζονται και με την Κόνιτσα και που από τώρα και πέρα θα μας συντροφεύουν και θα μας ξεκουράζουν από τον καθημερινό κάματο.

Του εύχομαι ολόψυχα και άλλη πλούσια συγγραφική παραγωγή για την προαγωγή του πολιτισμού μας και ελπίζω η προσφορά αυτή να βρει και άλλους πνευματικούς ανθρώπους μιμητές.

Κόνιτσα 7-12-09

Χαράλαμπος Εξάρχου
Δήμαρχος Κόνιτσα

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

«ΤΟ ΤΑΜΑ και άλλα διηγήματα», Εκδόσεις Κέδρος, 2009

Σπανίζουν τα βιβλία εκείνα που με την πρώτη ανάγνωσή τους προκαλούν ιδιαίτερη εντύπωση στον αναγνώστη τους όχι τόσο για την επιστημοσύνη τους όπως θα περίμενε κανείς, λες και μιλάμε για βιβλία σπανίων εκδόσεων, παλαίτυπα μάλιστα και δυσεύρετα, εκδοτικών οίκων ονομαστών, που έχουν γράψει ιστορία για το κύρος τους και την ακτινοβολία τους. Και όμως δεν πρόκειται για κάτι τέτοιο, σχετικά με το βιβλίο, στο οποίο αναφερόμαστε. Αλλά τότε, γιατί προεξαγγελτικά το αποκαλείτε σπάνιο; και σε τι σπανίζει;

Σπανίζει, διότι είναι γραμμένο από τον τέως πρόεδρο του Αρείου Πάγου κ. Βασίλειο Νικόπουλο, διαπρεπή νομικόν επιστήμονα, ένα νομομαθή που επελέγη να καταλάβει το ύπατο των αξιωμάτων στον τομέα όχι μόνο των δικαστηρίων αλλά και της ερμηνείας των νόμων, κάτι που σαγηνεύει εμάς που τον γνωρίζουμε και μάλιστα το δάσκαλό του στο Γυμνάσιο Κονίτσης, από το οποίο και απεφοίτησε στη δεκαετία του 1960. Και πάλι θα μας πει κάποιος ότι μιλάμε με γρίφους. Κάθε άλλο... το βιβλίο, στο οποίο αναφερόμαστε, δεν είναι γραμμένο με γρίφους ούτε και προκαλεί ερωτηματικά με τα κείμενά του, τα οποία ούτε καν έχουν σχέση με τη

νομική επιστήμη, άσχετα αν είναι γραμμένο από ένα διαπρεπή νομικό και μάλιστα τέως πρόεδρο της ανωτάτης δικαστικής αρχής, του Αρείου Πάγου της χώρας μας....

Σπανίζει λοιπόν, το μόλις πρόσφατα εκδοθέν βιβλίο του κ. Νικοπούλου, διότι είναι ένα λογοτέχνημα εξαιρετού, υψίστης διανοητικής εμβελείας, βιβλίο που μας αφήνει άφωνους κυριολεκτικά για την απλότητά του και μάλιστα σε μια γλώσσα τραχιά, αμάλγαμα του βουνού και του κάμπου της ηπειρωτικής γης. Βιβλίο που ζωντανεύει το φυσικό περιβάλλον της χαράδρας του ποταμού Αώου και κυρίως την τόσο ποθητή και δυσκολοπερπάτητη πρόσβασή μας προς τη Μονή του Στομίου, όπου χρόνια τώρα κατοικοεδρεύει εκεί η περίφημη αλλά και στοχαστικά τεχνουργημένη εικόνα της Κυρίας Θεοτόκου. Πρόκειται για «Το τάμα και άλλα διηγήματα» των εκδόσεων «Κέδρος» <Αθήνα> 2009, ένα βιβλίο που δεν το περιμέναμε, γραμμένο από ένα θεμιστοπόλο της Δικαιοσύνης. Γι' αυτό και ξαφνιαστήκαμε. Εγνώριζα, βεβαίως, ότι ο εξαιρετός μαθητής μου Νικόπουλος, θριαμβευτής και αριστούχος σε όλα τα στάδια της πορείας του από την Κάτω Κόνιτσα είχε γράψει το σπουδαιότατο - για μένα τουλάχιστο μη νομικό - βιβλίο του «Η

νομική σκέψη του Παύλου», περιγράφοντας και αναλύοντας το βάθος των σκέψεων του αποστόλου Παύλου, αλλά ήμουν αναρμόδιος να επιφέρω κάποια κρίση στο βιβλίο αυτό. Ομολογώ λοιπόν και επαναλαμβάνω: με το νέο βιβλίο του, πραγματικά ξαφνιαστήκα. Τόσο «το τάμα», όσο και τα άλλα διηγήματα, παρουσιάζουν ολοζώντανη την περιοχή της Κονίτισης, τόσο με την κοιλάδα και το φαράγγι του Αώου όσο και των καθημερινών γεγονότων της ζωής της υπαίθρου και διαβάζοντάς τα κανείς λες και ζει κοντά στην άγρια εκείνη φύση, ακούγοντας τους παφλασμούς των ορμητικών κυμάτων του ποταμού, αναπνέοντας τον βουνίσιο αγέρα που κατεβαίνει από τις κορυφές των δύο βουνών που περικλείουν το φαράγγι, την απροσπέλαστη κορυφή της Γκαμήλας καθώς πορευόμαστε προς το Στόμιο δεξιά και την ήμερη και πρασινωπή με τα πεύκα της και τα άγρια πουρνάρια της πλευρά της Τύμφης αριστερά, και μέσα σε τέτοιο υποβλητικό περιβάλλον ξαναγιώνει.

Εκείνο που πρέπει να θαυμάσει κανείς από το διάβασμα των διηγημάτων αυτών είναι η μεγάλη λεπτομέρεια της διαδοχής ενός εκάστου γεγονότος, όπως εκτυλίσσεται με τόση παραστατικότητα, λες και ξαναζει το περιγραφόμενο γεγονός. Πόση πραγματικά ήταν η συγκίνησή μου καθώς νοερά παρακολουθούσα την πορεία του Νικόλα του Λύππου, καθώς ανηφόριζε προς τη Μονή του Στομίου από την εκκλησία της Κόνιτσας με το αγιοκέρι αναμμένο μετά

τη φράση του παπά «Δεύτε λάβετε φως», το αγιοκέρι που το έκρυβε σκεπασμένο με το σακάκι του, για να μεταφέρει το φως στη Μονή για να μη σβήσει ύστερα από μια πολύωρη πορεία κάθε άλλα παρά ευχάριστη δίπλα στην όχθη του ορμητικού ποταμιού και μάλιστα ανάμεσα σε άγρια θηρία· αρκούδες, αλεπούδες, ασβούς και ό,τι άλλο έκρυβε το δάσος μέσα στο νυκτερινό εκείνο και επικίνδυνο, ασφαλώς περιβάλλον. Ο συγγραφέας με το διήγημα αυτό ξαναζωντάνεψε στα μάτια μας την απροσπέλαστη εκείνη μονή με τα δύσκολα μονοπάτια της, τη μονή εκείνη από την οποία μόλις και μετά βίας διασώθηκε, όταν την περικύκλωσαν αρκούδες και ξέφυγε αυτός και ει τινες άλλοι, αφού τα φαγητά που είχαν αφήσει έξω από το περίβολο της κυρίας εισόδου της Μονής υπήρξαν σωτήρια ως τροφή των αγριμιών και γλίτωσαν.

Δε θα αναφερθώ σε άλλα διηγήματα του βιβλίου. Και μόνο «Το τάμα» του απλού εκείνου, ολιγογράμματος Κονιτσιώτη, του πιστού εκείνου της ορθοδοξίας υπηρέτη με τα τόσα κουτσούβελα που κάθε χρόνο μετέβαινε στη Μονή του Στομίου, για να μεταφέρει το φως του Πάσχα, αψηφώντας τόσους και τόσους κινδύνους εκεί μέσα στο σκοτεινό και αγριωπό φαράγγι του Αώου, επαναλαμβάνω και μόνο το «Το τάμα» αρκεί για να μας δείξει το μέγεθος της αξίας του βιβλίου αυτού, το οποίο νομίζω πως πρέπει να γίνει κτήμα όλων μας και προπαντός να περιληφθεί στα σχο-

λικά μας εγχειρίδια, τρέφοντας τις ψυχές των παιδιών μας με το φως του αγιοκεριού εκείνου, το φως των ημερών του Πάσχα, το πασχαλιάτικο φως, που είθε να καταυγάζει όλους μας στις δύσκολες και δυσοίωνες ημέρες που περνάμε.

Ο Βασίλειος Νικόπουλος απέδειξε με τα γραπτά του αυτά ότι ο λόγος του Κρυστάλλη, του ποιητή που τόσο λάτρεψε, και του Παπαδιαμάντη, πράγματι υπήρξαν τα βάθρα της λογοτεχνικής του κατάρτισεως, διότι διαβάζοντας τα διηγήματά του θέλοντας και μη αναπολείς τους δύο αυτούς συγγραφείς,

τον ένα ποιητή και τον άλλο πεζογράφο, που στόλισαν τα κείμενα της νεοελληνικής μας πεζογραφίας, καλώντας τον καθένα που αγαπά τα γράμματα και τη λογοτεχνία ειδικότερα να τους μιμηθεί.

Βασίλειε Νικόπουλε, μαθητή μου σχολαστικέ και εξαίρετε, χαίρε και αγάλλου για τα γραφόμενά σου που εμέ, τον διδάσκαλό σου εκεί στο ακριτικό και ηρωικό γυμνάσιο της Κονίτσης, με καταγοήτευσαν και συνήρπασαν και ζήθι εις τους αιώνας!

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
Φιλολόγος - ιστορικός

ΩΔΗ

για το θάνατο του Γιάννη Λυμπερόπουλου

Εσίγησε πια του κυρ-Γιάννη
η αστείρευτη κρήνη.

Γι' αυτόν που έγραψε πολλά
τώρα δύο λόγια μοναχά
θα γράψω με οδύνη.

Της γενιάς του νέοι γαλουχημένοι
με του Πλάτωνα
το μητρός τε και πατρός
ή του Αισχύλου παίδες Ελλήνων ίτε
κάποιοι του έλεγαν εθνικά δεν
φρονείτε.

Της Μακρονήσου γεύτηκε
την αθλία ποιήν.

Ελευθερία έλεγε ποθούμε στην
πατρίδα
άλλο καλλίτερο της λευτεριάς
δεν γνώρισα δεν είδα.

Η Κόνιτσα με περισσή τιμή
η ιδιαίτερη γλυκιά Του πατρίδα
περήφανη για τ' άξιο της βλαστάρι
με στεφάνι από δάφνης κλωνάρι
τον τάφο Του κοσμεί

Αθήνα 28 Νοεμβρίου 2009
Αγαθάγγελος Γ. Πολίτης

Η Διαδικασία από τον τρύγο στην απόσταξη

Ο Σεπτέμβριος είναι ο μήνας που τρυγούσαμε τα σταφύλια από Παρασιώτη, Παλιχήματα, Αιζιρούχη, Καντσιαούση, Αγία Βαρβάρα και Κριθάρια (όπου είχε αρκετά αμπέλια με γλυκά σταφύλια) και στο τέλος τρυγούσαμε τα αμπέλια κοντά στο χωριό καθώς και τις κληματαριές μέσα στο χωριό.

Όλες τις ημέρες του τρύγου στις περιοχές που τρυγούσαμε αντηχούσαν τα τραγούδια των κοριτσιών. Ο καθένας τις μέρες αυτές θα μαγείρευε το καλλίτερο φαγητό και διάφορα εδέσματα. Τα μούλάρια φορτωμένα με τις κόξιες γεμάτες μούστο που θα κατέληγαν στο μεγάλο κάδο του κάθε νοικοκύρη. Υπήρχαν κάδοι των 3.000, των 2.000, των 1.000 και των 500 οκάδων. Στο χωριό παράγονταν πολλές οκάδες μούστου περίπου τις 25.000 οκάδες.

Στο σπίτι μας είχαμε έναν κάδο των 3.000 και έναν άλλον των 700 οκάδων όπου και γεμίζανε και πολλά μικρά βαρέλια που βάζαμε τα κρασί. Βάζαμε περίπου 1800 οκάδες, και από αυτές τις 500 οκάδες τις κρατούσαμε για το σπίτι ενώ το υπόλοιπο ερχόταν από το Κεράσοβο και το αγοράζανε.

Όλοι σχεδόν στο χωριό είχαν αμπέλια και κληματαριές και με το κρασί και το τσίπουρο που πωλούσαν περνούσαν τη χρονιά.

Όταν τελείωνε το βράσιμο των σταφυλιών οι κάδοι σφραγίζονταν με στάχτη και γύψο και μετά από 30 ημέρες, τραβούσαμε το κρασί και τα τσίπουρα που

μένανε τα βγάzaμε τσίπουρο ή ρακί. Το κρασί και το τσίπουρο των τριών χωριών ήταν φημισμένα.

Τα ρακοκάζανα που θα βγάζαν το ρακί ήταν σφραγισμένα από την προηγούμενη χρονιά. Όταν τελείωνε η απόσταξη, σφραγίζονταν και ξεσφραγίζονταν την άλλη χρονιά. Το χωριό μας είχε περίπου 10 αποστακτήρες.

Όλοι οι ενδιαφερόμενοι πηγαίναν στην Κόνιτσα στην Εφορεία και βγάζαν τις άδειες για την απόσταξη. Υπεύθυνος για το ξεσφράγισμα ήτο ο εκάστοτε Ενωματάρχης της χωροφυλακής καθώς και για το σφράγισμα.

Θυμάμαι προπολεμικά, Ενωματάρχης ήταν ο Κωνσταντίνου. Ήτο πάρα πολύ υπηρεσιακός που στο καζάνι του Γιώργου Τζιμηνάδη όταν πήγε να σφραγίσει το καπάκι, δεν είχε τελειώσει η καζανιά και αυτός τη χάλασε δίχως να ακούσει τα παρακάλια των χωριανών να το αφήσει να τελειώσει.

Λίγο αργότερα από αυτό το περιστατικό έκανε κάτι ανήκουστο. Στο σπίτι μας είχαμε σκυλί και το είχαμε δεμένο στην εξώπορτα της αυλής από το μέσα μέρος και με αλυσίδα όχι πολύ μεγάλη. Ο πατέρας μου ήταν Πρόεδρος του χωριού και ο Κωνσταντίνου ερχόταν πολλές φορές για υπηρεσιακούς λόγους. Ο πατέρας μου τον είχε ενημερώσει όταν θα ερχόταν στο σπίτι να χτυπούσε την πόρτα για να πάει ο πατέρας μου να τον περάσει από το σκυλί. Αλλά κάποτε το ξέχασε και μπήκε χωρίς να κτυπήσει την πόρτα και τότε

το σκυλί τον άρπαξε από το παντελόνι. Άρχισε να φωνάζει και ο πατέρας μου του είπε: κ. Κωνσταντίνου εγώ σας ενημέρωσα και μην φωνάζετε. Την άλλη ημέρα ο Κωνσταντίνου του έριξε φόλα και παρά λίγο να πεθάνει. Βλέποντας ο πατέρας μου τι είχε συμβεί, του είπε πως θα το αναφέρει στο διοικητή, και ο Κωνσταντίνου φοβούμενος, παρακαλούσε τον πατέρα μου να μην πάρει το θέμα συνέχεια, του ζήτησε συγγνώμη και βοήθησε τον πατέρα μου να ρίξουν ξύδι με το χωνί στο στόμα του σκύλου.

Και ώ του θαύματος! Το σκυλί σε λίγο έκανε εμετό και έτσι γλύτωσε. Από τότε ο Κωνσταντίνου άλλαξε τη στάση του στο χωριό μας και έγινε πιο συνεργάσιμος

Τις ημέρες και νύχτες που διαρκούσε η απόσταση δεν θα ξεχάσω πως κάθε βράδυ είχε γλέντι. Ο Κώστας ή πιπινάρι όπως τον φώναζαν από συνήθεια κάθε βράδυ με το βιολί του που ανάσταινε και πεθαμένο – γλεντούσε τους χωριανούς. Οι μεζέδες, τα ψημένα κυδώνια, καθώς και οι πατάτες είχαν την τιμητική τους. Η απόσταση διαρκούσε περίπου 20-25 ημέρες. Από τα μέσα του Οκτωβρίου μέχρι της 10 Νοεμβρίου ή και 15 Νοεμβρίου.

Όλοι αυτή η διαδικασία είχε κούραση μεγάλη. Το πλύσιμο των κάδων και βαρελιών, μετά να κουβαλήσεις το κρασί, να βγάλεις και να κουβαλήσεις τα τσίπουρα στα καζάνια που θα έβγαине το τσίπουρο, καθώς και τα ξύλα για τη φωτιά.

Θυμάμαι κάποιες ημέρες της αποστάξεως, ο πατέρας μου ήτο πλέον Ιερέας είχε αγοράσει μια μοσχαροκεφαλή για να την έφτιαχνε η μητέρα μου πατσά. Δεν το κράτησε μυστικό και πάνω στη συζήτηση

στα καζάνια το εξομολογήθηκε στην παρέα, ότι αγόρασε ένα τρυφερό κεφάλι μικρού μοσχαριού. Στην παρέα ήταν ο Κώστας Χατζής, ο Βασίλης Παπαδημητρίου και άλλοι, όπου και στήσανε τη μηχανή να πάρουν το κεφάλι από την Παπαδιά. Και έτσι έγινε. Στείλανε το Βασίλη Παπαδημητρίου στη μητέρα μου όπου της λέει: Παπαδιά μου είπε ο παπάς να μου δώσεις το κεφάλι. Αυτή δεν πονηρεύτηκε και το έδωσε. Το έφτιαξαν πατσά, και προσκαλώντας και τον πατέρα μου να τους τιμήσει και να πάει να φάει πατσιά. Έτσι και έγινε.

Πήγε ο πατέρας μου έφαγε, τους ευχαρίστησε, τους είπε ότι ήτο ωραίος ο πατσιάς και έφυγε για το σπίτι. Όλα αυτά γίνανε την ίδια μέρα. Μόλις πήγε στο σπίτι του λέει η μητέρα μου. Τι το ήθελες το κεφάλι παπά και έστειλες το Βασίλη να το πάρει;

Τότε κατάλαβε την πλεκτάνη που του παίζανε και τον πατσιά που έφαγε ήτο από το κεφάλι που είχε αγοράσει. Ο πατέρας μου ήταν άνθρωπος με χρυσή καρδιά, αλλά και του άρεσαν τα αστεία.

Βλέποντας την άλλη μέρα το Βασίλη Παπαδημητρίου του λέει: Δεν θα αγοράσεις ρε «γκουλάν» κρέας; Θα πάω στη Γωγώ (τη γυναίκα του Βασίλη) να το πάρω. Τότε του απαντά ο Βασίλης: Παπά μου δεν πρόκειται να μάθεις πότε θα πάρω κρέας.

Αυτά και πολλά άλλα γίνονταν την εποχή εκείνη που δέχονταν τα πειράγματα και τα αστεία στο χωριό. Ενώ τώρα όλα αυτά δεν ισχύουν.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ε. ΞΕΙΝΟΣ
Γανναδιό

Σήμερα γάμος γίνεται...

Παν. Φ. Νάτση
Θεσ/νίκη

Όπως οι περισσότεροι γνωρίζουμε ο γάμος είναι ένα από τα πιο ευχάριστα γεγονότα στη ζωή μας, είτε είναι δικός μας γάμος, των παιδιών μας των εγγονών μας είτε και των φίλων μας.

Όμως στους γάμους σήμερα όλα έχουν αλλάξει κι έχει καταντήσει ένα κοσμικό γεγονός με πλήθος κόσμου στις εκκλησίες που πολλές φορές έχουμε δει να μην παρακολουθούν ούτε καν το μυστήριο.

Ευτυχώς μέσα σ' αυτόν το νέο τρόπο τέλεσης γάμων, ειδικά στις πόλεις, στις 7 Νοεμβρίου 2009 στη Θεσ/νίκη είχαμε έναν μεγαλοπρεπή γάμο με πολλά παραδοσιακά έθιμα, με την ορχήστρα του Μιχάλη Πανουσάκου από την Κόνιτσα και πράγματι όσοι παραβρεθήκαμε ζήσαμε αξέχαστες στιγμές. Συγκεκριμένα παντρεύτηκε η Αγγελική Νάτση του Κωνσταντίνου που κατάγεται από το χωριό μας, με τον Νίκο Λομβάρδο-Λαζαράτο.

Την Παρασκευή λοιπόν 6 Νοεμβρίου 2009 είχε τραπέζι στην ταβέρνα «Γάστρα» όπου παραβρέθηκαν όλοι οι στενοί συγγενείς της νύφης και κάποιοι από το γαμπρό. Το γλέντι είχε αρχίσει από το απόγευμα στο σπίτι και έτσι λόγω του κεφιού υπήρξε κάποια δικαιολογημένη καθυστέρηση προσέλευσης στην ταβέρνα.

Μετά τα πρώτα «νουμπέτια» και επιτραπέζια τραγούδια ζυμώθηκε η κουλούρα με όλες τις θείες της να τραγουδούν:

«ψιλό-λιγνό είν' τα αλεύρι
κι' αφράτο το προζύμι
κόρη το ζυμώνει
με μάνα, με πατέρα
μ' αδέλφια, με ξαδέλφια
και μ' όλο της το σόι»

Μόλις ολοκληρώθηκε το ζύωμα της κουλούρας από τη νύφη της Αγγελικής (γυναίκα Χρήστου Νάτση), η οποία «μπουγιουλώθηκε» από το εναπομείναν αλεύρι, άρχισε το τραγούδι για το κέρασμα της κουλούρας από πατέρα, μάνα, αδέλφια, ξαδέλφια, φίλους και όλο το σόι «κέρνα πατέρα, κέρνα - κέρνα την κουλούρα για να σου προκόψει... Κέρνα μάνα» κλπ. Ακολουθώς η αγαπημένη μας Νίκη που ζύωσε την κουλούρα την βάζει στο κεφάλι και όλοι όσοι συμμετείχαν στο ζύωμα χορεύουν το «κύργιέ μ' και ποιος τον κάνει του νιόγαμπρου το γάμο», «ο πατέρας της τον κάνει με μόσχο και σταφύλι» κλπ.

Μετά απ' όλα αυτά ακολούθησε χορός που κράτησε μέχρι τις πρωινές ώρες.

Το Σάββατο ξεκίνησε το ντύσιμο της νύφης και το στόλισμά της, με τη συνοδεία των τραγουδιών. Το απόγευμα γέμισε το σπίτι από συγγενείς όπου το

τσίπουρο είχε την τιμητική του και ο Πανουσάκος τη δράση του. Γλέντι, Τρικούβεργο, μέχρι που κάποιος φώναξε «πρέπει να φύγουμε για την εκκλησία ...» εκεί άρχισε το ξεπροβόδισμα της νύφης με το ωραίο τραγούδι που όλοι ξέρουμε και μας αρέσει. Ο γάμος έγινε στη Μητρόπολη Θεσ/νίκης με πλήθος κόσμου και ακολούθησε δεξίωση στο Ξενοδοχείο «Polis» όπου πράγματι ήταν πολύ ωραία.

Αυτός ο γάμος μακριά από το χωριό, έκανε τους παλιούς να θυμούνται και να συγκινούνται και οι νεότεροι να παρακολουθούν με μεγάλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφέρω ότι ο παππούς της Αγγελικής (Χρήστος Νάτσος) ήταν ο μοναδικός χωριανός μας που έκανε όλους τους γάμους των παιδιών του και των εγγονών του με την ορχήστρα του Μιχάλη Πανουσάκου (πρόσφατα τον χαρήκαμε και στην ΕΤ3).

Ευελπιστούμε τα πολλά παιδιά του χωριού μας που είναι μάλιστα και μεγάλης ηλικίας να αποφασίσουν να παντρευτούν, να κάνουν οικογένεια και θα δουν ότι ο γάμος, ας τους φοβίζει, είναι ένα ευχάριστο γεγονός στη ζωή με πολλές συγκινήσεις και απροσδιόριστα γλυκά συναισθήματα. Άντε λοιπόν να πούμε γρήγορα και πάλι... Σήμερα γάμος, γίνεται...

Την ίδια μέρα στη Θεσ/νίκη παντρεύτηκε η Παναγιώτα Ντίνη κόρη του Κώστα Ντίνη του Παναγιώτη, με τον Μανώλη Χερκελετζή.

Ακολούθησε δεξίωση στην αίθουσα του εκπολιτιστικού κέντρου της Ιεράς Μητρόπολης Θεσ/νίκης.

Τους ευχόμαστε να ζήσουν ευτυχισμένα με απογόνους, που θα τους φέρουν στη Λαγκάδα για να γνωρίσουν τον τόπο των παππούδων τους.

Ευχαριστώ
Π. Νάτσος

Χαράλ. Ν. Ρεμπέλης

Κονιτσιώτικα

Δημοτ. τραγούδια τραπεζιού, χορού, νυφιάτικα και γάμου, λιανοτραγούδα, νανουρίσματα, λαζαρικά, μοιρολόγια, του χάρου και του Κάτω Κόσμου, παραμύθια, παραδόσεις, ευτράπελες διηγήσεις, παροιμίες και παροιμιώδεις φράσεις, αινίγματα, ιδιωματικές φράσεις, ευχές, κατάρες, γλωσσοδέτες, γλωσσικό ιδίωμα Μαστοροχωριών, τοπωνύμια, Γλωσσάριο, κουδαρίτικα.

Σελ. 360, τιμή 20 ευρώ.

Θα το βρείτε: Βιβλιοπωλεία Κόνιτσας: 1) Ν. Πλουμής, 2) Ελ. Κυρίτση, Νικ. Ρεμπέλης τηλ. 26550 23071 και Δ/νση περιод. «ΚΟΝΙΤΣΑ».

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΛΑΓΚΑΔΙΩΤΩΝ - ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Σωματείο Αναγνωρισμένο - Έτος Ιδρύσεως 1976

1. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Αδελφότητας Λαγκαδιωτών εύχεται σ' όλους τους συγχωριανούς φίλους και συμπατριώτες, ευτυχισμένο το νέο έτος 2010 με πλήρη υγεία και ειρήνη σ' όλο τον κόσμο.

2. Ευχόμαστε ολόψυχα καλή επιτυχία στα καθήκοντα του Αντιδημάρχου που ανέλαβε στο Δήμο Μαστοροχωρίων, ο συγχωριανός μας Παύλος Κληματάς. Για μας είναι μεγάλη τιμή αυτή η θέση, στην τοπική Αυτοδιοίκηση που αναλαμβάνει ο συγχωριανός μας και πιστεύουμε ότι θα πρυτανεύσει το δίκαιον, γιατί αυτό πρεσβεύει, και με τις γνώσεις που έχει θα βοηθήσει τα χωριά του Δήμου μας.

3. Γνωρίζουμε στους φίλους και συγχωριανούς ότι:

α) την 23 Ιαν. 2010 ημέρα Σάββατο και ώρα 21.00 θα κόψουμε στην Αθήνα την Βασιλόπιτα και θ' ακολουθήσει παραδοσιακός χορός με τη Δημ. Ορχήστρα του Θ. Βλαχόπουλου στην ταβέρνα το «ΤΖΑΚΙ» - Πλατυπόδι Βάρδα 2-4 και Ραγκαβή γωνία (πίσω από τον Άρειο Πάγο) περιοχή Γκύζη, τηλ. 210 6432149.

β) Την 30 Ιαν. 2010 ημέρα Σάββατο και ώρα 21.00 θα κόψουμε στη Θεσ/νίκη την Βασιλόπιτα και θ' ακολουθήσει παραδοσιακός χορός με την ως άνω ορχήστρα στην αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου της Ι. Μητρόπολης Θεσ/νίκης -Ν. Πλαστήρα 65, Χαριλάου τηλ. 2310397700 και

γ) Στις 13 Φεβ. 2010 (ΑΠΟΚΡΙΕΣ) ημέρα Σάββατο και ώρα 20.000 θα κόψουμε τα κέδρα στο χωριό μας, ακολουθώντας θα

κόψουμε την Βασιλόπιτα για τους αγαπητούς συγχωριανούς μας που φυλάνε εκεί Θερμοπύλες και θ' ακολουθήσει παραδοσιακό γλέντι στην ταβέρνα του Θ. Κατσιώτα, τηλ. 2644031354.

Στην κάθε εκδήλωση ο τυχερός το κομματιού της Βασιλόπιτας θα πάρει ως δώρο μια χρυσή λίρα.

4. Οι εκδηλώσεις αυτές ως σκοπό έχουν το αντάμωμα των συγχωριανών και φίλων, τη σύσφιξη των σχέσεων μας αλλά και τη γνωριμία των παιδιών μας μεταξύ τους. Εκεί που αυτό το βράδυ του Σαββάτου θα βγούμε να πάμε κάπου αλλού, ας πάρουμε ένα φίλο μας και να πάμε να βοηθήσουμε το χωριό μας και να γλεντήσουμε.

Ας κάνουμε λοιπόν σεργιάνι και ας μπολιάσουμε με αγάπη στο χωριό μας και είμαι σίγουρος ότι το μπόλιασμα αυτό θα βγάλει καλούς καρπούς.

Θέλω να ξέρετε ότι ο ένας ή οι λίγοι δεν μπορούν να πετύχουν τίποτε. Οι πολλοί όμως μαζί μπορούν να κάνουν πολλά.

Το 2010 αγαπητοί συγχωριανοί και φίλοι γιορτάζουμε τα 35 χρόνια Δράσης και Προσφοράς της Αδελφότητας. Γι' αυτό το πανλαγκαδιώτικο αντάμωμα θα πρέπει να στεφθεί με επιτυχία σε όλες τις εκδηλώσεις και αυτό θα γίνει με την συμμετοχή όλων μας.

Το Διοικ. Συμβούλιο σας περιμένει.

Σας ευχαριστούμε

Ο Πρόεδρος
Παν.Φ. Νάτσος

Ο Γεν. Γραμματέας
Θωμάς Ι. Μανώλης

«ΤΥΜΦΗ» ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Με την παρούσα επιστολή μου θα ήθελα να έλθω σε επαφή με το περιοδικό και μη λαμβάνοντας ως αντιπαλότητα την επιστολή μου θα αναφερθώ στην πραγματικότητα, σχετικά με το άρθρο για τον αθλητισμό στο χώρο μας, δημιουργώντας εντυπώσεις και προβάλλοντας σχέδια, που πολλές φορές, επί σειρά ετών έχουν αναφερθεί και έχουν γίνει αγώνες για να επιτευχθούν από ανθρώπους του αθλητισμού.

Αθλητισμός στο χώρο μας κατά κύριο λόγο δεν είναι μόνο το ποδόσφαιρο, όπως αναφέρεται και μάλιστα υποβαθμίζοντας άλλα Ολυμπιακά Αθλήματα Σωματείων ενεργών, όπως η ΤΥΜΦΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ, ο ΝΟΜΑΣ, ο ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ που καλλιεργούν τα αθλήματα του Καγιάκ της Τοξοβολίας, της Αναρρίχησης, του ποδηλάτου της ορειβασίας και άλλων αθλημάτων, όπου οι επιτυχίες έχουν φθάσει σε επίπεδο, πέραν του χώρου της Ελλάδος, αφού αθλητές εκπροσωπούν επάξια με τα χρώματα της ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ το χώρο μας και τη χώρα μας.

Σίγουρα δεν τίθεται ερώτημα αν υπάρχει θέληση για Αθλητισμό στο χώρο μας, γιατί αν δεν υπήρχε δεν θα υπήρχαν τα παραπάνω. Ήδη υπάρχουν υποδομές καθότι λειτουργούν στην Κόνιτσα δυο ΤΑΔ (Τμήμα Αθλητικής Διευκόλυνσης) στο Γυμνάσιο Κόνιτσας για τα Ολυμπιακά Αθλήματα του Καγιάκ και της Τοξοβολίας.

Μετά από 10ετή αγώνα η κατασκευή στην Κόνιτσα ΠΙΣΤΑΣ ΚΑΓΙΑΚ Διεθνών προδιαγραφών έχει φθάσει στην τελική

διαδικασία.

Υπάρχουν διέξοδοι για τα κορίτσια του χώρου σε όλα τα αθλήματα. Οι αθλήτριες που απασχολούνται υπερβαίνουν μόνιμα τις 20, αριθμός αρκετός, συγκριτικά με την γενικότερη απασχόληση του θηλυκού πληθυσμού.

Η ΠΙΝΔΟΣ ναι. Δ' Εθνική ήταν για 2 φορές με τους ίδιους ανθρώπους, όμως τελευταία έγινε αντικείμενο προσωπικής εκμετάλλευσης και διοικητικής απειρίας, λόγω μη ύπαρξης τεχνογνωσίας του αθλήματος με αποτέλεσμα την επιστροφή στο τοπικό πρωτάθλημα.

Διοργανώσεις που προέβαλλαν το χώρο μας σε επίπεδο χώρας και παγκόσμιο έχει φιλοξενήσει ο αγωνιστικός χώρος του γηπέδου (ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΥΠΕΛΛΟ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΟΥ ΠΛΑΓΙΑΣ, ΔΙΑΣΥΛΛΟΓΙΚΟΙ, ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΥΠΕΛΛΑ ΚΑΓΙΑΚ ΚΑΙ ΤΟΞΟΒΟΛΙΑΣ).

Έχοντας λοιπόν θετική ενέργεια και αξιολογώντας τις καταστάσεις, χωρίς προσωπικές φιλοδοξίες και αυταρχισμούς, μέσα από τον διάλογο με τους φορείς, υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες και τεχνογνωσία ώστε η νεολαία της Κόνιτσας να έχει τις επιλογές της, αποφεύγοντας τις δυσάρεστες καταστάσεις που ορισμένοι τώρα ανακαλύπτουν ως οικογενειάρχες, γιατί τουλάχιστον στο Σωματείο ΤΥΜΦΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ μούμε τους νέους-νέες να έχουν τον αθλητισμό ως τρόπο ζωής.

ΝΕΑ ΤΜΗΜΑΤΑ «ΤΥΜΦΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ»

Καγιάκ

Επιτυχής η χρονιά του Τμήματος για τη χρονιά 2009.

Περίπου 50 αθλητές και αθλήτριες συμμετείχαν στις διοργανώσεις που έλαβαν μέρος στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Τρεις αθλητές μέλη της Εθνικής Ελλάδος κατέλαβαν θέσεις αξιόλογες στις διοργανώσεις του εξωτερικού. Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ ως άνδρας και οι ΑΓΟΡΟΥ ΝΙΚΟΣ και ΛΑΚΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ως έφηβοι:

Στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα έχουμε Πρωταθλητή Ελλάδος για το 2009 τον έφηβο ΑΓΟΡΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟ.

Πρωταθλητή Ελλάδος ΠΑΙΔΩΝ τον ΛΑΚΚΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟ. Στο ομαδικό 3ΧΚ1 Ανδρών Ασημένιους τους Σ. ΚΩΣΤΟΥΛΑ-ΛΑΚΚΑ Π. - ΜΟΥΡΕΧΙΔΗ Λ.

Στο ομαδικό 3ΧΚ1 Εφήβων Ασημένιους τους Ν. ΑΓΟΡΟΥ - ΛΑΚΚΑ Δ. - ΜΗΣΙΑΚΟΥΛΗ Κ.

Στο Κύπελλο Ελλάδος το 2009 στη Γενική Κατάταξη οι αθλητές αθλήτριες κατέκτησαν την 3η θέση.

Με συμμετοχή 35 αθλητών-αθλητριών στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις του Ελληνικού τα τμήματα της ανάπτυξης θριάμβευσαν στις 29 Αυγούστου 2009 πιστοποιώντας την κυριαρχία τους σε όλες τις ανταγωνίσιμες κατηγορίες.

Συμμετοχές.

Αντωνίου Νίκος-Αντωνίου Παύλος-Βαρβάτης Φίλιππος-Βασάλος Χρήστος-

Βρέμος Σωτήρης-Γαϊτανίδης Δημήτρης, Γιαννημέλος Θωμάς-Γκίκας Νίκος-Κουνίκι Γκρενάρ-Λάμπρου Γιώργος-Λάμπας Νίκος-Ράπτης Γιώργος-Σουλιώτης Χρήστος-Χαλούλος Σωτήρης-Αντωνίου Αφροδίτη-Γαϊτανίδου Ελένη-Καλτσούνη Έρρικα-Κυρίτση Ευρυδίκη-Κυρίτση Ιωάννα-Λάμπρου Γιαννούλα-Κυρίτση Ιωάννα-Μησιακούλη Σταματία-Μουρεχίδη Θεοδώρα-Νίκου Αντιγόνη-Τσιλιγιάννη Μαρία-Σκούρου Πάτρα-Μησιακούλης Κυριάκος-Αγόρου Νίκος-Αγόρου Γιώργος-Λάκκας Δημήτρης-Λάκκας Πάνος.

Τοξοβολία

Στο τμήμα της ανάπτυξης αποτελούμενο από 15-20 αθλητές-τριες το ενδιαφέρον είναι μεγάλο καθώς δίνεται η δυνατότητα να μάθουν τα μυστικά της Τοξοβολίας.

Στο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα του 2009 που έγινε στην Κέρκυρα η Ομάδα πήρε βαθμολογία στο ομαδικό του Συνθέτου Τόξου ανάμεσα σε 80 Σωματεία της χώρας αποτελούμενη από τους αθλητές ΜΠΑΤΣΑΡΑ ΜΑΝΩΛΗ-ΑΓΟΡΟΥ ΚΩΣΤΑ και ΚΑΣΟΥΡΑ ΣΩΚΡΑΤΗ.

Σε αγώνες των Ενόπλων Δυνάμεων οι ΠΕΤΑΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ και ΚΙΤΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ αθλητές του Τμήματος ανέβηκαν στο βάθρο.

Δ.Σ. Σωματείου

ΕΙΛΗΣΕΙΣ

Πολλές βροχές μας έφερε ο Νοέμβρης το πρώτο δεκαήμερο και χιόνια στα ψηλά βουνά. Ευτυχώς συνέχισε με σχετική καλοκαιρία ως το τέλος και ευνοήθηκαν οι παραγωγοί καλαμποκιού να μαζέψουν τη σοδειά τους.

Αυτόν το μήνα έληξε και η διαδικασία της απόσταξης για την παραγωγή του τσίπουρου που γίνεται σε όλα τα χωριά. Είναι από παλιά η συνήθεια αυτή να γίνεται σε γιορταστική ατμόσφαιρα με τα σχετικά μεζεδάκια που συνοδεύουν το φρέσκο απόσταγμα από τα ρακοκάζανα. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις τη ρακοποσία ακολουθεί και γλεντάκι με το λάλημα του κλαρίνου.

- Στις 2/11 στην αίθουσα του Κ.Π.Ε.Κ. πραγματοποιήθηκε ημερίδα «ενημέρωσης των πολιτών για την αξιοποίηση των Ευρωπαϊκών και Εθν. Προγραμμάτων».

- Στις 21/11 γιορτάστηκε στη Μολυβδοσκεπάστη η «ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ» με Δοξολογία, μνημόσυνο και τη συμμετοχή αρχών και κατοίκων.

- Στις 19/11 παράσταση Καραγκιόζη δόθηκε στην αίθουσα του Δημαρχείου.

- Με πρωτοβουλία της Ι. Μητρόπολης πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα του Δημαρχείου στις 22/11 εκδήλωση μνήμης στον Ποντιακό Ελληνισμό για τα 90 χρόνια μετά τη γενοκτονία.

- Με βροχές και χιόνια μας ήθρε

και ο φεινός Δεκέμβρης.

- Στις 11-12-13 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Περι/κής Εκπ/σης Κόνιτσας σεμινάριο με θέμα:

«Κλιματική αλλαγή - Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης».

- Αρχηγός της Ελληνικής Αστυνομίας τοποθετήθηκε ο συμπατριώτης και φίλος του περιοδικού μας Ελευθέριος Οικονόμου. Η Συντ. Επιτροπή του εύχεται «καλή δύναμη» στα δύσκολα καθήκοντα της νέας Υπηρεσίας.

- Το Δ.Σ. του Συνδέσμου Βουρμπιανικών αποφάσισε να κάνει το κόψιμο της Πρωτοχρονιάτικης πίτας στο ξενοδοχείο STANLEY (Αθήνα) την Κυριακή 24/10/2010.

- Ο Πολιτιστ. Σύλλογος «Αγ. Νικόλαος» Α. Κόνιτσας πραγματοποίησε χορό στο κέντρο «ΠΑΝΟΡΑΜΑ» στις 26-12-09.

- Με βροχερό καιρό γιορτάστηκαν τα φετινά Χριστούγεννα. Αρκετός κόσμος από τις πόλεις προτίμησαν να περάσουν τις γιορτές στην περιοχή μας και τα ξενοδοχεία ήταν πλήρη. Φαντασμαγορική ήταν και η όψη της Κόνιτσας με τα κινέζικα λαμπιόνια που στόλιζαν σπίτια και πλατείες.

- Μετά την πρόσφατη κλοπή των χρυσών ταμάτων στην εκκλησία του Διστράτου που δεν εξιχνιάστηκε ακόμα, νέο κρούσμα κλοπής μεγάλης αξίας εικόνων είχαμε στο Ζαγόρι. Συγκεκριμένα, σε εκκλησία στο χωριό Κουκούλι ιερόσυλοι αφήρρισαν πολλές εικόνες

και άλλα πολύτιμα εκκλησιαστικά σκεύη, εκμεταλλευόμενοι τη μεγάλη κίνηση επισκεπτών τις μέρες των Χριστουγεννιάτικων γιορτών.

Με την αραίωση του πληθυσμού στα χωριά μένουν αφύλαχτες οι εκκλησίες και όπως πάμε, αφού δε λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα από τις αρχές σε λίγα χρόνια θα «κλαίμε τη μοίρα μας».

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Για την ανάδειξή σας ως αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας εκ μέρους όλων των Κονιτσιωτισσών και όλων των Κονιτσιωτών και εγώ προσωπικά σας συγχαίρω και σας εύχομαι καλή επιτυχία στην αποστολή σας.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΞΑΡΧΟΥ
Δήμαρχος Κόνιτσας

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ο Πρόεδρος και το τοπικό Συμβούλιο του Τ.Δ. Ρουσιάς του Δήμου Άνω Πωγωνίου και οι Απανταχού Ρουσιώτες ευχαριστούν όσους βοήθησαν για τη συντήρηση της Εκκλησίας και ιδιαίτερα τον Νομάρχη κ. Αλ. Κακριμάνη.

Διόρθωση: Στος τεύχος 147 στο θέμα «σκόρπιες σκέψεις» γράφτηκε το όνομα του Γιώργου Ν. Κούκη αντί του σωστού Χρήστου Ν. Κούκη, που είναι ο πρόεδρος της Αδελφότητας Αμαράντου.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ:

Ο Κώστας και η Χρυσούλα Γκούντα στην Κόνιτσα απόκτησαν αγοράκι στις 7/8/09.

- Στις 4/11/09 ο Θεόδωρος Βαροζής και η Αλεξάνδρα Ζούκη απόκτησαν στην Αθήνα κοριτσάκι, ο παππούς και η γιαγιά Νίκος και Αμαλία Τσίμα τους εύχονται να τους ζήσει.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ:

Ο Ραϋμόν Μάλιακας και η Αικατερίνη Γρέντζιου βάπτισαν στις 8/11/09 την κορούλα τους στην Αθήνα. Όνομα Λυδία.

ΓΑΜΟΙ:

Στις 27/9/09 έγιναν στη Ν. Υόρκη οι γάμοι του Αθανασίου Πούλιου και της Κυριακής Τσόφλια.

- Στις 24/10 οι γάμοι του Μανώλη Μηναδάκη και της Σοφίας Οικονομόπουλου στην Αθήνα.

- Στις 8/11 οι γάμοι του Γεωργίου Σακκά και της Ευσταθίας Διαβάτη στην Κέρκυρα.

- Στις 14/11 έγιναν στην Ηλιόραχη οι γάμοι του Αθανασίου Σταύρου και της Ελένης Ντάκου.

- Στις 21/11 έγιναν στην Άρτα οι γάμοι του Στέφανου Μάτσια και της μαρίας Κόνιαρη.

ΘΑΝΑΤΟΙ:

Στις 18/11 η Πολυξένη Γεωργιάδου ετών 94 στην Κόνιτσα.

- Στις 18/11 ο Δημήτριος Σγούρος ετών 47 στα Άρματα.

- Στις 19/11 η Βικτωρία Μήτσιου ετών 85 στην Κόνιτσα.
- Στις 25/11 ο Πέτρος Γκίκας ετών 93 στην Κόνιτσα.
- Στις 25/11 η Χουσιγιέ Σιόλη, ετών 97 στην Κόνιτσα.
- Στις 29/11 η Ελένη Κυρίτση ετών 96 στο Μάζι.
- Στις 30/11 η Σοφία Βαφοπούλου ετών 81 στην Κόνιτσα.
- Τις 1/12 η Ευαγγελία Γκάγκα ετών 76 στην Καλλιθέα.
- Την 1/12 η Αικατερίνη Βλάχου ετών 89 στην Κόνιτσα.
- Την 1/12 ο Δημήτριος Παπατρύφων ετών 88 στην Πουρνιά.
- Στις 3/12 η Λευκοθέα Γκούντα, ετών 66 στην Κλειδωνιά.
- Στις 5/12 η Ευδοκία Πρωτόπαπα, ετών 96 στον Πύργο.
- Στις 7/12 ο Θωμάς Νίκου, ετών 83 στην Κόνιτσα.
- Στις 8/12 η Γιαννούλα Γιαννάκη ετών 99 στην Κόνιτσα.
- Στις 8/12 ο Βασίλης Σπύρου, ετών 74 στον Νικάνορα.
- Στις 16/12 η Καλλιόπη Λάκκα, ετών 78 στην Καλλιθέα.
- Στις 17/12 ο Κων/νος Κωνσταυτινίδης, ετών 84 στο Κεράσοβο.
- Στις 19/12 ο Ηλίας Παπαναστασίου, ετών 94 στα Άρματα.

Επι τέλους ένα Μνημόσυνο

Πολλάκις το έχουμε γράψει, αμέτρητες φορές το έχουμε συζητήσει, πλειστάκις το έχουμε αναφέρει και τώρα και στο παρελθόν. Εν τούτοις άπαντες οι τοπικοί ταγοί εκώφευσαν.

Ο λόγος; Ένα μνημόσυνο για τους αφιερωτές, δωρητές, ως και εκείνους που με καθ' οιονδήποτε τρόπο πρόσφεραν τα μέγιστα στην κοινωνία της Κόνιτσας αλλά και τα χωριά της.

Παντού, σ' όλα τα χωριά και πόλεις. Είτε ο Δήμος είτε οι Σύλλογοι, αδελφότητες κ.λ.π. κάθε χρόνο πραγματοποιούν ένα μνημόσυνο «Εις μνήμη εκείνων που έδωσαν ή και εργάστηκαν» για το καλό του τόπου τους. Έτσι, και οι ψυχές των αγάλλονται, αλλά και η μνήμη τους μένει αιώνια.

Η Μητρόπολη, η ενορία της άνω Κόνιτσας, το Γυμνάσιο, Λύκειο, η Αναγνωστοπούλειος Σχολή, κάθε χρόνο τελούν ένα μνημόσυνο. Ο Δήμος Κόνιτσας γιατί; Εγώ προσωπικά αδυνατώ να δώσω απάντηση.

Λες και οι άνθρωποι αυτοί μας τα χρωστάγανε ή ήταν υποχρεωμένοι να το πράξουν.

Απλά, θα περάσουν μερικά χρόνια και οι τωρινές, πόσο μάλλον οι μελλοντικές γενεές δεν θα γνωρίζουν τίποτε ποιοί ήταν οι άνθρωποι αυτοί από τους οποίους παίρνουν κάποια βραβεία ή και επιχορηγήσεις. Δεν χρειάζονται περισσότερα ο «έχων ώτα κούειν ακούετω».

Ε. Ευαγγελίδης
Κόνιτσα

† Ωδή στη Μάνα

Από το γιο της Βασίλη

Μανούλα μου μονάκριβη
και πολυαγαπημένη
έφυγες και ορφάνεψε
όλη η οικουμένη

Δεν τόλμησα ποτέ να πω
πόσο σε αγαπούσα
να βρίσκομαι στο πλάι σου
πόσο το λαχταρούσα

Ήσουν το Φως στη σκέψη μου
κι ο Ήλιος στην καρδιά μου
και στις ζωής τη σπράτα μου
σε ήθελα κοντά μου.

Αν κι η ζωή σε γέμισε
με βάσανα και πίκρες
εσύ ήσουν πάντα γελαστή
και έκρυβες τις λύπες

Ποτέ σου δεν εκάκιωσες
δεν έβλαψες κανένα
και τα παιδιά σου ήθελες
να είναι αγαπημένα

Μανούλα μου!...

συγχώραμε αν πίκρανα εσένα
και ας το βρούνε απ' το θεό
όσοι είπανε για μένα.

Κι αν στα στερνά ezήτησες
για να σε συγχωρήσω
κακία εγώ δεν κράταγα
κι ούτε θα σου κρατήσω

Πάντοτε σε αγάπαγα
και σ' είχα στην καρδιά μου
και τώρα περισσότερο
που'φυγες μακριά μου

Αυτό σου λέω μοναχά
βγαλμένο απ' την ψυχή μου
πως η γλυκιά σου η μορφή
θα'ναι πάντα μαζί μου

Τώρα καλή μανούλα μου
λίγο θα σε αφήσω
και θα ξανάρθω πάλι εγώ
να σε μοιρολογήσω

Άμε μανούλα στο καλό
και άσε μου την ευχή σου
τα Χερουβείμ και Σεραφείμ
να βρίσκονται μαζί σου

Όπως καλοδεχόσουνα
και συγγενείς και ξένους
ας σε δεχτεί και σε ο Θεός
με τους κατατρεγμένους!...

Αιωνία σου η μνήμη Μανούλα μου
και ας είναι ελαφρύ το χώμα που σε
σκεπάζει!...

Σημ.: Στη μνήμη της γιαγιάς μου, του
Πατέρα μου και της Μητέρας μου που απεβίωσε
πρόσφατα, προσφέρω 100 ευρώ για ενίσχυση
του περιοδικού «ΚΟΝΙΤΣΑ» Βασιλῆς.

* * *

† Λευκή Κυπαρίσση - Νούσια

Πέρασε ένας
χρόνος από τη
στιγμή που έφυ-
γες από κοντά
μας αγαπημένη
μου μητέρα και
αξέχαστη αδελ-
φή μας Λευκή
(20-11-2008).
Φεύγοντας μας

άφησες πίκρα και δάκρυ.

Δεν μπορούμε να συνηθίσουμε να
ζούμε με την απουσία σου. Μας λείπει
η παρουσία σου, η ευγένειά σου, η
καλοσύνη σου.

Ήσουν μια ψυχή γεμάτη αγάπη για
όλους. Ήσουν όμως άτυχη. Την υπέ-
ροχη οικογένειά σου τη χτύπησε διπλό
κακό και δεν άντεξες την πίκρα της
διπλής απώλειας.

Έφυγες γι' αυτό νωρίς από κοντά
μας, για να πας να συναντήσεις τις ψυ-

χές του συζύγου και του γιου σου, που
τόσο είχες λατρέψει.

Ας είναι αιώνια η μνήμη σου. Δε θα
σε ξεχάσουμε ποτέ. Θα ζεις πάντα στο
νου και στην καρδιά μας.

Σημ.: Ο γιος σου Ανδρέας και τα αδελφια σου
Βασιλῆς, Ευανθία, και Αθανασία. Στη μνήμη
σου προσφέρουμε στο περιοδικό ΚΟΝΙΤΣΑ
150 ευρώ.

* * *

† Αριστομένης Γ. Γεωργάκης ετών 84 από το Ασημοχώρι Μοτοροχωρίων

Υστερα από τροχαίο ατύχημα και μετά
από μία εβδομάδα από το ατύχημα πέθανε
στα Γιάννινα στις 7/11/2009, ο Αση-
μοχωρίτης Αριστομένης Γ. Γεωργάκης.

Ο Αριστομένης Γεωργάκης υπήρξε
ένας ξεχωριστός άνθρωπος, υπήρξε
στην κυριολεξία ένας σωστός άρχοντας
και κυρίως στον πνευματικό τομέα.

Διάλεξε για σύζυγο την αξιόλογο και
αξιαγάπητη γοργοποταμίπισσα Μαριάνθη
Παπαγεωργίου και απέκτησαν δύο
κορίτσια στα οποία έδωσαν μοναδική
παιδεία, αφού και οι δύο κοπέλες η Ελέ-
νη, και η Γεωργία σπούδασαν και
τελείωσαν το Πάντειο Πανεπιστήμιο και
σήμερα κατέχουν περίοπτες θέσεις στην
κοινωνία των Ιωαννίνων. Η Ελένη είναι
διευθύντρια στο υποκατάστημα της Γενικής
Τράπεζας στα Γιάννινα και η Γεωργία είναι
διευθύντρια στην Γενική Διεύθυνση της
Δημόσιας Διοίκησης της Περιφέρειας
Ηπείρου. Και αυτά όλα τα έδωσε ο
αγαπητός Αριστομένης μαζί με την άξια
σύζυγό του Μαριάνθη διότι έδωσαν άριστη

ανατροφή στα κορίτσια τους.

Πέραν της αρίστης επαγγελματικής διαδρομής που είχε ο Αριστομένης, παρά τις ελάχιστες γραμματικές γνώσεις που είχε, λόγω κατοχής (Δημοτικό μόνο σχολείο), καλλιέργησε τα γράμματα και εξέδωσε δύο λαογραφικά βιβλία, λίαν αξιόλογα.

Στο ένα που έχει τίτλο «Ήθη και έθιμα Ασημοχωρίου» καταγράφει περίπου 250 τραγούδια της περιοχής Κονίτσας, αλλά και γενικώτερα της Ηπείρου και το βιβλίο αυτό το συμβουλεύονται πολλοί δημιουργοί που αποτυπώνουν την μουσική μας παράδοση σε C.D. και κασέτες.

Ο Αριστομένης στην επίγεια ζωή του παντού και πάντα έπραξε το καθήκον του στο ακέραιο, τόσο απέναντι στην οικογένειά του όσο και απέναντι στην κοινωνία.

Τώρα αν έφυγε από τούτη τη ζωή τόσο βίαια, ένα είναι το παρήγορο ότι έφυγε σχεδόν πλήρης ημερών (84 ετών). Εξ άλλου σύμφωνα με τα σπουδαία, στην επίγειο ζωή έργα του και η ψυχή του θα βρει την πρέπουσα θέση, σύμφωνα και με τις ρήσεις των μεγαλύτερων Πανεπιστημόνων και φιλοσόφων της ανθρωπότητας Πλάτωνος και Αριστοτέλη.

Γι' αυτό αγαπητέ και καλέ μου φίλε Αριστομένη με μεγάλη λύπη σε αποχαιρετώ με τον παρόντα επικήδειό μου, και σου εύχομαι «Αιωνία σου η μνήμη».

Στην δε αξιαγάπητη γυναίκα σου Μαριάνθη στις δυο μονάκριβες κόρες σου Ελένη και Γεωργία στον γαμπρό σου Μιχάλη και στα εγγόνια σου εύχομαι την εξ ύψους παρηγορίαν.

**Αιωνία σου η μνήμη
Στέφανος Νούτσος**

ΜΝΗΜΕΣ:

Στις Στη μνήμη του Αντώνη Κυπαρίσση από την Οξυά που έφυγε από τη ζωή στις 21/7 σε ηλικία 87 ετών η σύζυγος Χρυσάνθη, τα παιδιά και τα εγγόνια του, προσφέρουν

στο περιοδικό μας το ποσό των 50 ευρώ.

- Στη μνήμη του συζύγου μου Χαράλαμπου Γεωργιάδη συνταξιούχου δασκάλου από το Γοργοπόταμο Κονίτσας, προσφέρω στο περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ» το ποσό των 40 ευρώ Χρυσάνθη Γεωργιάδη.

- Η Ουρανία Ευαγγελίδη, στη μνήμη της αγαπημένης της κουμπάρας Ελένης Λάμπρου Βλάχου, προσφέρει στο περιοδικό μας 20 ευρώ.

- Στη μνήμη της θείας μου Μαρίας Μπλιθικιώτη 90, ετών, που απεβίωσε στην Αθήνα και κηδεύτηκε στις 8/12/09 στο χωριό της Λαγκάδα, προσφέρω στο περιοδικό «ΚΟΝΙΤΣΑ» 20 ευρώ Κυράτσω Μπλιθικιώτη.

Συνδρομές

Δάλλας Παναγ. U.S.A.	30	Βόσιος Βασ. Λάρισα	50
Κεφσερίδου Άννα Γερμανία	30	Βάσικας Θεοδ. Αγρίνιο	20
Κατσιμπαρης Ιωαν. Γερμανία	30	Δανιά Γλυκερία Αγρίνιο	20
Τσάνος Χρήστος Καναδάς	30	Σδούκος Βασ. Λάρισα	20
Παπαδογιαννάκη Σοφία U.S.A.	85	Περλέρου Φωτεινή Λάρισα	15
Σπύρου Γεωργ. Γερμανία	30	Τασούλα Παναγιώτα Τρίκαλα	15
Πορφυριάδη Αφροδίτη Γαλλία	49	Ράμος Ιωαν. Ξάνθη	20
Ζιώγας Παύλος Αθήνα	25	Πάντου Ελευθερία Κέρκυρα	15
Παπαμακαρίου Άννα Αθήνα	15	Παπαμιχάλης Μηνάς Χαλκίδα	15
Ζδράβος Χαράλ. Αθήνα	15	Σπανός Ευ. Ξυλόκαστρο	15
Μανουσιουδάκης Ιωσήφ Αθήνα	15	Ευαγγελίδης Ανδρέας Κως	15
Παπαχρήστου Ευθαλία Αθήνα	30	Καρράς Γρηγ. Πειραιάς	30
Στράτος Μιχαήλ Αθήνα	30	Μηλιώνη Κατερίνα Θεσ/νίκη	20
Δάφνης Ιωάν. Αθήνα	20	Ντίνη Ελπινίκη Θεσ/νίκη	30
Ζιώγας Ιωαν. Αθήνα	30	Πασχάλη Αγνή Θεσ/νίκη	20
Κίτσιος Δημ. Αθήνα	20	Κατσώτα Ασημίνα Θεσ/νίκη	15
Χατζή Ευαγγελία Αθήνα	20	Ντίνης Ηλίας Θεσ/νίκη	15
Σπανού Α. Πελαγία Αθήνα	20	Ντίνης Δημ. Θεσ/νίκη	15
Ζούκης Γεώργ. Αθήνα	50	Ηλιάδη Χρυσάνθη Γιάννινα	15
Κατσιμπαρης Γεωργ. Αθήνα	15	Πρόκος Κώστας Γιάννινα	20
Λούδας Αθαν. Αθήνα	30	Νίκου Παντελής Γιάννινα	15
Τσιαλιαμάνης Σπύρος Αθήνα	30	Νικολού Καλυψώ Γιάννινα	15
Γκελιάδης Δημ. Αθήνα	15	Πρωτόπαπας Γεωργ. Γιάννινα	15
Πίτσικας Θεοδ. Αθήνα	20	Καραγιάννης Βασίλης Γιάννινα	20
Ιερ. Παπαδημητρίου Κων. Αθήνα	15	Τσιαλιαμάνης Βασ. Γιάννινα	50
Ευαγγελίδη Ουρανία Αθήνα	15	Αναγνωστόπουλος Ηρ. Γιάννινα	15
Κήτας Πασχάλης Αθήνα	15	Παπαζήσης Ζήσης Γιάννινα	40
Εζνεπίδου Μαρία Αθήνα	20	Κόλιας Βασ. Γιάννινα	15
Ρούβαλη Αλεξάνδρα Αθήνα	20	Ζδράβος Σπύρος Κόνιτσα	15
Καραγιάννη Σεβαστή Αθήνα	15	Τούσιας Θωμάς Κόνιτσα	15
Τζίμος Βασ. Αθήνα	20	Κωστάκης Βασ. Κόνιτσα	20
Σιούτη Ελευθ. Αθήνα	20	Φατές Θωμάς Κόνιτσα	20
Καραγιάννη Ολυμπία Αθήνα	15	Μίσσιος Κων. Κόνιτσα	15
Πολίτης Χρήστος Πάτρα	15	Γαϊτανίδης Γ. Μάκης Κόνιτσα	15
Σιώρος Βασ. Πάτρα	15	Αθανασίου Γιάννης Κόνιτσα	15
Καραγιάννη Αλεξάνδρα Καλαμάτα	15	Μπακόλας Σωτ. Κόνιτσα	20
Στράτου Αθηνά Κορωπί	20	Μαλάμης Σωτ. Κόνιτσα	15
		Χαλούλου Σταυρούλα Κόνιτσα	20
		Βλάχος Ιωαν. Κόνιτσα	15
		Χατζηρούμπης Νίκος Κόνιτσα	20
		Γκιοξάρης Δήμητρα Κόνιτσα	15

Γαϊτανίδη Ελευθερία Κόνιτσα	20	Ιερ. Καλλιντέρης Χρήστος Κόνιτσα	15
Νικολάου Κοσμάς Κόνιτσα	15	Παγανιάς Κων. Κόνιτσα	15
Αγόρου Κώστας Κόνιτσα	20	Παπαδημητρίου Κων. Δροσοπηγή	25
Κρυστάλλης Γεωργ. Κόνιτσα	15	Παπαβασιλείου Κων. Ρουσιά	20
Κήτας Ευθύμιος Κόνιτσα	15	Ζήμouρας Ιωαν. Ελεύθερο	15
Κήτας Θεόδωρος Κόνιτσα	15	Γεωργάτη Λευκοθέα Βούρμπιανη	30
Καραφέρη Ελισάβετ Κόνιτσα	15	Φασούλη Ναυσικά Κεφαλοχώρι	45
Γαϊτανίδης Σπύρος Κόνιτσα	15	Ζαφείρης Δημ. Πυρσόγιαννη	20
Ντίνος Μιχ. Κόνιτσα	15	Περώνης Ιωαν. Πυρσόγιαννη	15
Μάνθος Αριστ. Κόνιτσα	15	Μπλιθικιώτης Παν. Λαγκάδα	20
Κολόκας Δωρ. Κόνιτσα	15	Ντίνη Δήμητρα Λαγκάδα	30
Καράκογλου Νικόλας Κόνιτσα	15	Μούσιος Χαρ. Λαγκάδα	15
Μπάρμπα Χριστίνα Κόνιτσα	20	Γκάσιος Μιχ. Πυρσόγιαννη	15
Καφετζής Δημ. Κόνιτσα	20	Τζιάτζιος Αποστ. Μολυβδοσκεπάστη	20
Αποστόλου Ανδρ. Κόνιτσα	15		

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Σπίτι σε καλή κατάσταση
στο Δίστρατο Κόνιτσας
Τηλ. 2104636018

**Info
Center**

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ**

ΤΜΗΜΑΤΑ:

- ✓ JUNIOR - ΜΑΘΗΤΙΚΑ ✓ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ECDL
- ✓ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ✓ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Υπεύθυνος Σπουδών: **ΣΠΙΑΝΟΣ Ι. ΒΑΣΙΛΗΣ**

Πτυχ. Εφαρμοσμένης Πληροφορικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Κόνιτσα, Παπαδιαμάντη 6

☎ 26550 22688 - ☎ 6977871424 - e-mail: infocenter@otenet.gr

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΛΛΙΝΤΕΡΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΡΘΟΠΕΔΙΚΟΣ

Τ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ

ST. MARIEN HOSPITAL - BORKEN ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΙΑΤΡΕΙΟ: ΜΕΣΣΟΓΕΙΩΝ 421 Α
ΠΛ. ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΤΗΛ. 6390019
ΚΙΝ. 094511802

ΠΡΩΪ
"ΥΓΕΙΑ" ΤΗΛ. 6827940
ΟΙΚΙΑ: ΤΗΛ. 6645647

*Η Συντ. Επιτροπή εύχεται σε όλους τους συνεργάτες
και φίλους του περιοδικού μας*

Καλή Χρονιά

**ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 20ο ΤΟΜΟΥ
(144-149 (2009))**

ΑΓΓΕΛΗ ΦΡΕΙΔ.

Στο Κ.Π.Ε.Κ. σελ. 219.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ.

Η φλογέρα, 213

ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΧΡ.

Βιβλιοπαρουσίαση Β. Νικόπουλου,
446

ΑΝΔΡΕΟΥ Η.

Καλοκαίρι 2009 στο Παλαιοσέλλι,
270 - Μια φωτογραφία με πολλή
νοσταλγία, 437

ΒΙΝΟΣ ΕΥΣΤ.

Στον πελαργό, 296 - Ζει ο Πόντον,
423

ΓΚΟΥΤΟΣ ΧΑΡ.

Η επαρχία Κόνιτσας στους αιώνες
13ο-19ο, 7 - Βιβλιοπαρουσία, 49-
97 - Το Παζαρόπουλο κατά το
1900, 179 - Το Β΄ Πωγώνι κατά
τους αιώνες ΙΔ΄-ΙΘ΄, 251-329 -
Ειδήσεις από την επαρχία στα έτη
1895-97, 351 - Το Β΄ Πωγώνι, 401
Ο Χρηστοβασίλης, 396.

ΔΑΦΝΗΣ Ι.

Το προγεφύρωμα Εθν. Αντίστασης
στην Ήπειρο, 44 - Εορτή του Αγ.
Γεωργίου, 209 - Η πανήγυρις

Μολυβδοσκεπάστης, 292-Ταξίδι
στη Β. Ήπειρο, 431.

ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Δελτίο Τύπου, 17-299

ΕΞΑΡΧΟΥ ΧΑΡ.

Η Ιονίας οδός φτάνει στην Κόνιτσα,
89 - Επίσκεψη στη Γερμανική πόλη
Μπάντεμ - Μπάντεμ, 429.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Ε.

Επί τέλους ένα μνημόσυνο, 458.

ΖΙΩΓΑΣ ΑΝΤ.

Οι πετράδες του Πληκατίου, 123-
Ο Γράμμος και τα γύρω χωριά, 201

ΚΙΤΣΙΟΣ ΚΩΝ.

Αδ/τα Πηγής - Νικάνορα, 141-216

Κ.Π.Ε.Κ.

Παιδαγωγικά, 21 - Η μερίδα για
την ανακύκλωση, 346-416.

ΚΙΤΣΙΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

Ροζ Τιέπολο, 284

ΚΙΤΣΙΟΥ ΣΕΒ.

Ένας ενδιαφέρον κύκλος, 372

ΚΟΥΣΙΟΥΣ ΔΗΜ.

Η αναβίωση των Ολυμπιακών
αγώνων, 411.

ΚΥΡΤΖΟΓΛΟΥ ΕΥΘ.

Τα ελικόπτερα... της οργής, 363 -
Καναπές ή γήπεδο; 364

ΚΩΣΤΑΣ ΓΡΗΓ.

Παράθυρο στον κόσμο, 36

ΛΑΓΟΥ Δ.

Πανηγυρικός 25ης Μαρτίου, 193

ΛΑΖΟΣ ΚΩΝ.

Αδ/τα Οξυάς, 133 - Οξυά 2009,
367

ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ Ι.

Τελειώνοντας τα παραδείγματα, 1 -
Επιδιώξεις των αγροτών για το μέλ-
λον, 85 - Οικολογικό, 173 - Χαρά-
ματα στο Παζάρι 187 - Ροδιά (ο
κόκκινος χρυσός), 243 - Παρεξή-
γηση, 280.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΑΣΧ.

Κώδικας Λισκατοίου 1868-1901,
67-159-224.

ΜΕΣΣΗΣ Ι.

Έθιμα του χωριού Πάδες, 63 -
Πάδες, 278 - Έθιμα Πάδων, 434.

ΜΗΤΣΗΣ ΦΩΤ.

Μια επίσκεψη στο Γράμμο, 260

ΜΠΛΙΘΙΚΩΤΗΣ ΚΩΝ.

Αναμνήσεις από το παρελθόν, 146

ΜΠΟΥΝΑΣ ΠΙΕΤΡΟΣ

Αναμνήσεις από τα παλιά, 288, 443.

ΝΑΤΣΗΣ ΠΑΝ.

Για έναν συγχωριανό μου, 59 -
Λαγκάδα Κόνιτσας, 60 - Περιβάλ-
λον - έργα, 217 - Σήμερα γάμος γί-
νεται 451 Αδ/τα Λαγκαδιωτών 453.

ΝΙΚΟΥ ΒΑΣ.

Τα θυρανοίξια της Αγ. Τριάδας,
373

ΞΕΙΝΟΣ ΣΠΥΡ.

Μια ονομασία που θυμίζει πολλά,
61 - Το ντουλάπι των αναμνήσεων,
125 - Από τα μαθητικά μου χρόνια,
221 - Από τον Τρύγο στην απόστα-
ξη, 449.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΣΩΚ.

Παλιά δημ. τραγούδια, 65 -119 -Η
βασκανία, 197 - Τα φυλακτά, 435.

ΠΑΓΑΝΙΑ ΚΩΝ.

Νέα από το Δίσπρατο, 28

ΠΑΓΟΥΝΗΣ ΜΙΧ.

Το πασχαλινό αρνί, 181

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤ.

Γύρρος, ο βασιλιάς της Ηπείρου, 115

ΠΟΛΠΗΣ ΑΓ.

Τα Κοινωνικά του περιοδικού μας,
41 - Ποικων άρχει ο Πρωθυπουργός
της Ελλάδας; 203 - Σκόρπιες σκέ-
ψεις, 268 - Ο αγνοούμενος, 355 -
Οι δούλοι στην Αρχ. Ελλάδα, 417
ΩΔΗ (ποίημα), 448.

ΡΕΜΠΕΛΗΣ ΝΙΚ.

Η κυβέρνηση να χαράξει νέα πολιτική, 3 - Το κυνήγι στην Αρχ. Ελλάδα και στο Βυζάντιο, 93 - Οι καθαρμοί των Αρχ. Ελλήνων, 175 - Ορφικά και Ελευσίνια μυστήρια, 247 - Οι βρύσες των χωριών μας, 319 - Επέσανε τα Γιάννενα, 393.

ΡΙΣΤΑΝΗΣ ΑΠ.

Πολιτιστ. Σύλλογος Μολυβδοσκεπαστης, 274

ΣΠΗΛΙΟΤΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΡ.

Μαθηματικά για όλους, 215

ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΡ.

Το ημερολόγιο του DON BRUNO , 29-117.

ΣΥΝΤ. ΕΠ.

Άξιοι συμπατριώτες της διασποράς, 6 - Συμπατριώτες μας που διαπρέπουν 54 - Για το τσιγάρο 297 - Αφιέρωμα στο 1940, 337.

ΤΟΥΦΙΔΗΣ ΣΩΤ.

Το πάθημα του Γιώργου, 33 - Βιβλιοπαρουσίαση, 129 - Εκδηλώσεις της 25ης Μαρτίου, 149 - Σχόλια, 227. Έφυγε ο Ι. Λυμπερόπουλος, 315 - Βιβλιοπαρουσίαση, 439.

ΤΣΙΟΜΑΚΑΣ Ι.

Το αντάμωμα, 328

ΤΣΙΑΓΚΗΣ Ι.

Ένωση Κονιτσιωτών, 16 - Βιβλιοπαρουσίαση, 127 -211 - Μνήμη Ι. Λυμπερόπουλου, 317

ΤΣΙΑΛΙΑΜΑΝΗΣ Β.

Για το νερό, 105 - Μια πρόταση, 113 - Ελικοδρόμιο στην Κόνιτσα 199 - Ένα αξιόλογο μουσείο, 207 - Για τη μετανάστευση 265 - Τα προσόντα του τόπου μας, 323 - Αλλαγή τρόπου άρδευσης στον κάμπο, 342 - Για τα Λουτρά Καβασίλων, 387.

ΤΣΟΥΒΑΛΗ ΚΑΤ.

Κουβέντες λεωφορείου, 268 - Η πουτίγκα - Το λάστιχο, 366 - Ο εισπράκτορας - Η γκάφα της παπαδιάς, 428.

ΤΣΟΥΠΗ ΜΑΡ.

ΤΥΜΦΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ... Στου Ανάσα τον οντά, 212-454

ΦΑΣΟΥΛΗΣ ΔΗΜ.

Αναμνήσεις Στ. Γκατσόπουλου, 193

ΧΗΤΟΣ ΘΕΟΔ.

Ο επίλογος, 107

Ειρήνη Οικονόμου Σταματάκη

Ειδικός Παθολόγος

Διδάκτωρ F.U. Berlin

Διευθύντρια Παθολογικής Κλινικής

Εθν. Μακαρίου 9 & Ελ. Βενιζέλου 1
Τ.Κ. 185 47 Ν. Φάληρο
Τηλ.: 210 4809 000, 210 4809 338
210 4809 339, 210 4809 973
Fax: 210 4814 887

Ιατρείο: Θέμιδος 6, 151 24 Μαρούσι
Τηλ. Ιατρείου: 210 6122 823
Δέχεται: Τετ. - Πέμ. 6-8 μ.μ. με ραντεβού
Τηλ. Οικίας-Fax: 210 4817 449
Κιν.: 6944 392 273
e-mail: istamataki@metropolitan-hospital.gr

ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

Πτυχ. Πανεπ. Αθηνών

ΤΗΛ. 210 2759721 - 2102691119

6974 491605

ΑΘΗΝΑ

ΜΕΡΟΠΗ ΕΛ. ΣΟΥΡΛΑ

Συμβολαιογράφος

(αρχείο Ι. Γ. Παπαϊωάννου)

Κεντρική πλατεία 26, 44100 Κόνιτσα

Τηλ./fax: 26550 29377

e-mail: sourslams@otenet.gr

ΔΑΜΙΑΝΗ Ζ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΙΑΤΡΟΣ - ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΟΣ

Γ' ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΛΙΝΙΚΗΣ **ΙΑΣΩ** GENERAL

Τηλ. Νοσοκ.: 210 6502989

» Οικίας : 210 6929056

Κινητό: 6936876978

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ

το χάνι

ΚΛΕΙΔΩΝΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΤΗΛ.: 26550 24567

FAX: 26550 24568

PARIS SIANA
...αγνά υλικά, νέες γεύσεις!

Το άνω Ηπειρώτικο Ζαχαροπλαστείο
σας περιμένει να απολαύσετε τις γλυκές του γεύσεις

Δ/νση: Βαγγέλης Σ. Νούτσης

Ζήνωνος 7-9, ΟΜΟΝΟΙΑ

ΤΗΛ. 210 5222269

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Αισθητική & Επανορθωτική Οδοντιατρική

Εμφυτεύματα

Μιλτιάδου 1 & Αγ. Δημητρίου, πλατεία Κηφισιάς

τηλ.: 210 8080010 - 6944 812910

e-mail: ktheodorou@mail.gr

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΧΡ. ΜΗΤΣΑΚΟΥΛΗ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος

Αστικού Δικαίου Παν/μίου Αθηνών

ΓΡΑΦΕΙΟ:

ΕΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ & ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3

ΑΘΗΝΑ 106 78

ΤΗΛ.: 210 3820888

FAX: 210 3820888

KIN: 6977 242412

e-mail: elmitsakouli@ath.forthnet.gr